

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**XIX. YÜZYILDA MUCUR KAZÂ'SININ İDARİ, SOSYO-EKONOMİK
DURUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Rabia DUYAR

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Halil İbrahim GÖK

Ocak/2019

KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**XIX. YÜZYILDA MUCUR KAZÂ'SININ İDARİ, SOSYO-EKONOMİK
DURUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Rabia DUYAR

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Halil İbrahim GÖK

Ocak/2019

KIRIKKALE

KABUL-ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Halil İbrahim Gök danışmanlığında, Rabia Duyar tarafından hazırlanan “XIX. Yüzyılda Mucur Kazâ’sının İdari, Sosyo-Ekonomik Durumu” adlı bu çalışmanın jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hamit PEHLİVANCI

Doç. Dr. Halil İbrahim GÖKBÖRÜ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / .. / 2019

(Enstitü Müdürü, unvan, adı, soyadı)

KİŞİSEL KABUL SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum XIX. Yüzyılda Mucur Kazası'nın İdari, Sosyo-Ekonomik Durumu adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakça da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

.. / .. / 2019

Rabia DUYAR

İmza

ÖNSÖZ

Osmanlı İmparatorluğu, XIX. yüzyıl başlarından bu yüzyılın ortalarına kadar, Tanzimat'ın ilanı ile birlikte yenileşme dönemine girmiştir. Osmanlı İmparatorluğunda tahrir kayıtları XIX. yüzyıla kadar toprak, vergi ve asker nüfusu öğrenmek için yapılıyordu. Tanzimat döneminin ilk yıllarından itibaren idari, sosyal, iktisadi ve askeri alanlar başta olmak üzere pek çok alanda yenilikler yapılmıştır. İktisadi alanda yapılacak olan yeniliklere ilk olarak eski vergi türlerinin kaldırılması ve yerlerine yeni vergi türlerinin getirilmesi ile başlanmıştır. Bu anlamda bir tür kazanç vergisi olan temettü vergisi iktisadi açıdan en geniş ve kapsamlı olanıdır. Bu yönüyle temettüat defterleri de idari, iktisadi, sosyal ve demografik alanda kayıtları tutulan ender örneklerdendir.

Çalışmanın içeriğini oluşturan ve Başbakanlık Osmanlı Arşiv'inde bulunan Maliye Nezâretine ait Maliye Varidatı Temettüat defterleri vergiye tabii olan mükelleflerin hayvan, emlak ve ticaret gelirleri ile bunlardan elde edilen temettü denilen kazançlar üzerinden her hane esas alınarak vergiye tabi tutulmuş ve defterlere kaydedilmiştir. XIX. yüzyılın ortalarında hane reisleri hakkında sosyal ve demografik açıdan önemli bilgiler veren diğer arşiv defterleri ise, Mucur kazâsına ait nüfus defterleridir.

Bu çalışmada, Kırşehir Sancağına bağlı Mucur kazâsının XIX. yüzyılda idari, sosyal ve ekonomik bakımdan geniş ve kapsamlı bilgiler içeren verileri ve yine bu yüzyılın ortalarında temettüat ve nüfus defterlerine göre Mucur kazâsının mahalle ve köylerinin idari ve sosyo- ekonomik durumu ele alınıp incelenmiştir. Bu doğrultuda temettüat ve nüfus defterleri kayıtlarına göre, hane reislerine ait isim ve özellikler, yaş ve meslek grupları, ekonomik faaliyetler, emlak ve mal varlıkları ve vergiler tablo halinde gösterilmiştir.

XIX. yüzyıl ortalarında idari ve sosyo-ekonomik açıdan birbirini tamamlayıcı ve destekleyici bilgiler içeren temettüat ve nüfus defterleri, Mucur kazâsı hakkında bu tür çalışmalara da yol gösterici tarihi birer kaynaktır.

Son olarak, yardımları için değerli tez danışmanım Doç. Dr. Halil İbrahim Gök'e, bu tez çalışmasının hazırlanmasından önce tez konusu hakkında kararsız kaldığım bir süreçte fikir ve önerilerine danıştığım değerli hocam Prof. Dr. Hamit

Pehlivanlı'ya, tez aşamasında kıymetli görüş ve tavsiyelerini aldığım aynı zamanda hemşehrim Prof. Dr. İlhan Şahin'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca Mucur kazası ile ilgili bilgi aldığım ve vaktini ayıran emekli öğretmen Ali Aydemir'e, tüm eğitim hayatımda olduğu gibi meşakkatli bir süreç olan bu yolda desteklerini üzerimden hiç esirgemeyen aileme ve özellikle sevgili kardeşim Zeynep Duyar'a da yardımları için teşekkür ederim.

Ankara, 2019

Rabia DUYAR

ÖZET

DUYAR, Rabia, “ XIX. Yüzyılda Mucur Kaza’sının İdari, Sosyo-Ekonomik Durumu”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2019, s. 111+XVI.

Tanzimat’ın ilanı ile birlikte vergi ve tahrir sayımlarına yönelik ülkenin belli bölgelerinde halkın kazancına uygun oranda alınan yeni vergiye “temettü” vergisi adı verilmişti. Bu doğrultuda temettü vergisinin hane üzerinden temettüat (gelir) ve vergileri esas alınarak sayımları yapılan defterlere de temettüat defterleri adı verilmişti. Tanzimatın ilk yıllarında sayımına başlanan 1834 tarihli temettüat defterleri Kırşehir Sancağı Mucur kazâsına ait ilk sayımları oluşturmaktadır. Bu defterde Mucur ile ilgili kayıtlarda bağ, bahçe, tarla, asiyab (su değirmeni), bezirhane ve dükkân bilgileri yer almaktadır. Tanzimat’ın ortalarına tekabül eden bir dönemde kayıtları yapılan 1840 tarihli temettüat defterleri 1834 tarihli temettüat defterinden daha ayrıntılı olup hayvan türleri, tarla ve türleri, bağ ve bahçe, asiyab, bezirhane ve dükkân verileri yer almaktadır. İdari ve sosyal açıdan çalışmanın ana kaynaklarından diğer bölümünü Mucur kazâsına ait 1840 ve 1844 tarihli nüfus defterleri oluşturmaktadır.

Yapılan çalışmada Mucur kazâsının Solaklı mahallesinin Yenice mahallesinden nüfus, mal varlığı ve kazanç olarak daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Yenice ve Solaklı mahallesinde incelenen sosyal özellikler hemen hemen benzer nitelikler gösterir. Her iki mahallede de başlıca ekonomik faaliyetler tarım ve hayvancılığa dayalı gelişim göstermektedir. Temettüat ve nüfus defterlerindeki verilerden yararlanarak ele alınan Mucur kazâsı Solaklı mahallesinin, Yenice mahallesine göre daha gelişmiş düzeyde olduğunu; Yenice mahallesinin ise, Solaklı mahallesine yakın düzeyde gelişme gösterdiği söylenilebilir. Her iki köyden biri olan Mikail ise, Aflak’a göre demografik ve iktisadi açıdan daha gelişmiş düzeydedir. Mucur genel itibarıyla, XIX. yüzyılda kaza veya kasaba niteliğinde olup geleneksel Osmanlı sosyo-ekonomik özelliklerini yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mucur, XIX. Yüzyıl, Temettüat, Nüfus, Sosyo- Ekonomik, Kazâ, Köy.

ABSTRACT

DUYAR, Rabia, “ Administrative, Socio-Economic Status of Mucur Town In The 19th Century”, Master Thesis, Kırıkkale, 2019, p.111+XVI.

With the announcement of Tanzimat, tax and cadastral record counts were named as the temettu tax to new tax in certain regions of the country in accordance with the income of the people. In this direction, the books which counted the income and taxes of the temettu tax on the head of household were also called “temettuat book”. At the beginning of the Tanzimat the first issue of Mucur town of the Kırşehir Sanjak was established in 1834. In this book Mucur related records of vineyards, garden, field, water mill, linseed oil and shop information is located. The dated 1840 temettuat book, which were recorded in a period corresponding to the middle of the Tanzimat period, are more detailed than the 1834 dated temettu book and include animal species, field and species, vineyard and garden, water mill, linseed oil and shop data. Of the other main sources of the study, administrative and social aspects of the Mucur town, 1840 and 1844 dated is composed of population books.

In the study, it is understood that the Mucur town was more higher in population, assets and earnings than Yenice neighborhood of Solaklı neighborhood. The social characteristics examined in Yenice and Solaklı neighborhood are almost similar. The main economic activities in both neighborhoods are based on agriculture and animal husbandry. It can be said that the town of Mucur, which is taken into consideration by using the data in the Temettuat and Population books, was more developed than the Yenice neighborhood of Solaklı neighborhood, also close development to Solaklı neighborhood of Yenice neighborhood. Mikail, one of both villages, is level more development demographic and economically than Aflak village. The town of Mucur in general, showing qualities counrty side or town and reflects the socio-economic characteristics of traditional Ottoman Empire in XIX century.

Keywords: *Mucur, XIX. Century, Temettuat, Population, Socio-economic, Town, Village.*

KISALTMALAR

a.g.e: Adı Geçen Eser

a.g.m: Adı Geçen Makale

a.g.t: Adı Geçen Tez

bkz: bakınız

BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C: Cilt

çev.,: Çeviren

ed.,: Editör

H: Hicri

haz.: Hazırlayan

md: madde

ML: Maliye

M.Ö: Milattan Önce

M.S: Milattan Sonra

Nfs: Nüfus

nr: Numara

OTAM: Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
Dergisi

öl.: Ölüm Tarihi

s.: Sayfa

ss.: Sayfa sayısı

S: Sayı

SAÜ: Sakarya Üniversitesi

SBE: Sosyal Bilimler Enstitüsü

SDÜ: Süleyman Demirel Üniversitesi

TDK: Türk Dil Kurumu

TDVİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

TMT: Temettüat

TTK: Türk Tarih Kurumu

vb: ve benzeri

VRD: Varidat

yay.haz., : Yayına hazırlayan

(y.y.) : yayımcı yok

TABLULAR**SAYFA NO**

Tablo 1: 1834-35 Tarihli Temettüat Defterine Göre Mucur Nahiyesine Bağlı Yenice ve Solaklı Mahallelerinin Vergi Veren Hane Üzerinden Demografik Durumu.....	30
Tablo 2: 1840-41 Tarihli Temettüat Defterine Göre Yenice ve Solaklı Mahallelerinin Demografik Durumu.....	30
Tablo 3: 1840-41 Tarihli Mucur Kazası Müslim Nüfus Defterine Göre Mucur Kazâsının Demografik Durumu.....	31
Tablo 4: 1844-45 Tarihli Nüfus Defterine Göre Yenice ve Solaklı Mahallelerinin Demografik Durumu.....	31
Tablo 5: 1834-35 Tarihli Temettüat Defterinde Mucur Nahiyesine Bağlı Mikail ve Aflak Karyelerinin Vergi Veren Hane Üzerinden Demografik Durumu.....	33
Tablo 6: 1840-41 Tarihli Temettüat Defterine Göre Mucur Kazâsına Bağlı Aflak ve Mikail Köylerinin Vergi Veren Hane Üzerinden Demografik Durumu.....	33
Tablo 7: 1840-41 Tarihli Mucur Kazâsının Müslim Nüfus Defterine Göre Aflak ve Mikail Köylerinin Demografik Durumu.....	34
Tablo 8: 1844-45 Tarihli Mucur Kazâsının Müslim Nüfus Defterine Göre Mucur Kazâsına Bağlı Mikail ve Aflak Köylerinin Demografik Durumu.....	34
Tablo 9: 1834-35 Tarihli Temettüat Defterinde Mucur Nahiyesi Yenice ve Solaklı Mahallesinde İkamet Eden Hane Reislerinden En Çok Kullanılan Şahıs İsimleri.....	37
Tablo 10: 1834-35 Tarihli Temettüat Defterinde Mucur Nahiyesi Aflak ve Mikail Karyelerinde İkamet Eden Hane Reislerinden En Çok Kullanılan Şahıs İsimleri.....	38

Tablo 11: 1840-41 Tarihli Temettuat Defterinde Mucur Kazâsına Bağlı Mahallelerde Hane Reislerinden En Çok Kullanılan Şahıs İsimleri.....	38
Tablo 12: 1840-41 Tarihli Temettuat Defterinde Mucur Kazâsı Mikail ve Aflak Köylerinde İkamet Eden Hane Reislerinden En Çok Kullanılan Şahıs İsimleri.....	39
Tablo 13: 1840-41 Tarihli Mucur Kazâsı Nüfus Defterinde Solaklı ve Yenice Mahallelerinin Hane Reislerinin En çok Kullanılan İsimleri.....	40
Tablo 14: 1840-41 Tarihli Mucur Kazâsı Nüfus Defterinde Aflak ve Mikail Köylerinin Hane Reislerinin En Çok Kullanılan İsimleri.....	41
Tablo 15: 1844-45 Tarihli Mucur Kazâsı Nüfus Defterinde Yenice ve Solaklı Mahallelerinin Hane Reislerinin En Çok Kullanılan İsimleri.....	41
Tablo 16: 1844-45 Tarihli Mucur Kazâsı Nüfus Defterinde Mikail ve Aflak Köylerinin Hane Reislerinin En Çok Kullanılan İsimleri.....	42
Tablo 17: 1834-35 Tarihli Temettuat Defterine Göre Mucur Nahiyesi Mahalle ve Karyelerde Hane Reislerinin Tespit Edilen Belli Başlı Lakapları.....	43
Tablo 18: 1840-41 Tarihli Temettuat Defterine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Hane Reislerinin Tespit Edilen Belli Başlı Lakapları.....	44
Tablo 19: 1840-41 Tarihli Nüfus Defterine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Hane Reislerinin Tespit Edilen Belli Başlı Lakapları.....	45
Tablo 20: 1844-45 Tarihli Nüfus Defterine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Hane Reislerinin Tespit Edilen Belli Başlı Lakapları.....	46
Tablo 21: 1834-35 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesi Mahalle ve Köylerinde Yaşayan Hane Reislerinin Dini Unvanları.....	47
Tablo 22: 1840-41 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Yaşayan Hane Reislerinin Dini Unvanları.....	48

Tablo 23: 1840-41 Tarihli Nüfus Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Yaşayan Hane Reislerinin Dini Unvanları.....	49
Tablo 24: 1844-45 Tarihli Nüfus Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Yaşayan Hane Reislerinin Dini Unvanları.....	50
Tablo 25: 1840-41 Tarihli Temettüat Defteri Verilerine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerindeki Hane Reislerinin Tipolojik Özellikleri.....	51
Tablo 26: 1840-41 Tarihli Nüfus Defteri Verilerine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerindeki Hane Reislerinin Tipolojik Özellikleri.....	52
Tablo 27: 1844-45 Tarihli Nüfus Defteri Verilerine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerindeki Hane Reislerinin Tipolojik Özellikleri.....	53
Tablo 28: 1840-41 Tarihli Nüfus Defteri Verilerine Göre Hane Reisleri, Oğulları ve Erkek Akrabalarının Yaş Dağılımı.....	55
Tablo 29: 1844-45 Tarihli Nüfus Defteri Verilerine Göre Hane Reisleri, Oğulları ve Erkek Akrabalarının Yaş Dağılımı.....	56
Tablo 30: 1834-35 Tarihli Temettüat Defteri Verilerine Göre Mucur Nahiyesi Mahalle ve Köylerinde Meslek Grupları.....	58
Tablo 31: 1840-41 Tarihli Temettüat Defteri Verilerine Göre Mucur Kazâsı ve Köylerinde Meslek Grupları.....	59
Tablo 32: 1840-41 Tarihli Nüfus Defteri Verilerine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Meslek Grupları.....	60
Tablo 33: 1844-45 Tarihli Nüfus Defteri Verilerine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Meslek Grupları.....	61
Tablo 34: 1834 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesi Tarla Verileri.....	65
Tablo 35: 1840 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Tarla Verileri.....	66

Tablo 36: 1840 tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Tarla Çeşitleri Verileri.....	67
Tablo 37: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Büyükbaş Hayvan Verileri.....	69
Tablo 38: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Büyükbaş Hayvan Verileri.....	70
Tablo 39: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Büyükbaş Hayvan Verileri.....	71
Tablo 40: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Küçükbaş Hayvan Verileri.....	72
Tablo 41: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Yük ve Binek Hayvanı Verileri.....	73
Tablo 42: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Yük ve Binek Hayvanı Verileri.....	74
Tablo 43: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Asel (Arı) Kovanı Verileri.....	75
Tablo 44: 1834 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesindeki Bağ ve Bahçe Verileri.....	76
Tablo 45: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Bağ ve Bahçe Verileri.....	77
Tablo 46: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Cehri Çalışı Verileri.....	78
Tablo 47: 1834 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesindeki Bezirhane Verileri.....	79
Tablo 48: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Bezirhane Verileri.....	80

Tablo 49: 1834 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesi Asiyab (Su Değirmeni) Verileri.....	81
Tablo 50: 1840 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Asiyab (Su Değirmeni) Verileri.....	81
Tablo 51: 1834 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesindeki Dükkân Verileri.....	83
Tablo 52: 1840 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Dükkân Verileri.....	84
Tablo 53: 1834 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesinin Toplam Emlakı.....	88
Tablo 54: 1840 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Kazâsının Toplam Gelirleri.....	88
Tablo 55: 1840 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Vergi Durumu.....	90
Tablo 56: 1840 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Kazâsı Toplam Mal Varlığı ve Vergilerin Durumu.....	91

EKLER

(Belgeler ve Harita)

Ek 1: 1834 Tarihli Temettüat Defterinde Mucur Kazası Yenice Mahallesi ile İlgili Kısımın Son Sayfası (1250/1834) (BOA. ML. VRD. TMT., nr: 795).....	101
Ek 2: 1834 Tarihli Temettüat Defterinde Mucur Kazası Solaklı Mahallesi ile İlgili Kısımın Son Sayfası (1250/1834) (BOA. ML. VRD. TMT., nr: 795).....	102
Ek 3: 1840 Tarihli Temettüat Defterinde Mucur Kazası Yenice Mahallesi ile İlgili Kısımın Son Sayfası (1256/1840) (BOA. ML. VRD. TMT., nr: 820).....	103
Ek 4: 1840 Tarihli Temettüat Defterinde Mucur Kazası Solaklı Mahallesi ile İlgili Kısımın Son Sayfası (1256/1840) (BOA. ML. VRD. TMT., nr: 820).....	104
Ek 5: 1840 Tarihli Nüfus Defterinde Mucur Kazası Solaklı Mahallesi ile İlgili Kısımın İlk Sayfası (1256/1840) (BOA. NFS., nr: 3533).....	105
Ek 6: 1840 Tarihli Nüfus Defterinde Mucur Kazası Yenice Mahallesi ile İlgili Kısımın Son Sayfası (1256/1840) (BOA. NFS., nr: 3533).....	106
Ek 7: 1844 Tarihli Nüfus Defterinde Mucur Kazası Yenice Mahallesi ile İlgili Kısımın Son Sayfası (1260/1844) (BOA. NFS., nr: 3534).....	107
Ek 8: 1844 Tarihli Nüfus Defterinde Mucur Kazası Solaklı Mahallesi ile İlgili Kısımın Son Sayfaları (1260/1844) (BOA. NFS., nr: 3534).....	108
Ek 1: Harita.....	110

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
TÜRKÇE ÖZET SAYFASI.....	III
İNGİLİZCE ÖZET(ABSTRACT) SAYFASI.....	IV
KISALTMALAR.....	V
TABLolar.....	VII
EKLER.....	XII
İÇİNDEKİLER.....	XIII
GİRİŞ.....	1
1. ARŞİV KAYNAKLARI.....	3
1.1. 795 Numaralı H.1250 (1834-35) Tarihli Kırşehir Sancağı Merkez Kazâ- Kazâları ve Köyleri ve 820 Numaralı H.1256 (1840-41) Tarihli Hacıbektâş- Mucur Kazâları Temettüat Defterlerinde Mucur'a Ait Kısmının Özellikleri ve İçeriği.....	3
1.2. H.1256 (1840-41)/1260 (1844-45) Tarihli Konya Eyaleti Kırşehir Sancağı Hacıbektâş – Mucur Kazâsının, Müslim Nüfus Defterlerinin Mucur'a Ait Kısmının Özellikleri ve İçeriği.....	8
2 . XIX. YÜZYILDA TEMETTÜAT DEFTERLERİ.....	10
2.1. Temettü Kavramı ve Temettüat Tahrirleri.....	10
2.2. Temettüat Vergisi.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM

MUCUR KAZASININ COĞRAFİ KONUMU VE TARİHÇESİ

1.1. COĞRAFİ KONUMU.....	15
1.1.1. Doğal Kaynakları.....	15
1.1.2. Mekân ve Yapılar.....	17
1.2. TARİHÇESİ.....	18
1.2.1. Antik Dönem.....	19
1.2.2. Beylikler ve Anadolu Selçuklu Dönemi.....	19
1.2.3. Osmanlı Dönemi.....	19
1.2.4. Yakın Dönem.....	20
1.2.5. Mucur Adının İsim Kökeni.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

MUCUR KAZASI'NIN İDARİ YAPISI

2.1. Nahiye ve Kazâ Olarak Durumu.....	24
2.2. Mahallelerin Demografik Durumu.....	28
2.3. Köylerin Demografik Durumu.....	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUCUR KAZASI'NIN SOSYO-EKONOMİK DURUMU

3.1. SOSYAL DURUMU.....	35
3.1.1. Mucur'daki Aile Adları ve Soy Analizi.....	35
3.1.2. Şahıs İsimleri.....	36
3.1.3. Lakaplar.....	42
3.1.3.1. Dini Unvanlar.....	47
3.1.4. Hane Reislerinin Fiziksel ve Tipolojik Özellikleri.....	50
3.1.5. Yaş Dağılımı.....	54
3.1.6. Meslek Grupları.....	58
3.2. EKONOMİK DURUMU.....	63
3.2.1. Ekonomik Faaliyet Türleri.....	63
3.2.1.1. Tarım.....	63
3.2.1.2. Hayvancılık.....	68
3.2.1.2.1. Büyükbaş Hayvancılık.....	69
3.2.1.2.2. Küçükbaş Hayvancılık.....	72
3.2.1.2.3. Yük ve Binek Hayvancılığı.....	73
3.2.1.2.4. Arıcılık.....	74
3.2.1.3. Bağcılık ve Bahçecilik.....	75
3.2.1.4. Cehri Çalışı.....	77

3.2.1.5. Sanayi.....	79
3.2.1.5.1. Bezirhane.....	79
3.2.1.5.2. Değirmen.....	80
3.2.1.5.3. Dokumacılık.....	82
3.2.1.6. Ticaret.....	83
3. 3. MUCUR KAZASININ GELİRLERİNİN VE VERGİLERİNİN	
DEğERLENDİRİLMESİ.....	85
3.3.1. Temettüat Defterlerine Göre Toplam Gelir Durumu.....	88
3.3.2. Temettüat Defterine Göre Toplam Vergi Durumu	90
SONUÇ.....	92
KAYNAKÇA.....	94
EKLER.....	101
ÖZGEÇMİŞ.....	111

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nda klasik dönemde yapılan tahrir sayımlarının yerini Tanzimat ile birlikte XIX. yüzyılda ülkenin belli bölgelerinde sayımları yapılan temettüat defterleri almıştır. Temettüat defterleri dönemin iktisadi kaynakları açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda ele alınan Kırşehir Sancağı Mucur kazasına ait 1834 tarihli temettüat defteri ilk sayımları oluşturmaktadır. XIX. yüzyıl ortalarında sayımları yapılan 1840 tarihli temettüat defterlerinin kayıtları ise 1834 tarihli temettüat defteri kayıtlarından içerik olarak daha kapsamlı ve zengin bilgi verilerine sahiptir. Temettüat defterleri Osmanlı toplumsal ve iktisadi yapısı içerisinde yer alan Anadolu'nun kırsal bölgeleri ile ilgili kapsamlı veriler sunmaktadır.

Çalışmanın konusu ve yararlanılan kaynaklar ilk olarak arşiv kaynakları başlığı altında ele alınarak Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan temettüat ve nüfus defterlerinin özellikleri ve içeriği açıklanacaktır. Birinci bölümünde, Mucur kazasının coğrafi konum, tarihçe ve tarihi dönemlerdeki durumu, isim kökeni açıklanacaktır. Mucur kazasının nahiye ve kaza olarak durumu belli bir başlıkta değerlendirilecektir. İkinci bölümde Mucur Kazasının sosyal durumu hane reislerinin sahip oldukları isim, tipolojik özellik, lakapları, dini unvanları, yaş ve meslek grupları tablo halinde temettüat ve nüfus defterleri kayıtlarına ait veriler gösterilerek değerlendirilecektir.

Çalışmanın son bölümünde temettüat defterlerinin en önemli içeriğini oluşturan iktisadi durum ile ilgili olarak kayıtlarda, tarla, bağ ve bahçe gibi ziraata dayalı arazilerin sayı, dönüm ve kıymetleri, hayvancılığa bağlı hayvan türleri, sayıları ve kıymetleri, hane reislerinin sahip olduğu ticaret ve sanayi kollarına dayalı asiyab, bezirhane, dükkân, cehri çalısı, dokumacılık gibi ekonomik faaliyetler ve hane reislerinin toplam mal varlıkları, temettüatları ve vergi durumları ile ilgili veriler tabloda gösterilerek Mucur kazasının iktisadi yapısı hakkında bilgi verilecektir.

Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç, XIX. yüzyılın ortalarında Kırşehir Sancağına bağlı Mucur kazası mahalle ve köylerini, temettüat ve nüfus defterleri gibi tarihsel verilerin kayıtları ile idari, sosyo-ekonomik durum hakkında inceleme, analiz

ve değerlendirme yaparak kck bir Anadolu kazası olan Mucur’la ilgili aydınlatıcı bilgiler vermektir.

Çalışma genel itibarıyla temettuat ve nüfus defterlerinin içeriğinin araştırılmasına yönelik belirli imknlar çerçevesinde yapılacaktır. Bu konuda daha önce yapılan bilimsel tez ve makaleler incelenecek ve bu çalışmada yol gösterici kaynaklardan faydalanılacaktır. Temettuat defterlerinde fark edilen hatalar genellikle sayımları toplama ile ilgili olduğundan defter çevirisinde bu hatalara dikkat edilerek kontrol edilip, incelenecek ve değerlendirilecektir.

1. ARŞİV KAYNAKLARI

Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan XIX. yüzyılın ortalarına tekabül eden ve araştırma konusunun içeriğini oluşturan Mucur kazasına ait temettüat ve nüfus defterleri sosyal, ekonomik ve idari açıdan geniş bir kaynak sunmaktadır.

1.1. 795 Numaralı H.1250 (1834-35) Tarihli Kırşehir Sancağı Merkez Kaza-Kazaları ve Köyleri ve 820 Numaralı H. 1256 (1840-41) Tarihli Hacıbektaş-Mucur Kazaları Temettüat Defterlerinde Mucur'a Ait Kısımın Özellikleri ve İçeriği

Osmanlı İmparatorluğu'nda mali reform çalışmaları esasen Tanzimat'tan önce başlamıştır. Bu bağlamda yapılan mali değişikliklere tarh, tahakkuk ve tahsil uygulamalarının ve artık yürütülemeyen örfi verginin tamamının kaldırılmasıyla girişimlere başlanmıştır. Bu tür vergilerin yerine halkın ödeme gücüne göre belirlenecek tek bir verginin getirilmesi gerektiği belirtilmişti. Tanzimat'ın ilanından sonra yapılacak mali reformları bölgesel olarak yürütmek amacıyla muhassıllık teşkilatı kurulmuştur. Bu bağlamda muhasılların en önemli görevi, bölgelerindeki nüfusu ve nüfusa ait mali gücü tespit ederek, nüfusa uygun vergi miktarını belirlemek, emlak tahriri kayıtlarını yapmaktır. Bölgede çalışma yapan muhasıllar, vergi yükümlüsü nüfusu ve bu nüfusun sahip olduğu emlak, arazi ve hayvanları, tüccar ve esnafın yıllık gelir miktarını tespit ederek deftere kaydederlerdi.¹ Devlet tarafından gönderilen muhassıllar daha ayrıntılı olarak hane reislerini isimleriyle birlikte, lakabını, emlak, arazi ve hayvan sayısını kaydetmekle görevliydi.²

1256 (1840-41) tarihli temettüat tahrirleri ile 1260 (1844-45) tarihli sayımlar arasında içerik ve biçim bakımından farklılıklar olduğu görülmektedir. Bahsi geçen her iki temettüat sayımlarında da en başa hane yazılarak her biri numara ile belirtilmiştir. 1256 tarihli temettüat defterlerinde kaçınıcı hane olduğu, 1260 tarihli defterde ise hane içinde kaçınıcı aile olduğu yazılmıştır.³

¹ Tevfik Güran, *19.Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s.193.

² Nuri Adıyeke, "Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri", C.XI., *OTAM*, S.XI., 2000, s.770.

³ Mübühât Kütükoğlu, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Kaynaklarından Temettü Defterleri", *Belleten*, C.LIX, S.225., 1995, s.398.

XIX. yüzyılın ortalarında Osmanlı iktisadi ve sosyal tarih bakımından araştırmacılara önemli ve ayrıntılı bilgiler veren temettüat tahrirleri, idari birim olarak nüfusun yerleşim düzeni, ziraat, hayvancılık ve çeşitleri, hanelerin mal varlığı ve vergi miktarları gibi geniş kapsamlı kaynak özelliğindedir. Ayrıca şehir ve kırsal kesim arasındaki farklı toplumsal grupları ele alan ve bu yönüyle sosyal statü bakımından karşılaştırmalı araştırmalara imkân tanıyan önemli istatistikî verilerdir.⁴

Temettüat tahrirlerinde hane esas alınarak aile adları da yazılmıştır. Bu bağlamda aile adlarının yazılması mahalle ve köylerde yaşayan sülale veya akrabalarını tespitini kolaylaştırmıştır. Ayrıca defterle ailelerin birbirinden değişik adlarının olması diğerlerinden ayırt edilebilmelerini sağlamıştır. Temettüat defterleri tespiti ve kaydı yapılan o bölgedeki şahıs isimlerinin tespiti bakımından da önemli bir işleve sahiptir. Temettüat tahrirlerinde baba ve oğul aynı ismi taşıyanlar da bulunmaktadır. Muhtemelen babası doğumdan önce ölmüş çocuğa da aynı isim yeniden verilmiştir. Ayrıca hane reisinin oğlu yoksa erkek kardeşi yazılmış, defterlerde oğlu yerine bazen “*Mamañih, bin ve veled*” kelimeleri de kullanılmıştır. Temettüat tahrirlerinde lakaplar da şahıs isimleri kadar ayrıntılı ve önemli verilerdir. Bu bağlamda temettuat defterlerinde, boy, sıfat, şekle ve dini niteliklere göre lakaplar verildiği görülmüştür. Buna göre; kara, sarı, uzun, küçük ve dini bir unvan içeren Hacı ve şeyh lakabına da sıkça rastlanmaktadır.⁵

1256 tarihli temettüat defterlerinde meslek olarak imam veya muhtar gibi devlet mensuplarının yazıldığı görülmektedir. Defterlerde diğer mesleklerden farklı olarak ekonomik açıdan önemli bir zanaat kolu olan “*çulhalık*” geçmektedir. 1256 tarihli temettuat defterlerinde imam ve müezzinler vergiden muaf tutulmuşlardır. Temettüat defterlerinde vergi miktarları her hane reisinin isminin üst tarafında ve dikey olarak yazılmıştır. Ayrıca temettüat defterlerinde hane reislerinin sahip olduğu bağ, tarla, bağçe ve diğer gayrimenkulleri dönüm olarak, ev, dükkân ve benzeri mülkler ise yüzölçümü olarak kaydedilmiştir. 1256 tarihli temettüat defterlerinde vergi çeşidi olarak “vergi-yi mahsusa” ya yer verilmiştir.⁶

---

⁴ Güran, *a.g.e.*, s. 198-200.

⁵ Kütükoğlu, *a.g.e.*, s.398-402.

⁶ Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 402-405, 411.

Araştırma konumuzun esas içeriğini Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yer alan ilki 795 numaralı 1250 (1834-35) tarihli ML.VRD.TMT.d. (temettuat defterinin) Mucur ile ilgili kısmı sayfa 141'den 169'a kadardır. Defterin boş numaralı sayfaları ise: 1, 126-129, 170-173,239-241,259-260'dır. 795 numaralı defterin ilk sayfası şöyle başlar: *“Bu defa sadır buyurulan ferman-a ait mucibince Kırşehir Sancağının havi olduğu kazalarının ve nefsi şehirde olan ahalilerinin tahrir olunan hane ve emlak ve arazileri ve takdir kılınan kıymetlerinin defteridir.(15 Cemaziyel Evvel 1250).”* Defter ilk sayfasında açıklandığı üzere Kırşehir Sancağı, merkez kaza, diğer kazalar ve köylerden oluşmaktadır. Araştırma alanını oluşturan sadece Mucur nahiyesi olduğundan 795 numaralı 1250 tarihli defterin sadece Mucur kısmını oluşturan belgeler incelenmiştir. Bu belgeleri oluşturan sayfalar 141'den 169'a kadar olan kısımdır. 795 numaralı defterin 141.sayfadan 154.sayfaya kadar olan kısmı Yenice mahallesi ile ilgilidir. Solaklı mahallesi ile ilgili veriler ise, sayfa 154'ten 167'e kadar olan kısımda yer almaktadır. Aflak köyüne ait bilgiler sadece 167.sayfa ve Mikail köyü de 168 ve 169.sayfalardan ibarettir. 795 numaralı 1250 tarihli temettuat defterinin içeriğinden bahsedecek olursak; Defterde her haneye numara verilmiştir ve numara en üsttedir. Defterde her hane reisi ismi, lakabı varsa mesleği ile birlikte yazılmıştır. Hane reisinin erkek çocuğu genel olarak oğlu diye kaydedilmiş olsa da “bin” veya “veled” kelimeleri ile kaydedildiğini de görülmektedir. Hane reislerinin eğer oğlu yoksa erkek kardeşi, amca veya en yakın diğer akrabası deftere kaydedilmiştir. Defterde hane reisinin aynı ismi oğluna da vermiş olduğu görülmektedir. Bundan çocuğun doğmadan önce babasının ölmüş olduğu ihtimali de çıkarılmaktadır. Bazı defa dedenin isminin toruna verildiği de anlaşılmaktadır. Ayrıca defterden ailenin veya soyun devamı hakkında ayrıntılı bilgiler de öğrenilmektedir. Örneğin, bir aile Eskioğlu diye en az üç hanede geçmektedir. Aynı şekilde Zaimoğlu, Şatıroğlu, Türkmen ailesi gibi. Aile ve soyun devamı niteliğindeki isimler araştırma konusu bakımından bize yöre halkı ve soy bağları hakkında ipuçları sunmaktadır. Ayrıca dini anlamı olan Hacı, Molla, İmam, Hatip gibi önemli lakaplar bulunmaktadır. Fakat defterde hane reislerinin boy, şekil ve sıfatı hakkında bilgi verilmemiştir. Mesela; orta boylu kara sakallı gibi. Meslek olarak muhtar, sipahi, imam, müezzin, çulhacılık ve açık olarak yazılmasa da bağ, tarla ve bağçe sayılarından çiftçi veya rençber olanların sayısının da oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır. 795 numaralı temettuat defterinde hane reisi isim, lakap ve mesleği ile yazıldıktan sonra hemen altına hane yazılmış ve baha olarak geçen

hanenin kıymeti kaydedilmiştir. “Bâha” kelimesi sözlükte; *“bir evin etrafındaki kapalı avlu veya bahçe, açık alan ve meydan”* olarak açıklanmaktadır.⁷ Hane sayısı genelde herkesin aynı sayıda olup, hanenin altına sırayla; bağ, tarla, bahçe, bezirhane, dükkân ve asiya kaydedilmiştir. Defterde hane, asiya, bezirhane ve dükkân adet olarak; bunlardan bağ, bahçe ve tarla ise dönüm olarak kaydedilmiştir. Ayrıca hepsinin kıymeti de adet ve dönüm olarak geçen gayrimenkullerin yanlarına yazılmıştır. 795 numaralı temettuat defterinde hane reislerinin sahip olduğu emlak bağ, bahçe, tarla ve diğer gayrimenkuller şeklinde yazılırken hayvan ismi, çeşidi veya sayısına yer verilmemiştir. Defterde vergiler “yekûn kuruş” diye yazılmıştır. Mahalle ve karyenin sayfalarının sonlarında ise toplam hane sayısı ve toplam emlak miktarı da yazılmıştır.⁸

Araştırma konumuzun içeriği açısından önem arz eden bir diğer defter ise Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan 820 numaralı 1256 (1840-41) tarihli temettuat defteridir. 820 numaralı defter “Huve’l - Muin” ile başlar ve devamında *“müceddeden tahrirlerine irade-i seniyye-yi şahane tealluk eden kazalardan Kırşehir Sancağında kâin Mucur kazasının arazisinde mütemekkin kâffe-i ehli İslamın emlak ve arazileri kıymet-i hakikileri üzere tasrihen kaza-i mezkûrun tahrir-i emlak defteridir. (7 Muharrem 1256)”* tarihlidir. 820 numaralı defterin boş numaralı sayfaları sırasıyla; 1, 34-35, 73-76, 83-85, 104-105, 124 sayfalardır. Defterin Mucur kazasını teşkil eden kısmı, sayfa 2’den sayfa 82’e kadardır. Bunlardan Yenice mahallesini 2-33 sayfa aralığı; Solaklı Mahallesini 38-72 sayfa aralığı, Aflak köyünü 77-78 sayfa aralığı, Mikail köyünü 80-82 sayfa aralığı oluşturmaktadır. 820 numaralı temettuat defteri içerik olarak yukarıda bahsi geçen 795 numaralı temettuat defterinden verdiği bazı ayrıntılarıyla ayrılmaktadır. 820 numaralı defterde de 795 numaralı defterde olduğu gibi her hane numara verilerek kayda başlanmıştır. Fakat hane reisinin boy, sıfat ve fiziki özelliklerini vermesi önemli bir ayrıntı ve farklılıktır. 820 numaralı defterde hane reisleri, örneğin, *“orta boylu kır sakallı Eski Mehmed Oğlu Numan”* veya *“Uzun boylu kara sakallı Topal Ali oğlu Osman”* gibi fiziki özellikler, lakap ve aile ismi sonra da şahıs ismi tanıtılarak yazılmıştır. Hane reisinin fiziki özelliği, isim, lakap, aile ismi yazıldıktan sonra hemen altına yan yana ve alt

⁷ Ferit Devellioğlu, Osmanlıca- *Türkçe Ansiklopedik Lugat*, yay. haz., Aydın Sami Güneyçal, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007, s. 64.

⁸ BOA.ML.VRD.TMT.nr:795.(Ayrıca bkz. Belgenin tarihi H.1250 olup, TTK’nun ttk.gov.tr /tarih çevirme kılavuzundan 1834-35 tarihine çevrilmiştir.)

alta olmak üzere hayvanat, emlak ve diğer gayrimenkulleri kaydedilmiştir. 795 numaralı defterde de olduğu gibi hane reisinin erkek çocuğu genellikle oğlu olarak kaydedilmiştir. Aynı şekilde her iki defterde de hane reisi olan babanın ismi oğluna verilmiştir. Yine 795 numaralı defterde olduğu gibi, 820 numaralı defterde de Hacı, Molla, İmam gibi dini sıfatlar geçmektedir. 795 numaralı defterde olduğu gibi kayıtlarda meslek grupları açıkça yazılmamıştır. Sadece hayvan çeşidi ve sayılarının çoğunlukta olduğundan hayvancılık yapıldığını bunun yanı sıra ekili-dikili arazi ile uğraşıldığı görülmektedir. Ayrıca sayısı az da olsa kayıtlarda çulha ve devlet mensubu mesleklerden sipahi, imam, muhtar geçmektedir. Deftere kaydı geçen hayvan türleri sırayla; kara sığır öküzü, kara sığır inek, camus(camız), inek, merkep, tay, deve, keçi, ağnam, kısrak, bargir(beygir), asel(arı) kovani'dir. Defterlerde ekili-dikili alanlar ise; bağ, bağçe, çehri çalısı, tarla olarak geçmekle birlikte tarla sulak ve kıraç olarak ayırt edilmiştir. 795 numaralı defterde olduğu gibi 820 numaralı defterde de hayvanata adeti ve alt kısmına kıymeti yazılmıştır. Aynı şekilde ekili-dikili emlakların da dönümü ve kıymeti yazılmıştır. Defterde kaydı geçen diğer gayrimenkuller ise; dükkân, asiyab (su değirmeni), bezirhane'dir. Bu gayrimenkuller ise, defterde adet ve kıymet olarak geçmektedir. Defterde hayvanat, mülk ve emlak yazıldıktan sonra en alta hanenin toplam mal varlığı ve onun altında hanenin ticaret, hayvanat ve emlaktan sahip olduğu geliri yazılmıştır. 820 numaralı Defterde vergi tekâlif olarak geçmektedir ve hanenin mülk bilgisinin sol alt köşesine yatay olarak yazılmıştır.

Genel itibarıyla 795 numaralı 1250 tarihli temettüat defterinde sadece hane isim, aile adı varsa meslek ve oğluna bir de ekili-dikili arazi olan gayrimenkullere yer verilmiştir. Buna karşın 820 numaralı 1256 tarihli temettüat defteri; hane reisi, şahıs ismi, sıfat ve lakabı, aile adı, oğlunun ismi varsa meslek, emlak, arazi ve hayvanat olarak geniş bir kapsama sahiptir. Bahsi geçen her iki defterde de çok fazla hata görülmemektedir. Sadece toplam mal varlıkları hesaplanırken bazı toplama yanlışları olduğu fark edilmiştir. 820 numaralı 1256 tarihli defter pek çok bakımdan 795 numaralı 1250 tarihli defterden farklı olup, Kırşehir Sancağı Mucur kazası ile ilgili sosyal ve ekonomik açıdan zengin ve ayrıntılı bilgiler sunmaktadır.⁹

---

⁹ BOA.ML.VRD.TMT.nr:820.(Ayrıca bkz. Defterin tarihi H.1256 olup, TTK'nun ttk.gov.tr/ tarih çevirme kılavuzundan 1840-41 tarihine çevrilmiştir.)

1.2. H.1256 (1840-41) / 1260 (1844-45) Tarihli Konya Eyaleti Kırşehir Sancağı Hacıbektaş – Mucur Kazasının, Müslim Nüfus Defterlerinin Mucur’a Ait Kısmının Özellikleri ve İçeriği

Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan nüfus defterleri, temettüat defterleri kadar ayrıntılı ve geniş bilgiler içermemesine karşın, araştırma konusunun demografik anlamdaki önemli bir kaynağıdır. Nüfus defterleri, araştırma konusu için sosyal, demografik ve idari olarak nitelikli bir kaynaktır.¹⁰

Bu hususta araştırma konusunu oluşturan Mucur kazası’na ait 1256 (1840-41) ve 1260 (1844-45) tarihli iki nüfus defteri ele alınıp incelenmiştir. Bu defterlerden ilki; 1840-41 tarihli (H-29-12-1256), 3533 numaralı Konya eyaleti, Kırşehir sancağı, Hacıbektaş, Mucur kazası, müslim nüfus defteridir. Bu defter, “*Kırşehri Sancağına kâin mucur ma Hacıbektaş kazalarının tahrir-i nüfus defterleridir*” diye başlamaktadır. Nüfus defteri toplam 76 sayfadan oluşmaktadır. Defterin boş sayfaları ise; 1, 22-24, 44-46, 51-53, 58-59, 64-66, 76’dır. Ayrıca defterde Mucur kazası mahalle ve köylerine ait sayfa aralıkları ise şöyledir: 2-21. sayfa aralığı Solaklı mahallesi; 25-43. Sayfa aralığı Yenice mahallesi; 47-48. sayfalar ise Mikail köyü; son olarak 49 ve 50. sayfalar da Aflak köyüne ait kısımları oluşturmaktadır. Söz konusu nüfus defterinde her hanenin üstüne numara verilerek yan yana ve alt alta olmak üzere defterin kayıtları yapılmıştır. Her hane ve onların soylarını devam ettiren erkek çocuklara hane reisinin erkek çocuğu olmayanların erkek kardeşi kaydedilmiştir. Defterde genellikle oğul olarak yazılmış olan erkek çocuk bazen “bin” veya “veled” olarak da yazılmıştır. Nüfus defterinde de temettüat defterlerinde olduğu gibi sırasıyla fiziksel, tipolojik özellikler varsa meslek ve hane reisinin adı ve yaşı sonra alt alta oğulları ve onların özellikleri de bu şekilde yazılmıştır. Bu niteliği ile nüfus defterleri şahıs isimleri ve onların lakapları, fiziksel ve tipolojik özellikleri, meslek ve yaşları hakkında önemli veriler sunmaktadır. 1256 tarihli nüfus defteri kayıtlarından bir örnekle gösterilecek olursa;

“*Uzun boylu aksakallı Ali oğlu çiftçi Musa veled Ali yaş: 71*” hemen altına hane reisinin oğlu şu şekilde kaydedilmiştir: “*Oğlu orta boylu kara sakallı Osman yaş: 41*”

¹⁰ BOA.NFS.nr:3533, 3534.(Ayrıca bkz. 3533 numaralı defterin tarihi H.1256 olup, TTK’nun ttk.gov.tr/tarih çevirme kılavuzundan 1840-41 tarihine, 3534 numaralı defter de 1844-45 tarihine çevrilmiştir.)

Nüfus defterlerinin yukarıda örnekte de görüldüğü üzere temettüat defterlerinden ayrılan en belirgin özelliği yaş ve meslek kayıtlarıdır. Temettüat defterlerinde meslekler doğrudan kaydedilmemiş olup, sadece lakaplarından ötürü çıkarım yapılabiliyordu. Fakat nüfus defterlerinde meslekler açık ve doğrudan kaydedilmiştir.¹¹

Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yer alan ve inceleme konusu olan diğer nüfus defteri ise; Konya eyaleti, Kırşehir sancağı, Hacıbektaş, Mucur kazası, müslim defteri (H-29-12-1260) 1844-45 tarihli 3534 numaralı nüfus defteridir. Bu defter XIX. yüzyılın tam ortalarına tekabül eden bir senede kaydedilmiştir. Fakat içerik ve usul olarak 1840-41 tarihli nüfus defterinden çok bir farkı bulunmamaktadır. Hatta her iki nüfus defteri de aynı nitelik ve içeriğe sahiptir, denilebilir. 1260 tarihli nüfus defteri şöyle başlamaktadır: *“Kırşehir ve Konya nazırı idaresine buyrulan Hacı Bektaş ma’a Mucur kazasının defter-i nüfusudur.”*

Bu defter toplam 74 sayfadan oluşmaktadır. Defterin boş sayfaları şöyledir: 31-33, 78-79, 123-124’tür. Defterin Mucur kazasına ait olan kısımları sırasıyla; 46-77. sayfa aralığı Yenice Mahallesi; 80-114. sayfa aralığı Solaklı Mahallesi; 116-118. sayfa aralığı Mikail köyü ve 119-120. sayfa aralığı da Aflak köyüne aittir. Her iki defterin nitelikleri aynı olması sebebiyle içeriği tekrar açıklamaya gerek olmadığından 1260 tarihli defterin kayıt usulü örnek verilebilir:

“Orta boylu kara sakallı çiftçi Hasan veled topal oğlu İbrahim yaş: 30 ”

“Oğlu İbrahim yaş:2 ”

Nüfus defterinden verilen örnek bu usulüyle temettüat defterlerinden yazılış bakımından ayrılmaktadır. Fakat fiziki, tipolojik özellikler, lakap ve şahıs ismi yazılış biçimiyle de benzerlik göstermektedir.¹²

XIX. yüzyılın sosyo-ekonomik alanda önemli kaynaklarından olan temettüat defterleri ve bu dönem idari ve demografik alanda bilgi veren nüfus defterleri olmak üzere ele alınan defterler nitelik ve içerik olarak dönemin sosyal, iktisadi ve demografik özellikleri ile ilgili aydınlatıcı ve tamamlayıcı anlamda geniş ve zengin veriler sunmaktadır.

¹¹ BOA. NFS. nr:3533, 3534.

¹² BOA. NFS. nr:3533, 3534.

2. XIX. YÜZYILDA TEMETTÜAT DEFTERLERİ

2.1. Temettü kavramı ve Temettüat Tahrirleri

Temettü kelimesinin sözlük anlamı, Arapça “*kâr etmek*” demektir. Tüccar ve esnafın senelik kazançları üzerinden alınan vergi hakkında kullanılan bir tabirdir.¹³ Başka bir kaynakta ise temettü, “*kâr etme, kazanma ve kâr, fayda*” olarak açıklanmaktadır. Temettüat, temettü’nun çoğulu olan kârlar, faydalar anlamına gelmektedir.¹⁴

XIX. yüzyıl ortalarında uygulanmaya başlanan temettuat tahrirleri ve Tanzimat dönemine kadar halktan alınan vergilerin yerine getirilen temettu vergisi, temettüat defterlerine kaydedilmiştir. Tanzimat’tan sonra uygulamaya konulan temettu vergisinde, Osmanlı Devleti’nin vergi sistemine ait ayrıntılı birçok bilgi bulunmaktadır. Bu bağlamda defterlerde vergi mükellefinin adını, vergiye esas olan gelir kaynağını, kaynağın yıllık gelirini ve bu gelire göre tarh edilen vergiyi bulmak mümkündür. Ayrıca her üründen veya hayvandan da farklı bölgelerde farklı oranlarda vergi tahsil edilmiştir. Temettüat defterlerinde genellikle her hanenin mal varlığı yazıldıktan sonra, toplam vergi miktarı da belirtilmiştir. Ayrıca her hane reisinin bir önceki sene vermiş olduğu temettü vergisi ile öşür ve rüsüm miktarı ve de bir sonraki yıl vermesi gereken tahmini temettü vergisi de yazılmıştır.¹⁵ Bu defterler tapu tahrir defterlerinden daha ayrıntılı olup, daha fazla bilgi içermektedir. Temettüat defterlerinde, yerleşim düzeni, zirai üretim, hanelerin servet ve gelirleri ile ilgili ve kent ve kırsal alandaki toprak miktarları, ürün çeşitleri, ekili alanlar, toplam hâsılat ve buna benzer çok sayıda ayrıntılı bilgilere ulaşılmaktadır. Temettüat tahrirlerinde daha ayrıntılı olarak, hane reislerinin fiziki özellikleri (uzun boylu, aksakallı, açık alınlı vs.) de belirtilmektedir. Temettüat nizamnamelerinde de bu tanımlamaların yazım sırasında yapılması istenmiştir.¹⁶

¹³ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, C.3., İstanbul, 1993, s. 453.

¹⁴ Develioğlu, *a.g.e.*, s.1073.

¹⁵ Ayşe Özdemir Kızılkın, “Osmanlı Vergi Düzeninde Temettuat Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.20., 2008, s. 60.

¹⁶ Alpay Bizbirlik, Zafer Atar, “19.Yüzyıl Osmanlı Tarihinde Temettuat Defterleri’nin Yeri: Saruhan Sancağı Mütevelli Çiftliği Temettuat Defteri Örneği”, *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*, S.I., 2009, s.39.

Temettuat defterlerinde kaynağı belli olan ya da belli olmayan tüm bilgiler kaydedilmiştir. Şahıslar, meslekleri ve bundan elde ettikleri gelirleri ve gayrimenkul mal varlıklarıyla birlikte kaydedilmiştir. Temettuat defterlerinde asıl önemli olan ekonomik göstergenin tespiti olduğundan demirbaş özelliğindeki hayvanlar, sürülmeyen kıraç araziler gibi vergi haricinde kalan mülkler ayrıntılı olarak kaydedilmiştir.¹⁷

1988 yılına kadar Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan temettuat defterleri, Kamil Kepeci ve maliyeden müdevver defter tasnifi içerisinde yer almıştır. 1988 yılında ayrı olarak tasnif edilerek araştırmaya açılan bu defterlerin tasnifi yapılarak dokuz cilt katalog halinde düzenlenmiştir. 17.449 adet temettuat defterinin büyük çoğunluğu 1845 yılına aittir. Ayrıca bu defterler sancaklara göre düzenlenmiş, alt idari birim olarak kaza ve nahiyeler alınmıştır. İlk önce mahallelerdeki hane reisleri, sonra da köy ve mezralara yer verilmiştir. Temettü defterlerinde şehirler ve birden fazla mahalleden meydana gelen köylerde genellikle her mahalle için bir defter düzenlenmiştir. Temettuat defterlerinin tasnif ve nizamı ise şu şekilde yapılmıştır; defterler belli bir numaradan başlatılmış, sayfanın en üstünde sırayla eyalet-sancak-kaza adları kaydedildikten sonra defter şehre ya da kasabaya ait olma durumuna göre de en üstten başlanarak sırayla şehrin-kasabanın ve mahallenin adı yazılmıştır. Mahallesi olmayan küçük köylerde de köyün adı yazılmıştır.¹⁸

Bu şekilde temettuat tahrirleri halkın mal vergisinin en doğru olarak belirlenmesini sağlamıştır. XIX. yüzyıl ortalarında uygulanmaya başlanan temettuat tahrirleri Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu iktisadi ve içtimai, ticari hayat ve sanat alanındaki durumu oldukça açık ve ayrıntılı bir şekilde tespit etmesi bakımından daha önceki dönemlerde uygulanan tahrir defterlerinden daha önemlidir.

2.2. Temettuat Vergisi

Temettü vergisinin temeli, Sultan II. Mahmud döneminde ortaya koyulan ve bir çeşit belediye vergisi olan, ihtisap resmidir. *İhtisap resmi*; esnafın sattığı yiyecek ve giyecek, altın, gümüş gibi çeşitli ürünler üzerinden değişik tarifelerle alınan vergilere denilirdi. Tanzimat'tan sonra bu vergiye düzenleme getirilerek, satış tutarı yerine

¹⁷ Ayşe Değerli, "Temettuat Defterine Göre Seydişehir'in Sosyo Ekonomik Yapısı", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.30., 2013, s.90.

¹⁸ İsmet Demir, "Temettü Defterlerinin Önemi ve Hazırlanış Sebepleri", *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, C.VI., Ankara, 1999, s.318.

kazanç üzerinden vergi alınması tasarlanmıştı. Bu bağlamda, 1859 tarihli tahrir talimatına hükümler eklenerek ticaret ve sanarla uğraşanların senelik kazançlarının tespiti istenmiştir. Temettüat vergisinin uygulanmasında ilk başlarda birtakım zorluklar yaşanmıştı. Verginin toplanması için görevlendirilen kişinin, bu işe uygun olmadığından, diğer bazı vergilerle tekrar edilmiştir. Bundan başka yabancı devletlerin kapitülasyonlara dayanarak vergiden muafiyet istemeleri ve bazı vilayetlerde (Erzurum, Bağdat, Yemen) sayım yapılamaması, itiraz mercilerinin belli olmaması gibi sebeplerle vergi temelinde değişiklik yapılması gerektiğine karar kılınmıştı.¹⁹

Tanzimat döneminde bu mevzuda yapılan en önemli değişiklik de narh, tahakkuk ve tahsil şekillerinin karışık halde olması sebebiyle, örfi verginin tamamının kaldırılarak, yerine herkesin arazi, emlak ve ticaret gelirinere uygun miktarda, “binde” hesabıyla ve herkesin ödeme gücüne uygun olarak belirlenecek bir vergi tasarlanmıştı. Tanzimat Fermanı’nın da halkın mülküne ve gücüne uygun bir verginin belirleneceği açıklanmıştı. Tanzimat’ın ilanından sonra iktisadi ışlahatların yapılabilmesine uygun ortamlar oluşturulmaya başlanmıştı. Bu bağlamda ilk olarak bir bölgedeki nüfus ve mali gücü belirleyerek, vergi miktarını tespit etmek, nüfus ve mülk tahririni araştırmak amacıyla eyaletlere muhassıllar görevlendirildi. Muhassıllara yardım amacıyla bir de emlak kâtibini görevlendirildi. Bu hususta bölgedeki muhassılların başlıca görevi, vergi yükümlüsü tüm nüfusu ve bu nüfusun sahip olduğu mülk, arazi, hayvanları ve tüccar ve esnafın da senelik kazanç miktarlarını tespit ederek bir deftere kaydetmeleri ve bu deftere kaydettikleri tahrir sonucunda her şahsın gücüne uygun olan bir vergi dağılımını sağlanmak istendi. Temettüat tahrirlerinin esas amacı, vergi yükümlüsü şahıslar ve bölgeler arasında adaletli bir sayım gerçekteştirip, idari birim ve bu birimler içinde yaşayan nüfusun gerçekte vergi ödeme gücünü belirlemek ve bu sayım sonuçlarını değerlendirerek düzeltmeler yapmaktı.²⁰

Esasen 1839 tarihinde tasarlanması kararlaştırılan temettü vergisi birtakım aksaklıklar nedeniyle tahsilâtı gerçekteştirilememişti. 1859-1860 tarihinde yapılan kadaastro çalışmaları sayesinde ilk olarak şehir ve kasabalarda yaşayan esnaf, tüccar

¹⁹ Vedat Eldem, *Osmanlı İmparatorluğu’nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*, TTK Yayınları, Ankara, 1994, s. 178-179.

²⁰ Güran, *a.g.e.*, s. 192-195.

ve zanaatkârların yıllık gelirleri üzerinden %3 oranında vergi alınması belirlendi. 1860 senesinde %3 olarak belirlenen bu oran, 1876'da²¹ bazı kaynaklara göre ise 1878 yılında %4'e çıkarıldı²². Bu vergi uygulaması tahrir endeksli bir gelir vergisidir.²³

1860'tan itibaren sanat ve ticarete inhisar uygulamasına son verilmiştir. Bunun yerine bu alanda çalışanlara "Ruhsatiye Defteri" verilerek yıllık gelirleri tahmin edilip defterlere geçirilmiştir. Temettü vergisi için esnafa verilen tezkerelere "Ruhsatiye Tezkeresi" denilmiştir. Böylece esnaf ödeyeceği vergiyi önceden bilme olanağına kavuşmuştu. Ayrıca bu vergi *ihtisap rüsümü'nun* yerine geçmiş hem de *yevmiye-i dükkân*, *şehriye-i dükkân* gibi adlarla anılan vergilerin yerine de kullanılmıştır. Bu vergi, bir yıl içerisinde iki defa olmak suretiyle Mart ve Eylül aylarında toplanıyordu. Belirlenen sürede vergisini ödemeyenlerden %20 zam uygulanarak alınıyordu. Gerek görüldüğünde ise vergi mükellefinin mülkü, vergi borcundan ötürü satılırdı ve devlete tahsil edilirdi.²⁴ Anadolu'da bazı vilayetlerde (Erzurum, Van) sayımlar uzun müddette olduğundan, buradaki esnaf ve zanaatkârlardan bu verginin yerine hala ihtisap rüsümü toplanmaktaydı. Buna karşın İstanbul'daki tüccar ve esnaflar ise II. Meşrutiyet'in ilanına kadar temettü vergisinden muaf tutulmuştur.²⁵ Temettüat tahrirlerinde hane sayısı üzerinden sayımlar yapılmıştır. Bu sayımlarda her hane için tespit edilen bilgiler emlak, hayvan, arazi ve gelir gider üzerinden toplanmıştı.²⁶

Temettü vergisinin kabul edilmesinden toplanmasına devam edilen vergilerin hâsılatı 1888 yılında, devlet ile belediyeler arasında yarı yarıya pay edilmiştir. II. Meşrutiyet'ten sonra da tamamı belediyelere bırakılmıştır. Temettü vergisinin hiç uygulanmadığı vilayetler ise Basra, Hicaz ve Yemen'di. Daha sonra bu verginin devlet tarafından tahsiline karar verilmiştir. Bu vilayetlerden başka Trablusgarp'ta ise her iki vergi birlikte Devlet tarafından toplanmıştır.²⁷

---

²¹ Coşkun Çakır, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi*, Küre Yayınları, İstanbul, 2001, s. 50-51.

²² Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK Yayınları, Ankara, 1997, s. 346.

²³ Çakır, *a.g.e.*, s. 51.

²⁴ Çadırcı, *a.g.e.*, s. 346.

²⁵ Çadırcı, *a.g.e.*, s. 346.

²⁶ Güran, *a.g.e.*, s. 195-196.

²⁷ Eldem, *a.g.e.*, s. 179.

Tanzimat döneminde uygulanmaya başlanan temettüat tahrirlerinin temel amacı halkın vergi gücünü belirlemektir. Bu hususta hane üzerinden değerlendirme yapılacaktır. Buna göre, hane üyelerinin sosyal anlamda ismi, şöhreti, lakabı ve mesleği kaydedilecektir. İktisadi anlamda ise; mal, mülk, bunlar; arazi, hayvan, dükkân, değirmen vs. idi. Bunlar üzerinden gelirleri tespit edilirdi. Buna göre de vergi miktarı belirlenir ve vergiler devlete tahsil edilirdi. Bu tür nitelikleri ile temettüat tahrirleri 19.yüzyıl Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik tarihi açısından oldukça ayrıntılı bilgi veren kaynak özelliği durumundadır. Ayrıca ülkenin geniş bir kesiminde uygulanması münasebetiyle, temettüatın hane olarak ele alınması ve en kırsala kadar inmesi, sosyal statüyü belirlemesi bakımından da oldukça önemli verilerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUCUR KAZASININ COĞRAFİ KONUMU VE TARİHÇESİ

1.1.MUCUR KAZASININ COĞRAFİ KONUMU

Mucur, Kırşehir'in güneydoğusunda yer alır. Ankara'yı Kırşehir üzerinden Kayseri'ye ve oradan da Nevşehir'e bağlayan bir güzergâh üzerindedir. Mucur'un kuzeybatısında Seyfe gölü, güneyinde ise Kızılırmak'ın suladığı bir ova bulunur. Günümüzde ilçe olan Mucur'un yüzölçümü 1.068 km², denizden yüksekliği ise (rakım) 1.180 metredir.²⁸

Kırşehir'e 21 km, Kayseri'ye 103 km, Ankara'ya 205 km uzaklıkta bulunan ve Acısu vadisinin yamaçlarında kurulmuş Orta Anadolu'da bir yerleşim merkezidir. Mucur'un doğusunda Hacıbekaş, batısında Kırşehir, kuzeyinde Çiçekdağı ve güneyinde Gülşehir yer alır.²⁹

1.1.1. Doğal Kaynakları

Kırşehir platosu içinde yer alan yerleşim merkezinin orta kesiminde Kervansaray Dağı'nın güneydoğu uzantıları görülür.³⁰ Seyfe gölü çöküntü alanı ile Kırşehir ili arasını dolduran Kervansaray Dağları, kuzeybatıdan güneydoğuya oradan Mucur'a kadar uzanır. Mucur yakınlarında, aynı yönde uzanan platolar üzerinde görünümü azalan ve ilçenin kuzeydoğusunda yeniden kabarak Nevşehir'in kuzeyini kaplayan Kızıldağ kütlesiyle birleşir. Kervansaray Dağları'nın en yüksek noktası, Kırşehir'in kuzeydoğusunda kalan 1.679 metre yükseltili tepedir.³¹

Mucur'un dağları; Armutlu Dağı (1557), Büyük Uyluk Dağı (1356), Kırlangıç Dağı (1334), Köpekli Dağı (1554) ve Kızıldağ (1400) metredir. Başlıca akarsuları ise; Seyfe Gölü, Obruk Gölü ve Avcı içmesi oluştururken Mucur'un merkezinde bulunan Şatıroğlu mahallesinden çıkan Ulusu ile Kurugöl, Aflaközü birleşip Acıöz çayını meydana getirirler.³² Kurugöl ile ilgili İbrahim İsmail'in şöyle bir tanımı vardır:

²⁸ Avşar Cihan, *Kırşehir ve İlçeleri*, Özgün Matbaacılık, Ankara, 1990, s.182.

²⁹ Hasan Şahin, *Geçmişten Bugüne Kırşehir*, Sarıyıldız Basımevi, Ankara, 2007, s. 215.

³⁰ Cihan, *a.g.e.*, s.182.

³¹ Ahmet Günşen, *Anadolu'nun Türkleşmesi Sürecinde Türk Soy, Boy, Oymak ve Cemaatleri ile Kırşehir*, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, s.2.

³² Hava Satı, "820 Numaralı Temettuat Defterine (1256/1840) Göre Mucur ve Hacıbekaş Kazalarının Sosyo-Ekonomik Durumu", *Kırıkkale Üniversitesi SBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kırıkkale, 2004, s.12.

“Mucur merkez kazasına tabi ve Hacı Bektaş nahiyesi yolu üzerinde “Kurugöl” namıyla maruf küçük bir göl daha mevcut olup fazla yağmur yağdığı zamanlar hususi yapılan cetveller ile değirmenler işletilmekte ve Ağustos, Eylül aylarında suyu pek azalmaktadır.”³³ Avcı İçmecesesi, Mucur’un 15 km uzağında bulunan Avcı köyündedir. Bu içmecenin suyunun kükürtlü olduğu ve mide hastalıklarına iyi geldiği bilinmektedir.³⁴

İ. İsmail, Seyfe gölünü ise şöyle tarif eder: “Merkez kasabaya üç saat mesafede Kırşehir ile Mucur kazası arasında mesaha-i sathiyesi takriben 200 km murabbai olup sathında ekle gayr-ı salih bir nevi tuz teressüb eden “Seyfe gölü” vardır ki etrafı daimi bataklık halindedir. Mucur ve Mecidiye kazaları arasında ve Seyfe karyesi yakınında kâin ve Mucur’a üç saat mesafede bir gayr-i muntazam bir mustatil şeklinde olup 200 km murabbai mesaha-i sathiyesindedir. Yarbaşı mevki ile Seyfe karyesi civarından gelen küçük sulardan teşekkül etmiştir. Yağmur fazla olduğu zaman sathında pek ince tuz tabakası teşekkül ettiği halde yağmur olmadığı seneler Koçhisar gölü derecesinde tuz teşekkül etmektedir. Lezzeti acı olduğu ve ekle salih bulunmadığı için düyun-u umumiye idaresi tarafından muhafaza ettirilerek imha edilmekte ve yalnız hayvanata verilmektedir. Muhafaza olunmasının sebebi, civar köylüler tarafından sarf edildiği takdirde diğer memlihalara sarfiyatını sektedar eyleyeceği korkusundan mütevellidir.”³⁵

Kırşehir’in doğusunda, Mucur ilçesinin de kuzeyinde bulunan Seyfe gölü, ilin tek doğal gölüdür. Denizden 1.110 metre yükseklikte bulunan Seyfe gölü, yağışların çok olduğu aylarda yükselerek yaklaşık 15 kilometre karelik bir alana yayılmaktadır. Ayrıca gölün suları tuzlu olup derinliği 3-5 metre arasındadır.³⁶ Seyfe gölü Mucur’a 20 km uzaklıkta bulunan Seyfe köyündedir. Seyfe gölü, sığ bir göl olup, gölün yerden derinliği yaklaşık 10,12 metredir.³⁷ Seyfe gölünde biriken yağmur Kılıcsuyu olarak kuzeye, Kızılırmak’a; Kılıçözü olarak güneye, Kırşehir’in yanından geçerek tekrar Kızılırmak’a akmaktadır.³⁸

³³ İbrahim İsmail, *Türkiye’nin Sıhhi ve İctimai Coğrafyası: Kırşehir Vilayeti*, haz., Kamil Büyüker, Ocak Yayınları, Ankara, 2003, s.2.

³⁴ Güney, a.g.e, s.10.

³⁵ İ. İsmail, (2003), a.g.e, s.2, 9-10.

³⁶ Günşen, a.g.e, s.4-5.

³⁷ Güney, a.g.e, s.10.

³⁸ Walter Ruben, *İç Anadolu’da Küçük Bir Eskiçağ Şehri: Kırşehir*, çev., Cemal Sakallı, Eray Ofset Matbaacılık, Kırşehir, 2015, s.1.

Cevat Hakkı Tarım yörenin iklimiyle ilgili şöyle bir tarifte bulunur: “*Mucur’un Acıöz mevkiinde ısı dereceleri yüksek, her türlü hassalarını haiz ılıca ve kaplıcalar bulunmaktadır.*”³⁹ Ayrıca C. Hakkı Tarım Kırşehir ve çevresindeki iklimi şöyle açıklamaktadır: “*Yayla ikliminde ittirat ve intizam bulunmadığı içindir ki kışlar çok soğuk, yazlar pek sıcaktır. Ekseriya yaz geceleri serin olur. Birden bastıran kışlar, vakıtlı vakıtsız sağnak halinde yağan yağmur, dolu ve bunların tevlit ettiği seller yüzünden insanlar, hayvanlar, ekinler telef olur. Bağzan da yağmursuzluk ve sık sık esen Samyeli yüzünden kuraklık baş gösterir.*”⁴⁰

İ. İsmail, ahcarla ilgili de şöyle bilgi verir: “*Mucur merkez-i kasabasına iki saat mesafede vaki “Köpekli” namıyla ma’ruf tepeden kırmızı aşı boyası çıkmaktadır. Mukaddemen bu tepenin her tarafı ormanlarla mestur iken şimdi bunlardan eser kalmamış ve çıplak bir haldedir. Bu aşı boyasının bulunduğu arazi takriben (1500) hektar kadar olup boyası yağlı bulunduğu cihetle diğer aşı boyalarına müraccahtır. Evvelce bu arazide pek çok boya çıkarıldığı, meşhud olan asariyle sabittir. El-yevm metruk bir haldedir. Yine tarifine göre: Mucur merkez-i kasabasında 625 hektar kadar bir araziye işgal eden Kefeki taşı mevcuttur ki beyaz ve pembe olmak üzere iki cins yumuşak ve adeta bir cetvel tahtasıyla işlenebilir bir taştır. Bünyesi sertçedir, bu sertlik te’sirat-ı hevaiye ile bir derece daha tezayüd ediyor. Ebniye inşaatında isti’mal edilmektedir.*”⁴¹

1.1.2. Mucur’da Mekân ve Yapılar

Yeraltı Şehri: VI. yüzyılda Kapadokya sınırları içerisinde yer alan Kırşehir’in Mucur bölgesinin volkanik tüf yapısına sahip olması, burada yer altı yerleşimleri için uygun şartlar oluşturmuştur. Roma döneminde Anadolu’da Hıristiyanlığın yayılmasıyla birlikte Kırşehir, Nevşehir ve Niğde bölgesinde yoğunlaşan Hıristiyan nüfus Romalı, Putperest rahipler ve imparatorların baskılarına maruz kalınca M.S. III ve IV. yüzyıl’da daha güvenilir yer altı yerleşim merkezleri kurmuşlardı. Bunlardan biri de Mucur merkezinde geniş bir alanı kaplayan “*Mucur Yer altı Şehri*”dir”.⁴²

³⁹ Cevat Hakkı Tarım, *Kırşehir Ansiklopedisi*, Sevinç Matbaası, Ankara,1960, s. 9.

⁴⁰ Cevat Hakkı Tarım, *Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I*, Kırşehir Vilayet Matbaası, 1938, s.12.

⁴¹ İ.İsmail, (2003), *a.g.e*, s. 5-6.

⁴² Adnan Yılmaz, *Küçük Asya’nın Kır-Şehri*, Kırşehir Belediyesi Kültür-Tarih Yayınları Serisi I, 2006, s. 22-23.

Mucur'un bugünkü Solaklı mahallesinde üç yer altı şehri olduğu ve 50 odadan oluştuğu bilinmektedir. Bizans ve Romalılar döneminde baskınlara karşı halkın korunacağı bir mekân durumuna gelen yer altı şehri, yumuşak kayalardan işlenmesiyle oluşmuştur. Ayrıca yeraltı şehrinin yerden 9-10 metre aşağıda bulunduğu ve tek giriş kapısının olduğu bilinmektedir.⁴³

Keşiş Sarayı (Keşişlik): Mucur'un doğusunda yer alan Yenice mahallesi terkos su deposunun bulunduğu yerde mağara olduğu ve bu mağaranın Bizans döneminden kalma kevek taşları (volkanik tüf) içine oyulmuş 20-30 göz odacıktan oluşmuş bir ev ya da Keşiş sarayı bulunmaktadır. Ayrıca bu evlerin önünde mağaralara inen derin kuyular mevcuttur.⁴⁴

Aflak Kilisesi: Mucur'un 10 km güneyindeki Aflak (bugünkü adı Altinyazı) ve Aksaklı köylerinde yer almaktadır. Kilisede Altinyazı Aflak köyü içindeki tepe üzerinde Aflak Baba adıyla anılan bir kümbet vardır.⁴⁵ Romalılar döneminden kalma olduğu bilinen bu kilise, Mucur'un ilk yerleşim yeri olarak da tanınır. Roma toprakları içinde kalan bu kilisede suçlular hapsedilmiştir. Kilisenin görünümü yayvan bir tepe halindedir ve içinde tahmini 15-20 ev vardır. Evlerin her biri de 8-10 odadan mevcuttur. Ayrıca Rumlara ait mezarlar da bulunmaktadır.⁴⁶

Kızılın (Aşılık): Mucur'un 5 km batısında yer almaktadır. Burada ikâmet edenlerin "aşı" dediği madeni bir boya çıkarılmaktadır. M.Ö.1800'lü tarihlerde burayı ilk keşfeden Hititler olmuştur. Hititler, dağın içine geniş mağaralar açarak boyayı işletmişler ve ticaretini yapmışlardır. Hititler'den sonra sırayla Frigyalılar, Persler ve Yunanlılar aşî denilen boyayı çıkartmışlar ve bu işletme için yerleşim yeri yapmışlardır.⁴⁷

1.2. MUCUR KAZASININ TARİHÇESİ

Mucur kazasının tarihçesi, çok eski zamanlara dayanmaktadır. Antik dönemlerden günümüze kadar varlığını sürdüren kazânın çok eski dönemlerden XIX. yüzyıla kadar olan tarihi geçmişi bu başlık altında irdelenecektir.

⁴³ Ali Rıza Güney, *Mucur Tarihçesi Gelenekleri ve Halk Şairleri*, Ocak Yayınları, Ankara,1997, s. 9.

⁴⁴ Hasan Şahin, *Geçmişten Bugüne Mucur ve Köyleri*, (y.y.), Ankara, 2006, s.18.

⁴⁵ Güney, *a.g.e.*, s. 10.

⁴⁶ H. Şahin, (2006), *a.g.e.*, s.18.

⁴⁷ H. Şahin, (2006), *a.g.e.*, s. 22.

1.2.1. Antik Dönem

Günümüzde Kırşehir iline bağlı bir ilçe olan Mucur'un çok eski dönemlere ait yer altı yerleşim merkezi ve mağaraları bulunmasına rağmen, o dönemlerle alakalı araştırma ve incelemeler yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda Mucur yöresinin M.Ö.1660 Eski Hitit Krallığı sınırları ve M.Ö.1190 tarihinde Friglerin hâkimiyetinde kaldığı bilinmektedir. Yine M.Ö. 546'da Pers Krallığı'nın ve M.Ö.334-333'te ise Makedonyalıların idaresine girmiştir. Daha sonra bu yöreye Kapadokya Krallığı'nın hâkim olmasıyla uzun süre Kapadokya Krallığı'nın idaresinde kaldı. Milattan sonra 18 yıllarında Roma'nın idaresine geçti. Roma İmparatorluğu'nun 395 tarihinde Doğu ve Batı Roma olarak ikiye ayrılmasıyla birlikte yerleşim merkezi Doğu Roma İmparatorluğu'nun (Bizans) idaresinde kaldı.⁴⁸

1.2.2. Beylikler ve Anadolu Selçuklu Dönemi

Türklerin 1071 Malazgirt Savaşı'ndan kısa bir süre sonra Anadolu topraklarına hâkim olmasıyla birlikte Mucur yöresi de uzun bir süre Anadolu Selçuklu Devleti'nin idaresinde kaldı. Fakat Anadolu'da farklı hâkimiyet mücadeleleri yaşandı ve Anadolu Selçuklu Devleti bir süre sonra dağıldı. Devlet dağıldıktan sonra Mucur yöresi sırayla Türkmen Beylikleri'nin eline geçti. Bu beylikler; Eratnaoğulları, Karamanoğulları, Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti, Dulkadiroğulları ve Osmanlı Beyliği'dir. Son olarak Dulkadiroğullarından Alaüddevle Bozkurt Bey'in idaresinde iken, sonradan Osmanlı Devleti'nin güçlenmesiyle Fatih Sultan Mehmed'in saltanatının son yıllarında yani 1480 tarihinde Osmanlı hâkimiyetine girdi.⁴⁹

1.2.3. Osmanlı Dönemi

Kırşehir ve çevresi bu dönemde en çok Timurlular, Osmanlılar ve Karamanoğulları arasında el değiştirmiştir. Karamanoğulları rakip gördükleri Osmanlılara karşı Timur ile birlikte hareket etmiş ve Ankara Savaşı sürecinde Timur bu bölgeyi Karamanoğulları'na bırakmıştır. Fetret devrinde de Karamanoğulları'nın elinde bulunan Kırşehir ve Mucur, Çelebi Mehmet'in Karamanoğulları'nı mağlup etmesi ile birlikte Niğde, Akşehir, Beyşehir gibi civar şehirleri ile birlikte Osmanlı Devleti sınırlarına dâhil edilmiştir. Fakat daha sonra tekrar bu bölge

⁴⁸ İlhan Şahin, *Tarih İçinde Kırşehir*, Eren Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 163.

⁴⁹ İ. Şahin, *a.g.e*, s.163.

Karamanoğulları'na bırakılmıştır. XVI. yüzyılda Anadolu'nun çeşitli kırsal yerlerinden Kayseri ve Kırşehir civarına göç yaşanmıştır. Bu dönemde Mucur'un Kırşehir'e bağlı bir köy olduğu bilinmektedir. Bahsi geçen bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren Anadolu'da yaşanan Celali isyanları o yıllarda Kırşehir Sancağının Hacıbektaş kazasına bağlı bir köy olan Mucur'da da yoğun olarak yaşanmıştır. XVII. yüzyılda çapulculara karşı büyük köylerin çevresinde hendek açıldığı ya da toprak duvarların örüldüğü biliniyordu. Bu bağlamda bahsi geçen yüzyılda Kırşehir valisinin içinde Mucur'un da olduğu 100 palangayı kapattığı söylenmektedir.⁵⁰

Anadolu'da belli başlı celali reislerinden olduğu bilinen Hazır (öl.1604-1605) adında birisi, daha çok Niğde ve Kırşehir sancaklarında 500-600 kişilik bir kuvvetle faaliyet göstermekteydi. Bu isyancı öldürülünce yerine kethüdâsı olduğu bilinen Bıyık Ali ve beraberindeki grubunu Kuyucu Murad Paşa'nın Anadolu'da Celali üzerine yaptığı sefer sonucu ortadan kaldırılmıştır.⁵¹ Anlaşılan bu bölge XVII. yüzyıl da celali isyanlarının odağı olmuştur. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda siyasi olarak bir faaliyeti olmayan Mucur'un idari bakımdan kazâ merkezi olduğu ve nüfusunda da artış olduğu görülmektedir.⁵²

1.2.4. Yakın Dönem

1806 yılında Osmanlı-Rus savaşında kendi adamlarını asker olarak savaşa gönderen Çapanoğlu Süleyman Bey'e, Osmanlı Devleti bunun karşılığında 1811 yılında ikinci kez Kırşehir Sancağı mütesellimliğini verdi. Bu bağlamda XIX.yüzyılda Kırşehir, siyasi olarak sakin bir halde bulunurken Bozok (Yozgat)'ta yaşayan Çapanoğullarının faaliyetlerine bu yöreyi de dahil etmeleri ile koşullar değişmiştir. Osmanlı Klasik döneminde Karaman Eyaleti'ne bağlı olan Kırşehir, XIX. yüzyılda yeniden Karaman Eyaleti'ne bağlanmıştır.1813 tarihinde Kırşehir, Konya'ya bağlı sancaklardan biridir. 1841 yılında muhassıllık uygulamasının kaldırılmasıyla Kırşehir tekrar Konya Eyaletine bağlandı. 1867 Vilayet

---

⁵⁰ Galip Eken, "Osmanlılar Döneminde Sosyal ve Ekonomik Açından Mucur", *Vakıflar Dergisi*, S.27, 1998, s.197-198.

⁵¹ Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası "Celali İsyanları"*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 444.

⁵² Eken, *a.g.m*, s. 198.

Nizamnamesine göre Kırşehir, Konya vilayetinin Niğde Sancağına bağlı bir kaza idi. Daha sonra Konya vilayetinden alınarak Ankara vilayetine bağlanmıştır. 1877 yılında sancağın, merkez Kırşehir ile birlikte Avonos, Keskin ve Mecidiye (Çiçekdağı) olmak üzere toplam dört kazası mevcuttu. 1892 yılında ise Kırşehir Sancağı'nda bu dört kazaya ilaveten Hacıbektaş ve Mucur nahiyeleri de eklenmiştir.⁵³

Araştırma konusu içine dâhil olmasa da Kırşehir sancağı ve Mucur'un XX. yüzyılda tarihi ve idari durumundan da kısaca bahsedilirse; 1914 tarihinde Kırşehir merkez kazası ile Mucur, Keskin, Mecidiye ve Avonos kazalarından oluşan Kırşehir Sancağı 1919 yılında yeniden Ankara vilayetinin sancakları arasına dâhil olmuştur.⁵⁴

1.2.5. Mucur Adının İsim Kökeni

Mucur isminin sözlükteki anlamlarına göre ilk anlamı ,“*maden, ağaç kömürü ve kırık demir*”; ikinci anlamı, “*şinik ve curuf*”, son anlamı ise, “*işe yaramaz kimse ve bücür*” olarak tanımlanır.⁵⁵

Mucur isminin kökeni ile ilgili bazı hikâye ve rivayet gibi söylentilerin olması öncelikle dikkat çekmektedir. Bu hususta kullanılan “Mucuren” adının, Mucur merkezi ve yakınlarında rastgele işlenmiş taşların, eski kavim ve toplulukların ikamet ettiği yerlerde kullanıldığı ve “Mucuren” isimli bir kavimden adını aldığı bilinmektedir. Bir diğer kullanımı, hububat tartı ölçeği olan kilenin sekizde birine Mucur dendiği ve bu sebepten Mucur'un Kırşehir'den sonra şekillenmesinden ve Kırşehir'in sekizde biri büyüklüğünde olmasından dolayı bu isim kullanılmıştır. Mucur isminin anlamıyla ilgili bir diğer söylem ise şöyledir; Mucur'da büyük ve insanı hayrete düşüren mağaraların, civar yerlerdeki mevcut ürünlerini muhafaza etmeye oldukça elverişli olduğundan, ürünlerin burada toplanarak taksimatının yapıldığı ve “cur = mağara” yakıştırmasıyla Mucur adının verilmiş olmasıdır.⁵⁶

Mucur isminin eski kullanımlarıyla ilgili tespit edilen bir başka efsaneye göre, Mucur ve civarındaki mağaralarda ve yer altı şehirlerinde gayrimüslim halkın yaşadığı ve Müslüman halkın bu gayrimüslimlere suçlu, tutuklu anlamlarına gelen

⁵³ Hasan Karaköse, “ Yakınçağda Kırşehir”, ed., Yaşar Özüçetin, *Kırşehir (Siyasi Tarihi ve Kırşehir Tarihi Bibliyografyası)*, Kırşehir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014, s.213-215.

⁵⁴ Karaköse, *a.g.e.*, s.215.

⁵⁵ Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2010, s.1426.

⁵⁶ İ.Şahin, *a.g.e.*, s.164.

“mücrim” dediği rivayet edilmektedir. Ayrıca yerleşim yeri yakınlarında bir de “keşilik” olduğu ve Mücrimlerin yer altı şehirlerinde cezalarını çektiği de söylemler içerisindedir.⁵⁷

Mucur isminin anlamıyla ilgili yukarıda bahsi geçen bazı hikâye ve rivayetlerin doğruluk payı kesin olarak bilinmemekle beraber verilen bazı anlamların da gerçeğe uygun olduğu görülmektedir. Bu hususta sadece Mucur yöresinde hububat tartı ölçeceği olan kilenin sekizde birine Anadolu’nun pek çok yöresinde Mucur denildiği bilinmektedir. Mucur yöresi ve civarındaki mağaralarda günümüze kadar gıda ürünlerinin korunup saklanması için de kullanılmaktadır.⁵⁸

Mucur isminin anlamı ile ilgili bir başka rivayet de şudur: Mucur’un 5 km kuzeyinde bulunan Kızılın denilen Aşılık mevkiinde henüz evler yokken bugün mevcut olan mağaralarda Türkler yaşamış. Mucur’un yerindeki mağaralarda her sabah ateşlerin çıkardığı dumanları gören Türkler, “*gene Mücür’ün gâvurunun dumanı tütüyor*” derlermiş. “mücür” ise, bu mağaralarda yaşayan Hıristiyanların reislerine verilen isim olarak kayıtlara geçmiştir.⁵⁹

Osmanlı idaresine girmesi ile birlikte yörenin 1482, 1485 ve 1530 tarihlerindeki arşiv kayıtlarında Kırşehir’e bağlı “bücür” adlı bir köy tespit ediliyor. Mucur isminin sözlüklerde yanmış demir curufu, maden ağaç kömürü süprütüsü; açıkça her şeyin bücürü anlamlarına gelir. Ayrıca yakın bir örnek olarak, Kırgızca’da da “büçür” kelimesi, tomurcuk, “karagaydın büçürü” (karagay ağacının tomurcuğu) gibi açılmamış yaprağın küçük tomurcuk hali anlamına gelir. Erken dönem Osmanlı kayıtlarında da Mucur’un “Bücür” olarak geçmesi sözlük anlamıyla bir paralelik göstermektedir. Yine 1584 tarihindeki kayıtlarda “Bücür” isimli bir yerleşim yerine rastlanmadığı, Mucur adlı bir köyün varlığı tespit edilir. Bu hususta, 1485 ve 1530 tarihlerinde Kırşehir’e bağlı 10 köyden biri olan Bücür’ün, Âşık Paşa ve Ahi Evran vakıfları arasında yer aldığı görülür. Bu bağlamda 1584 tarihinde Bücür isminde rastlanmayan yerleşim yerinin Mucur köyü olması ihtimalini güçlendiriyor. 150-1584 tarihleri arasında olduğu bilinen bücür kelimesinin zamanla Mucur’a dönüşmesi ise şöyledir: “burun” > “murun”, “ben” > “men”, “bin” > “min”

⁵⁷ Hasan Şahin, *Geçmişten Bugüne Kırşehir*, Sarıyıldız Basımevi, Ankara, 2007, s.217.

⁵⁸ İ. Şahin, *a.g.e.*, s.164- 165.

⁵⁹ Cihan, *a.g.e.*, s.183.

örneklerindeki Türkçede ön sesteki “b” sesinin “m”ye dönüşümü gibi “bücür” ün de “Mucur”a dönüşmüş olabileceği düşüncesi de hâkimdir.⁶⁰

Yukarıda açıklandığı üzere Mucur isminin oluşumu hakkındaki rivayeti İ.İsmail 3 sebebe bağlar:⁶¹

1. *“Merkez ve civarında tesadîf edilen bazı işlenmiş taşlardan akvam-ı sabıkaya bir makarr ve mesken olduğu istidlal olunmakta ve evvelce gelip geçen ve “Mucuren” denilen kavme nisbetle izafe olunduğu.*
2. *Bu havalide hububat vezninde mikyasa olan kilenin sekizde birine Mucur tabir olunur. Bu kasaba Kırşehir’den sonra teşekkül ettiği ve ancak şehir-i mezkûrun sekizde bir cesamatinde olduğu için Mucur denilmiş olduğu.*
3. *Bu kasabada pek büyük ve müthiş mağaralar mevcut ve hatta civar kasabaların bütün mezruatının muhafazasına elverişli bulunduğundan buraya toplanılarak taksimat yapıldığı anlaşılmakta olup cur = mağara isminden me’huz olduğu da mervidir.”*

Günümüzde Kırşehir iline bağlı merkez bir kasaba olan Mucur’un bir diğer kaynağında, Türkçe, Ermenice ve Kürtçe’de isim köken anlamının bir karşılığı bulunmadığı geçmektedir. Fakat çok eski olan Kappodokia dilinden geçmiş olabileceği ihtimalinden bahsedilir.⁶² Mucur isminin en makul olan anlamının ise coğrafi konumundan dolayı bir ölçü birimine benzemesi olarak kabul görülebilir.

---

⁶⁰ İ.Şahin, *a.g.e.*, s.165-166.

⁶¹ İ. İsmail, (2003), *a.g.e.*, s. 27.

⁶² Bilge Umar, *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1993, s. 584.

İKİNCİ BÖLÜM

MUCUR KAZASI'NIN İDARİ YAPISI

2.1. Nahiye ve Kazâ Olarak Durumu

Kırşehir, Karaman eyaletine bağlı sancaklık statüsünü Tanzimat'ın ilanına kadar devam ettirmiştir. Tanzimat'ın ilanıyla birlikte 1841'de kaldırılan muhassıllık uygulamasını takiben Konya eyaletine bağlanmıştır. Mucur daha önce Vilayet nizamnamesine göre Konya vilayetinin Niğde sancağına bağlı kaza durumundaydı. Daha sonra sancak statüsüne getirildi. Konya vilayetinden alınarak Ankara vilayetine bağlandı. 1294'te (1877) sancağın merkez Kırşehir ile birlikte dört kazası bulunmaktaydı. 1892 yılında da Kırşehir sancağı bu dört kazadan başka Hacıbektaş ve Mucur nahiyelerine de sahipti.⁶³

İbrahim İsmail, Mucur Kazasını şöyle tarif eder: “*Merkez-i vilâyetin cenûb-i şarkisinde ve Kırşehri-Kayseri caddesi üzerinde kâin olup merkezi Mucur kasabasıdır. Evvelce vilayete merbut bir nahiye merkezi iken 1330 (1911-12) tarihinde kazâ teşkilatı yapılmış ise de büyükçe bir köy manzarasındadır. Oldukça mürtefi bir mevkiye bulunduğundan hava ve suyu güzel etrafı bağ ve bahçelikle muhattır. Merkez-i kasaba sekiz yüz haneyi, beş bin nüfusu ve kendisine merbut olan Hacı Bektaş nahiyesiyle birlikte otuz iki karyeyi havidir.*”⁶⁴

Kazâ, genellikle adli bir birim olarak düzenlenmiş olsa da görevlerin idareyle ilgili olmasından dolayı adli-idari bir birim olarak nitelendirilmiştir.⁶⁵ Çadircı, bir eserinde kazanın, idari ve mali bir birim olduğunu vurgular.⁶⁶ XIX. yüzyılın başlarında hükümet tarafından kazâdaki görev mercilerinin idare işlerine karışması kısıtlanmıştır. Tanzimat kanunuyla ile yapılan idari düzenlemede, köyden sonra idari anlamda ikinci birim olarak “*kazâ ünitesi*” oluşturulmuştur.⁶⁷

Osmanlı'da kazânın idarî, hukukî ve hatta askerî bakımdan bir bütün oluşturacak şekilde yeni bir teşkilatın içine alınması 1835 yılından sonra

⁶³ İlhan Şahin, “Kırşehir”, *TDVİA*, C.25., 2002, s.484.

⁶⁴ İ. İsmail, (2003), *a.g.e.*, s. 26-27.

⁶⁵ Musa Çadircı, *Tanzimat Sürecinde Türkiye Anadolu Kentleri*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2011, s. 56.

⁶⁶ Musa Çadircı, “Tanzimat Döneminde Osmanlı Ülke Yönetimi”, IX. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, C.II., *TTK Yayınları*, Ankara, 1988, s. 1158.

⁶⁷ Çadircı, *a.g.e.*, s. 57.

gerçekleşmiştir.⁶⁸ XIX. yüzyılın ortalarında kadıların idari güçlerinin zayıflaması ile 1842 yılından itibaren kazâ müdürlükleri oluşturulmaya başlanmıştır. 1871 tarihinde vilayetlerle ilgili yeni nizamnameler kaza teşkilatına da bazı düzenlemeler getirdi. Buna göre; kazâların mülkî amiri kaimmakam idi. Kaimmakamın başkanlığında oluşturulan kazâ idare meclisleri ise mal müdürü, tahrirat kâtibi, nâib, müftü ve gayrimüslim cemaatin ruhani başkanlarından ayrıca temel üyelerden ve ikisi müslim diğer ikisi de gayrimüslim olmak üzere 4 seçilmiş üyeden oluşmaktaydı.⁶⁹

1840 tarihli temettuat defteri, 1840 ve 1844 tarihli nüfus defterlerinde Mucur, Kırşehir Sancağı'na bağlı kaza konumundadır.

Tanzimat'tan sonra daha çok kazadan küçük idari birimler için kullanılan *nahiyenin* sözlük anlamı, “*taraf, cihet, yöre, kenar, bölge*” gibi kelimelere karşılık gelir. Osmanlı idari sistemi içinde bazen bir yönetim birimini veya bölgeyi, bazen de coğrafi açıdan küçük veya büyük bir çevreyi, yöreyi hatta semti temsil ederdi. Kadıların idari ve hukuki yetki alanı içine giren nahiyelerde, ayrıca idarî ve adlî işleri yürütmek üzere nâibler de görev yapıyordu. Fakat nâib tayini için merkezi idarecinin iznine ve belirli şartlara bağlılık gerekirdi. 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi'nde nahiyeye “*birkaç köyün toplanmasıyla meydana gelen ve kazalara ilhak edilerek idare edilen yerler*” şeklinde tanımlandı. Nahiyelerin idari bir birim olarak etraflıca düzenlenmesi daha sonra 1871 nizamnamesi ile olmuştur. Bu nizamnameye göre nahiyeye birimine dâhil edilecek köy ve çiftliklerin birbirine yakın olması ve en az 500 erkek nüfusunun bulunması gerekmektedir. Bir kazaya ve sancağa bağlı idari birimleri oluşturan nahiyelerin çeşitli sayıda köy ve mezrası bulunmaktaydı.⁷⁰

Nahiye, tek bir idari ünite olarak, sürekli ve sınırlandırılmış bir bölgeyi ifade ettiği gibi, tek bir divan veya bölükten oluşan bir naiplik bölgesine de karşılık gelebiliyordu. Nahiye, aynı zamanda coğrafi konumunun belirlediği belli bir bölgeyi ifade etmek, idari bir terim olarak da belirli köyler ve mezralar topluluğunu tanımlamak için kullanılmıştır.⁷¹

⁶⁸ Tuncer Baykara, “Kaza”, *TDVİA*, C.25., 2002, s.120.

⁶⁹ Abdullah Saydam, “Tanzimat Devri Reformları”, *Türkler Ansiklopedisi*, ed., Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, C.XII., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.1339.

⁷⁰ İlhan Şahin, “Nahiye”, *TDVİA*, C.32., 2006, s. 307- 308.

⁷¹ Mehmet Ali Ünal, “Osmanlı Devleti'nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.VI., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.121.

Tanzimat dönemini içine alan özellikle 1849-1871 tarihleri arasındaki dönemde idari anlamdaki değişiklikler nahiye örgütlenmesini de etkilemiştir. 1871 nizamnamesi, 1864 nizamnamesinden ayrıntılı ve söz konusu nahiye yönetimi ile ilgili daha etraflı usuller içermektedir. 1864 vilayet nizamnamesi nahiyeden söz etmekteydi. Fakat kuruluşu, organları ve yönetim biçimi hakkında hiçbir hüküm içermemekteydi. 1871 nizamnamesi ile nahiye yönetimi gerçek anlamda faaliyet göstermeye başlamıştı. Nizamnameye göre, her nahiyenin bir nahiye müdürü ve bir nahiye meclisi vardı. Nahiye müdürü olabilmek için bazı şartlar gerekiyordu. Nahiye müdürünün başlıca görevi; vergi işlerini kontrol etmek, nahiye meclisine başkanlık etmek gibi nahiyenin mülkü amiri olarak başlıca görevleri bulunmaktaydı. Nahiye meclisi ise, nahiyenin idarî yönden anlaşma ve karar organı olup 1871 Nizamnamesi ile faaliyet göstermişti. Nahiye meclisi, her nahiyenin sınırları içindeki köy ihtiyar meclislerinden gönderilen ve en çok dörder kişinin toplanmasıyla kuruluyordu. Ayrıca nahiye meclisleri yılda dört defa valinin belirlediği zamanlarda toplanırlardı. Nahiye meclislerinin görevleri ise, ahalinin para yardımlarını ve bedenen çalışmasını sağlayarak bazı binaları, köprü ve köyler arası yolları yaptırmaktı. Diğer görevleri ise, otlak ve orman gibi miri mallara bakmak, çift hayvanlarının ve tarım araçlarının ıslahı ve modernleştirilmesi için alınacak tedbirleri görüşüp, köyleri ortak sorunlarını da çözmeye çalışacaklardı.⁷² Ayrıca nahiye meclisinin aldığı kararlar kesinlik taşımayıp, kaza kaymakamlığı tarafından nahiye müdürüne verilecek yetki ve idareye göre işleme konulacaktı.⁷³

1876 yılında İdare-i Nevâhi Nizamnamesi'nin çıkarılması ile nahiye teşkilat ve idaresi yeniden düzenlenmiştir.⁷⁴ İdare-i Nevâhi Nizamnamesi'ne göre, her kaza merkezine bağlı olan yerlerde karye ve çiftlikler yakınlık civarına uygun olarak nahiye dairesi adıyla birkaç daireye bölünerek; 200 kadar ev sayısı olan köy veya mahallenin ya da birkaç köy ile birkaç mahalle bir araya getirilerek buralarda bulunan her 200 evin bir nahiye dairesine verilmesi öngörülmüştü. Her nahiyede seçilmiş bir müdür ve yine seçilmiş 4 ile 8 azadan oluşturulmuş bir meclis bulunacak

---

⁷² İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, TTK yayınları, Ankara, 2000, s. 99-101.

⁷³ Mutullah Sungur, "19. yüzyılda Osmanlı Devletinde Taşra İdaresi ve Vilayet Yönetimi," *Türkler Ansiklopedisi*, ed., Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, C.XIII., Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.1369.

⁷⁴ Vecihi Tönük, *Türkiye'de İdare Teşkilatı*, İçişleri Bakanlığı Yayınlarından Seri: III, S.I., Kanaat Basımevi, Ankara, 1945, s. 200.

ve bir de ihtiyar meclisi olacaktı.⁷⁵ 1876 tarihli Nevâhi Nizamnamesi; nahiye müdürü ile meclisinin halk tarafından dini ve etnik temsil esasına göre seçilmesini öngörmüştü. Bu sebepten ötürü yalnızca yürürlükte kalmıştı, uygulanamamıştı.⁷⁶

1871 tarihli nizamnamede nahiye idaresi daha ayrıntılı ele alınmıştı. Bu bağlamda 1875 ve 1876 tarihli nizamnameler de konar-göçer ve aşiret topluluklarını da nahiye idaresine dâhil etmişti. Adı geçen tarihli nizamnamelerde böyle bir uygulamaya yer verilmesindeki asıl amaç; vergi toplayabilme, ayaklanmayı önleyebilme, göçebelerin daha az zarar vermesini sağlayabilme gibi tedbirlerle kontrol edilmeye çalışılmıştı. Fakat nahiye teşkilatlanması içinde ikilikler ortaya çıkmıştı ve bu durum idari otorite kargaşalarına neden oluyordu.⁷⁷

Köy ve nahiye yönetimi ile ilgili değişiklikler XIX. yüzyıla ait bir gelişmedir. Bu bağlamda İ. Ortaylı nahiyeleri, “*XIX. yüzyıla kadar nahiyeleri kalabalık bir köy*” olarak tanımlar. Nahiyeyi kaza kadısının atadığı bir nâib, onun adına yönetirdi. Ayrıca hangi yerlerin nahiye olacağı da her sancağın defterlerinde açıkça belirtilmişti. Her köy ve nahiyenin kendi başına bir yerleşme ünitesi ve idari bir birim olarak düzenlenmesi fikri yine XIX. yüzyıla ait bir yeniliktir.⁷⁸ 1834 tarihinde Mucur, Kırşehir Sancağına bağlı nahiye konumundaydı.

Kazâ teşkilatı ticari ve kültürel üstünlüğü ile çevrenin merkezi olmuş bir kasaba veya şehir ile bir topluluğun merkezine yakın köylerin oluşturduğu idari bir birimdir. Kazâ, yalnızca şehir veya kasabalarda olmayıp Türkmen aşiretlerinin köyler topluluğu biçiminde oluşturduğu kazâlara da rastlamak mümkündür. Kazâ, Osmanlı İmparatorluğu’nda bir bölgenin siyasi, iktisadi ve kültürel açıdan merkezi konumunda olan yerlerdi. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu adli teşkilat olarak çok sayıda kazâ bölgelerine ayrılmıştı. Her kaza birimi doğrudan merkeze yani Divân-ı Hümayûn’a bağlıdır.⁷⁹

---

⁷⁵ Osman Ergin, *Türkiye’de Şehirciliğin Tarihi İnkışafı*, Cumhuriyet gazete ve matbaası, İstanbul, 1936, s.148-149.

⁷⁶ İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2008, s.503.

⁷⁷ Selçuk Günay, “19.Yüzyılda Osmanlı Mülki Yapısında Aşiretler”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.IV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.191.

⁷⁸ Ortaylı, (2000), *a.g.e.*, s. 98-99.

⁷⁹ Ünal, *a.g.m.*, s.118.

1840 tarihli temettuat defterinde Mucur kazası Solaklı Mahallesi'nde ikamet eden nakibü'l - eşraf kaimmakamı Mustafa adında biridir. Bu tarihte Mucur kazâ müftüsü olarak Abdurrahman Efendi görevlidir.⁸⁰

Mucur'un bağımsız bir kazâ merkezi haline gelmesi 1836 yılında eyaletlerin bölünerek yeni bir düzenlemeyle kazâ ve nahiye statüsüne getirilmesiyle olmuştu. 1856 yılında yapılan başka bir düzenleme ile Mucur, Karaman Eyaletinin Niğde Sancağına bağlanmıştır. II.Abdülhamid döneminde nahiye teşkilatının yaygınlaştırılmasıyla Mucur da bu dönem Kırşehir sancağının merkez kazasına bağlı bir nahiye olarak görülmektedir. Fakat Kırşehir Sancağı da Ankara Vilayetine bağlanınca Mucur, Ankara Vilayeti sınırları içinde kalmıştır.⁸¹

2.2. Mahallelerin Demografik Durumu

Mahalle, bir şehir veya kasabanın bölündüğü kısımlardan her biri olarak tanımlanır.⁸² Mahalleler, şehrin içerisinde önemli işlevleri olan sosyal ilişkilerde ve bir düzen içerisinde toplumun bir arada yaşadığı yerleşim birimidir. Osmanlı şehirlerinde mahalle, herkesin birbirini tanıdığı ve bir arada yaşamaya ayak uydurmuş bir topluluğun yaşadığı alandır. Osmanlı mahallesinin en belirgin özelliği ise, temel yönetim birimini oluşturmasıdır. Ayrıca mahalle vergi yükümlülerinin belirlenmesi, merkezi otoritenin ve güvenliğinin sağlanması açısından da önemli bir yönetim birimi görevindedir.⁸³

Geleneksel Osmanlı mahallelerinde sınıf ve statü farkı şekillenmemiştir. Sadece dinsel farklılık dışında bir fark bulunmayıp, mahalle halkı belirli kurallar dâhilinde bir arada yaşardı. XIX. yüzyılın ilk yarısına kadar üst yöneticilere karşı mahallenin sorumlu yöneticisi imam, haham veya papazdı.⁸⁴

Osmanlı İmparatorluğu'nda Anadolu ve Rumeli tarafı olmak üzere amacı toprak kaydı olmayan ilk nüfus sayımının, 1831 tarihinde yapıldığı görülmektedir. Sultan II. Mahmud'un geniş ıslahatlarından birini oluşturan ilk nüfus sayımının esas amacı, askerlik için İslâm nüfus sayısını, vergi için de gayrimüslim nüfus sayısı

⁸⁰ BOA. ML. VRD. TMT. nr.820.

⁸¹ Eken, *a.g.m*, s.202-203.

⁸² Devellioğlu, *a.g.e*, s.564.

⁸³ Özer Ergenç, "Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", *Osmanlı Araştırmaları*, S.IV, ed., Halil İnalçık - Nejat Göyünç, Enderun Kitapevi, İstanbul, 1984, s.69,72-73.

⁸⁴ Ortaylı, (2000), *a.g.e*, s.107.

tespit edilmek istenmesiydi. İslâm nüfus sayımı içerisinde aşiretlerin ve yörüklerin nüfusuna da yer verilmiştir. Bu bağlamda gayrimüslim reaya ırk, dil ve din bakımından ayrı tutulmamıştır.⁸⁵ 1831 nüfus sayımına göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Müslüman erkek nüfusun ülke genelindeki oranı %66 iken gayrimüslim nüfus %32,9'dur.⁸⁶ XIX. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun nüfus, göç hareketleri bakımından en yoğun ve değişken çağı olmuştur.⁸⁷

XIX. yüzyılda çeşitli ihtiyaçlar için genel ya da kısmi sayımlar yapılmıştır.⁸⁸ XIX. yüzyılda yapılan ilk geniş çaplı 1831 tarihli nüfus sayımında defterlere vergi, yaş grupları ve fiziki sınıflandırmalar yazılarak daha ayrıntılı veriler kaydedilmişti.⁸⁹

Osmanlı İmparatorluğu'nun bütün tahrirlerinde, esasen vergi kaynaklarını belirleyen defterlerinde, vergi-nüfus sayımı "hane" olan aileyi o da aile reisi olan erkeği temsil ediyordu. Hane genel itibarıyla köylü ailesidir. Bu yönüyle de aile, üretici emek birimi ve vergiden yükümlü sosyal tabakanın bir bölümüdür.⁹⁰

Mucur'un Solaklı Mahallesi çok eski dönemlerde ilk camilerin inşa edildiği ve en varlıklı kimselerin yaşadığı ayrıca nüfus olarak da Yenice mahallesinden kalabalık bir yerleşim yeri olduğu bilinmektedir.⁹¹

---

⁸⁵ Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı*, Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1943, s.10, 20-23.

⁸⁶ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2012, s.21.

⁸⁷ Yunus Koç, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Nüfus Yapısı (1300-1900)", *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.IV., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 547-548 .

⁸⁸ Tefik Çavdar, "Osmanlı Döneminde Nüfus Bilgileri", *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.IV., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.551.

⁸⁹ Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı yayınları, İstanbul, 2003, s.57.

⁹⁰ Halil İnalcık, "Köy, Köylü ve İmparatorluk", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları ve İncelemeler*, Eren Yayınları, İstanbul, 1993, s. 3,7.

⁹¹ Bu bilgi Ali Aydemir (68) tarafından verilmiştir.

Tablo 1: 1834-35 Tarihli Temettuat Defterine Göre Mucur Nahiyesine Bağlı Yenice ve Solaklı Mahallelerinin Vergi Veren Hane Üzerinden Demografik Durumu⁹²

Yerleşim Merkezi	Vergi Yükümlüsü Hane	Tahmini Nüfus
Yenice Mahallesi	158	790
Solaklı Mahallesi	153	765
Toplam	311	1555

XIX. yüzyılın ortalarında Mucur kazasına bağlı Yenice ve Solaklı mahalleleri ülke genelinde yapılan temettuat tahrirlerinin ilk sayımları yukarıda görüldüğü gibidir. Tablo 1’de Yenice mahallesinin Solaklı mahallesinden hane sayısı ve nüfus olarak biraz daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 2: 1840-41 Tarihli Temettuat Defterine Göre Yenice ve Solaklı Mahallelerinin Demografik Durumu⁹³

Yerleşim Merkezi	Vergi Yükümlüsü Hane	Tahmini Nüfus
Yenice Mahallesi	216	1085
Solaklı Mahallesi	235	1185
Toplam	454	2270

Tablo 2’de ise her alanda geniş çaplı bir temettuat sayımı olan 1840 tarihli defterin Mucur kazası ile ilgili olan kısmının Yenice ve Solaklı mahallelerinin demografik durumu gösterilmiştir. Tabloya göre 1834 tarihli ilk temettuat sayımlarına kıyasla 1840 tarihinde adı geçen iki mahallede de hane sayısı ve nüfusunun artmış olduğu fark edilmektedir. 1840 tarihli temettuat sayımlarında, yine 1834 sayımlarına kıyasla bu defa hane sayısı ve nüfus olarak Solaklı mahallesinin Yenice mahallesinden kalabalık olduğu görülmektedir.

⁹² BOA.ML.VRD.TMT..nr:795.s.141-167.

⁹³ BOA.ML.VRD.TMT..nr:820.s.2-72.

Tablo 3: 1840-41 Tarihli Mucur Kazâsı Müslim Nüfus Defterine Göre Mucur Kazâsının Demografik Durumu⁹⁴

Yerleşim Merkezi	Hane Sayısı
Yenice Mahallesi	218
Solaklı Mahallesi	238
Toplam	456

1840 tarihli yukarıda tabloda gösterilen nüfus defterinde sadece hane sayısı tespit edilebilmiştir. Buna göre Yenice ve Solaklı mahallelerinin hane sayısının 1840 tarihli temettüat tahrir sayımları ile büyük oranda benzerlik gösterdiği görülmektedir. Defterlerin içerikleri birbirlerinden farklı olmasına karşın aynı tarihlerde sayım yapıldığından birbirlerine yakın sayımlar ortaya çıkmıştır. Yukarıda verilen nüfus defterine ait tabloda iki mahalleden Solaklı'nın hane sayısı olarak daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 4: 1844-45 Tarihli Nüfus Defterine Göre Yenice ve Solaklı Mahallelerinin Demografik Durumu⁹⁵

Yerleşim Merkezi	Hane Sayısı	Tahmini Nüfus
Yenice Mahallesi	217	650
Solaklı Mahallesi	241	605
Toplam	558	1255

Tanzimat'ın ortalarında yapılan nüfus sayımları sosyal ve idari bakımdan büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda yukarıdaki tabloda Mucur kazasına bağlı Yenice ve Solaklı mahallelerinin tahmini nüfusu ve hane sayısı verilmiştir. Tabloya göre 1844-45 tarihli nüfus sayımlarında Solaklı mahallesi hane sayısı olarak daha fazla; Yenice mahallesinin de hane sayısı Solaklı'ya kıyasla daha az, fakat nüfusu daha fazladır.

⁹⁴ BOA.NFS..nr:3533, s.2-43.

⁹⁵ BOA.NFS..nr:3534.s.46-114.

2.3. Köylerin Demografik Durumu

1250 (1834-35) tarihli temettuat defterinde Mucur kazasına bağlı Aflak ve Mikail yerleşimleri karye olarak kaydedilmiştir.⁹⁶ Karye sözlükte, “*insanların toplandığı yer*” anlamında açıklanmaktadır. Ayrıca köyden küçük kasaba olan yerleşim merkezlerine verilen isimdir.⁹⁷ Osmanlı İmparatorluğu’nda tipik köy, mirî arazide raiyyet çiftliklerinde yerleşmiş ve çiftliği babadan oğula geçen köylü diye tabir edilen ailelerden oluşmaktadır.⁹⁸

Osmanlı İmparatorluğu’nda köyler, çayırlar, harman yeri, su kaynakları ve otlaklar gibi ortak kullanım alanlarının bulunduğu yerleşimlerdi. Bu bağlamda her köyün bir kethüdası, bir imamı, bir bekçisi bulunurdu. Ayrıca köy tımar arazisini muhafaza etmek amacıyla sipahi de köyde yaşardı. Köy halkı her yönden birbirini tanır, toplu bir şekilde beraberliği sağlardı. Osmanlı arşiv kaynaklarında köy halkına “*çiftçi, ziraatla uğraşan*” anlamına gelen reaya denilir.⁹⁹

Osmanlı İmparatorluğu temeli ziraata dayanan bir devlet yapısındaydı. Bu bağlamda çiftçi olan köylüler sosyal alanda en önemli unsurdur. İktisadî yapının en önemli parçasını teşkil eden ziraat işletmesi köy yerleşimlerinde hane sahibi olan “köylü” tarafından yapıyordu.¹⁰⁰

XIX. yüzyılda yapılan bir düzenleme ile köylerin yok olmasına bırakılan metruk topraklar, toplu faydalanma sınırları içinde korumaya alınan toprak kanunu ile köy düzeni değişime uğramayacak şekilde korunmak istenmiştir.¹⁰¹

⁹⁶ BOA. ML. VRD. TMT. .nr:795.

⁹⁷ Abdullah Aydemir, “Ashabü’l Karye”, *TDVİA*, C.III., 1991, s.468.

⁹⁸ İncik, *a.g.e*, s.12.

⁹⁹ Ünal, *a.g.e*, s.3-4.

¹⁰⁰ Feridun M. Emecen, “Osmanlılarda Yerleşik Hayat Şehirliler ve Köylüler”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.IV., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 94.

¹⁰¹ Taner Timur, *Osmanlı Toplumsal Düzeni*, Turhan Kitapevi, Ankara, 1979, s. 243.

Tablo 5: 1834-35 Tarihli Temettüat Defterinde Mucur Nahiyesine Bağlı Mikail ve Aflak Karyelerinin Vergi Veren Hane Üzerinden Demografik Durumu¹⁰²

Yerleşim Merkezi	Hane Sayısı	Tahmini Nüfus
Aflak Karyesi	4	20
Mikail Karyesi	8	40

Tanzimat'ın ilk yıllarında yapılan temettüat sayımları, Mucur Kazasına yönelik idarî ve sosyal bakımdan ilk örneğidir. 1834-35 tarihli temettüat defterindeki sayımlarda Mucur kazasına bağlı Aflak ve Mikail karye olarak geçmektedir. Yukarıdaki tabloda Mikail karyesi hane sayısı olarak Aflak'tan fazladır. Fakat 1834-35 tarihli temettüat defterinde mahallelerin hane sayısı ve nüfus olarak adı geçen karyelerden daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 6: 1840-41 Tarihli Temettüat Defterine Göre Mucur Kazasına Bağlı Aflak ve Mikail Köylerinin Vergi Veren Hane Üzerinden Demografik Durumu¹⁰³

Yerleşim Merkezi	Hane sayısı	Tahmini Nüfus
Aflak Köyü	8	40
Mikail Köyü	11	50

1840-41 tarihindeki temettüat sayımlarında Aflak ve Mikail köy olarak geçmektedir. Yukarıdaki tabloda Mikail köyünün Aflak'tan hane sayısı ve nüfus olarak daha fazla olduğu görülmektedir. 1834 tarihli temettüat sayımlarına kıyasla 1840 tarihinde Aflak köyünün hane sayısı ve nüfusunun iki kat arttığı, Mikail köyünün de hane sayısının 1834 tarihli sayımlardan fazla olduğu görülmektedir.

¹⁰² BOA.ML.VRD.TMT..nr:795.s.167-169.

¹⁰³ BOA.ML.VRD.TMT..nr:820.s.77-82.

Tablo 7: 1840-41 Tarihli Mucur Kazâsı Müslim Nüfus Defterine Göre Aflak Ve Mikail Köylerinin Demografik Durumu¹⁰⁴

Yerleşim Merkezi	Hane Sayısı
Aflak Köyü	8
Mikail Köyü	11

1840-41 tarihli nüfus defteri verilerine göre Aflak ve Mikail köyü hane sayısı olarak 1840 tarihli temettüat sayımları ile benzerlik göstermektedir. Bu durum aynı tarihlerde sayımı yapılmış olan istatistiksel verilerin bizi yanıltmadığını göstermektedir.

Tablo 8: 1844-45 Tarihli Mucur Kazâsının Müslim Nüfus Defterine Göre Mucur Kazâsına Bağlı Mikail ve Aflak Köylerinin Demografik Durumu¹⁰⁵

Yerleşim Merkezi	Hane Sayısı	Tahmini Nüfus
Mikail Köyü	10	40
Aflak Köyü	10	30
Toplam	20	70

Tanzimat'ın ortalarında yapılmış olan 1844-45 tarihli nüfus sayımlarına göre Mikail ve Aflak köylerinin hane sayıları eşit olmasına karşın tahmini nüfusları farklıdır. Mikail köyü nüfus bakımından Aflak köyünden biraz fazladır. Nüfus defterlerinde Mucur kazasında toplam hane 478, toplam nüfus ise 1.325 olarak kaydedilmiştir.

¹⁰⁴ BOA.NFS..nr:3533.s.47-50.

¹⁰⁵ BOA.NFS.d.nr:3534.s.116-120.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUCUR KAZASI'NIN SOSYO-EKONOMİK DURUMU

3.1. SOSYAL DURUMU

3.1.1. Mucur'daki Aile Adları ve Soy Analizi

Osmanlı toplum yapısında şahısların iyi tanınmasını sağlayan aile adları ve soy bağları insanların ceddinin nereden geldiğini ve anlamının neyi ifade ettiği açısından önem arz etmektedir. Toplum içinde en temel kurumu oluşturan aile küçük bir çekirdekten, akrabalık bağlarını oluşturan sülaleye kadar uzanır. Bu bağlamda herhangi bir aile veya sülale adını taşıyan şahıslar genellikle baba, sonra büyük baba veya o atanın soyundan geldiklerine inanırlar.¹⁰⁶

Başbakanlık Osmanlı Arşiv'inde yer alan 1250 ve 1256 tarihli Maliye Nezareti'ne ait Temettüat defterleri içerik olarak bize Mucur kazası aile ve soyları hakkında önemli ipuçları vermektedir. Bu bağlamda aile veya sülaleye adını veren baba veya atanın ismi, mesleği ve fiziki görünümü veya aslen nereden geldikleri hakkında çıkarımlar yapmak mümkündür.

Ayrıca “bin”, “veled” veya “Eskioğlu Hüseyin bin Memiş” asıl ismin başına gelen adlar sülale adını, isimden sonra gelenler ise o kişinin babasını ifade etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda soyadı olmadığından aile ve sülale tabiri kullanımı daha uygun olacaktır. XIX. yüzyıl ortalarında Mucur kazasının mahalleleri olan Yenice ve Solaklı'da ikamet etmekteydi. Ayrıca çok az kısmı da Aflak ve Mikail köylerinde yaşamaktaydı. Bu konu hakkında en önemli hususlardan biri de aynı aile veya sülaleye mensup şahısların yine aynı mahalle veya köyde ikamet etmeleridir. Bu özellik tipik Osmanlı şehir ve mahallerinde de görülmektedir.¹⁰⁷

1840 tarihli verilerde aile ve sülale adlarının sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. 1834 tarihinde 313 olan aile ve sülale adı, 1840 tarihinde 460'tır. Mucur'a ait olan özellikle sülale adlarında görülen en önemli özellik, sülale adlarına ait olan Alioğlu, Eyüboğlu, Mükreminoğlu, Abbasoğlu, Süleymanoğlu gibi şahsın doğrudan isminin verilmesidir. Ayrıca sülale adlarının başına sıfat ve unvanlar

¹⁰⁶ İ. Şahin, *a.g.e.*, s.172.

¹⁰⁷ BOA. ML. VRD. TMT. nr:795,820. (Ayrıca bkz. İ. Şahin, *a.g.e.*, s. 184).

da getirilmiştir. Özellikle dini ve kutsal bir anlamı olan hac gibi bir vazifeyi yerine getiren kimselerin “Hacı” sıfatını aldığı görülmektedir. Bu bağlamda 1834 ve 1840 tarihli verilerde “Hacı” sıfatı 20’nin üzerindedir. Ayrıca bir diğer dini sıfat olan “İmam ve Hatip” de birleşik veya tek olarak ismin başına verilmiştir. Yine 1834 ve 1840 tarihli verilerde İmam veya Hatip sıfatını taşıyanların sayısı 10 kadardır. Bir diğer dini unvan olan “Molla” ise 1834 ve 1840 tarihlerinde yine 10’a yakın sayıdadır. Ayrıca dini bir anlam ifade eden müezzin ve nâkib de görülmektedir.¹⁰⁸

Mucur’a ait sülale adlarının belirgin bir özelliği de sülale isminin başına şahsın meşgul olduğu askeri bir vazifenin adının verilmiş olmasıdır. Bu bağlamda verilerde adı geçen “Sipahi”, “Miralay”, “Başçavuş” ve “Alaybeyi” gibi askeri bir vazifeyi üstlenmiş şahısların bulunduğu dair ipucudur. Sülale adlarının dikkat çeken bir diğer özelliği ise, şahısların fiziki görünümünün ve lakaplarının taşımış olduğu sülaleye verilmiş olmasıdır. Bu hususta şahsın fiziki görünümünü tanımlayan ve yansıtan lakapların “Topal”, “Kel”, “Kör”, “Çolak” ve “Uzun”, “Küçük” gibi sülaleye adının verildiği görülmektedir. Ayrıca sülale adları şahısların meslekleri hakkında da bilgiler vermektedir. Bu bağlamda verilerde adı geçen “Demirci”, “Kasap”, “Ferraş”, “Deveci”, “Leblebici”, “Pancaracı”, “Kaymakçı”, “Köşker”, “Neccar”, “Kavas”, “Berber”, “Çulha”, “Saraç”, “Çayhane” ve “Baltacı, Bostancı, Bağcı” gibi sülaleye adı verilen meslek isimleri şahısların bu tür mesleklerle meşgul olduklarını göstermektedir. Son olarak Bağdatlı, Aksaraylı, Şamlı, Hacıbektaşlı, Tepeköylü, Karaviranlı, Seyfeli gibi sülalelere adını veren yer ve mekân isimlerinin şahısların oradan geldiklerine veya oralı olduklarına dair çıkarım yaptırmaktadır.¹⁰⁹

1834-35 ve 1840-41 tarihli temettüat defterlerinde aile ve sülale adları genellikle isim, lakab, unvan ya da meslekleri ile anıldığından defterlere kaydı da aynı düzende yapılmıştır.

3.1.2. Şahıs İsimleri

XIX. yüzyıl ortalarında Mucur’a bağlı iki mahalle ve iki köyde ikâmet eden şahısların isimleri 1834-1840 temettüat kayıtları ve 1840-1844 nüfus defteri kayıtlarına göre tespit edilip tablo olarak gösterilmiştir.

¹⁰⁸ BOA. ML. VRD. TMT. nr:795,820. (Ayrıca bkz. İ. Şahin, *a.g.e.*, s.185).

¹⁰⁹ BOA. ML. VRD. TMT. nr:795,820. (Ayrıca bkz. İ. Şahin, *a.g.e.*, s.186).

Tablo 9: 1834-35 Tarihli Temettuat Defterinde Mucur Nahiyesi Yenice ve Solaklı Mahallesi İnkâmet Eden Hane Reislerinden En Çok Kullanılan Şahıs İsimleri¹¹⁰

Mahalle adı	İbrahim	Mustafa	Ali	Hasan	Mehmed	Osman	Ahmed	Ömer	Hüseyin	Süleyman	Abdullah	Memiş	Halil	Ebubekir	Diğerleri
Yenice	5	7	11	7	27	11	10	11	14	8	3	5	3	3	25
Solaklı	5	13	11	20	12	13	8	5	7	4	6	5	5	4	23
Toplam	10	20	22	27	39	24	18	16	21	12	9	10	8	7	48

1834-35 tarihli temettuat defteri kayıtlarında Yenice mahallesinde en çok kullanılan ismin Mehmed; Solaklı mahallesinde ise Hasan isminin olduğu görülmektedir. Hane reislerinin isimleri yörenin dini ve toplumsal durumu hakkında da önemli ipuçları vermektedir. 1834-35 tarihli temettuat defterinde de Mucur nahiyesi Yenice ve Solaklı mahallelerinde dini anlamlı isimleri Ümmetin başı sıfatıyla Hz.Muhammed'in (s.a.v.) ölümünün ardından Halefi olarak gelen Hulefa-i Raşidin (Dört Halife) Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve son halife Hz. Ali'nin isimlerinin ve Hz. İbrahim, Hz. Mustafa, Hz. Süleyman gibi peygamber isimlerinin ve Ehl-i Beyt (Hz. Peygamberin evi, ailesi) isimlerini taşıyan Abdullah, Hasan ve Hüseyin de bulunmaktadır. Son olarak yörede pek görülmedik isimlerden de bahsetmek gerekir. Bu bağlamda Yenice ve Solaklı'da yaşayan hane reislerinin farklı isimleri ise; Abbas, Numan, İbiş ve Memiş olarak kayda geçmiştir.

¹¹⁰ BOA. ML. VRD. TMT. nr:795.

Tablo 10: 1834-35 Tarihli Temettüat Defterinde Mucur Nahiyesi Aflak ve Mikail Karyelerinde İkâmet Eden Hane Reislerinden En Çok Kullanılan Şahıs İsimleri¹¹¹

Karye Adı	Hasan	Ömer	Abdullah	Ebubekir	Ali	Hanifi	Memiş
Mikail	1	2	-	-	3	1	1
Aflak	-	-	1	1	1	-	1
Toplam	1	2	1	1	4	1	2

Mahallelerde olduğu gibi o dönem Mucur nahiyesi karyelerinde de yaşayan hane reislerinin dini anlamlı isimler taşıdığı görülmektedir. Her iki karyede de isimlerin sayısından nüfusun oldukça az olduğu fark edilmektedir. Bu bağlamda Mikail ve Aflak'ta sayı olarak en çok kullanılan isim Ali olarak tespit edilmiştir. Yine farklı isimlerden Hanifi ve Memiş bulunmaktadır.

Tablo 11: 1840-41 Tarihli Temettüat Defterinde Mucur Kazâsına Bağlı Mahallelerde Hane Reislerinden En Çok Kullanılan Şahıs İsimleri¹¹²

Mahalle Adı	Ali	Ahmed	Yusuf	Mehmed	Ömer	Osman	Süleyman	İbrahim	Mahmud	Hüseyin	Veli	Hasan	Mustafa	Halil	Diğerleri
Yenice	17	10	8	12	18	15	10	10	4	9	10	4	15	9	34
Solaklı	20	18	2	25	11	16	9	9	4	10	7	15	12	4	43
Toplam	37	18	10	37	29	31	19	19	8	19	17	19	27	13	77

¹¹¹ BOA. ML. VRD. TMT. nr:795.

¹¹² BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

1840-41 tarihli temettuat defterinde Mucur kazası mahallelerinde hane reislerinin isimleri 1834-35 tarihli temettuat kayıtlarında olduğu gibi çoğunlukla dini anlam ve özellik içermektedir. 1840 tarihinde Yenice’de en çok kullanılan isim Ömer, Solaklı’da ise Mehmed’dir. Yörede tutulan ilk kayıttan sonra farklı isimlerin kullanılmaya başlandığı da dikkat çekmektedir. Bu bağlamda 1834 tarihli temettuat kayıtlarından sonra 1840 tarihinde Mucur kazası mahallelerinde Mahmud, Yusuf ve Veli gibi isimler de hane reislerine verilmiştir.

Tablo 12: 1840-41 Tarihli Temettuat Defterinde Mucur Kazası Mikail ve Aflak Köylerinde İkamet Eden Hane Reislerinden En Çok Kullanılan Şahıs İsimleri¹¹³

Köy adı	Ali	Yusuf	Mehmed	Ömer	Ahmed	Osman	Süleyman	Musa	Hasan	Hüseyin	Mustafa	Diğerleri
Mikail	2	-	2	1	1	-	-	-	2	1	-	1
Aflak	-	1	1	-	-	1	1	1	1	1	1	-
Toplam	2	1	3	1	1	1	1	1	3	2	1	1

1840-41 tarihli temettuat defterinde Mucur kazası mahallelerinde olduğu gibi benzer isimler Mikail ve Aflak köylerinde de görülmektedir. Tabloda farklı bir isim olarak sadece Musa görülmektedir.

¹¹³ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

Tablo 13: 1840-41 Tarihli Mucur Kazası Nüfus Defterinde Solaklı ve Yenice Mahallelerinin Hane Reislerinin En Çok Kullanılan İsimleri¹¹⁴

Mahalle Adı	Mehmed	Hasan	Osman	Hüseyin	Ahmed	İbrahim	Ali	Mustafa	Süleyman	Veli	Musa	Ömer	Halil	İsmail	Bekir	Diğerleri
Yenice	31	15	11	14	12	21	12	18	12	10	8	9	9	5	7	25
Solaklı	26	26	23	12	17	13	16	19	11	12	11	8	9	7	6	29
Toplam	57	41	34	26	29	34	28	37	23	22	19	17	18	12	13	54

1840-41 tarihli temettüat defterleri ile aynı tarihte kayıtları tutulan 1840-41 tarihli nüfus defterlerinde temettüat defteri sayımları ile bire bir olmasa da yaklaşık veriler tespit edilmiştir. 1840 tarihli nüfus defteri kayıtlarında Yenice’de Mehmed isminin Solaklı’da ise, yine Mehmed ve Hasan isimlerinin sayı olarak en çok kullanıldığı görülmektedir. Diğerleri kısmında yer verilen isimlerin içinde farklı olarak tespit edilen isimler ise şunlardır: Abdi, Feyzullah, Murtaza, Mükremin, İbiş, Abbas ve Muharrem.

¹¹⁴ BOA. NFS. nr:3533.

Tablo 14: 1840-41 Tarihli Mucur Kazâsı Nüfus Defterinde Aflak ve Mikail Köylerinin Hane Reislerinin En Çok Kullanılan İsimleri¹¹⁵

Köy adı	Mehmed	Mustafa	Osman	Hanifi (?)	İsmail	Abdullah	Ömer	Hüseyin	Bekir	Yakub	Ali	Musa
Mikail	1	1	-	4	-	2	1	1	-	1	-	1
Aflak	2	-	1	-	1	1	-	-	2	-	1	-
Toplam	3	1	1	4	1	3	1	1	2	1	1	1

1840 tarihli Mucur kazası nüfus defteri sayımlarında Mikail ve Aflak köylerinde hane reislerinin taşıdığı isimler yine dini içeriklidir. Farklı isim olarak: Musa, Yakub ve Bekir görülmektedir.

Tablo 15: 1844-45 Tarihli Mucur Kazâsı Nüfus Defterinde Yenice ve Solaklı Mahallelerinin Hane Reislerinin En Çok Kullanılan İsimleri¹¹⁶

Mahalle adı	Mehmed	İbrahim	Ali	Mustafa	Ahmed	Hasan	Osman	Ömer	Süleyman	Hüseyin	Halil	Abdullah	İsmail	Bekir	Musa	Diğerleri
Yenice	29	17	17	13	14	15	13	8	10	10	11	7	6	3	6	28
Solaklı	23	11	13	13	19	21	17	6	6	13	9	2	8	5	4	47
Toplam	52	28	30	26	33	36	30	14	16	23	20	9	14	8	10	75

¹¹⁵ BOA.NFS..nr:3533.

¹¹⁶ BOA.NFS..nr:3534.

XIX. yüzyılın ortalarında kayıtları tutulan 1844-45 tarihli nüfus defterinin Mucur kazası mahalle ve köylerini teşkil eden bölümünde Yenice ve Solaklı mahallelerindeki hane reislerinin bahsi geçen temettüat ve nüfus defteri sayımlarından çok farklı olmadığı görülmektedir. 1834 ve 1840 tarihli temettüat ve nüfus verilerinde olduğu gibi benzer nitelikte dini anlamlı isimler ağır basmaktadır. Önceki nüfus ve temettüat verilerinde olduğu gibi Yenice ve Solaklı'da en çok kullanılan isim tekrar Mehmed olmuştur. Diğerleri olarak yer alan kısımda hane reislerinin en farklı isimleri ise, Abdi, Mükremin, İbiş, Emir Ali olarak tespit edilmiştir.

Tablo 16: 1844-45 Tarihli Mucur Kazâsı Nüfus Defterinde Mikail ve Aflak Köylerinin Hane Reislerinin En Çok Kullanılan İsimleri¹¹⁷

Köy Adı	Mehmed	Mustafa	Osman	Abdullah	Hasan	İsmail	Ömer	Musa	Hamza	Hanifi (?)	Ali	Bekir	Süleyman	Diğerleri
Mikail	1	1	-	2	1	-	1	-	-	2	1	-	-	1
Aflak	-	-	2	-	3	1	-	1	1	-	-	1	1	-
Toplam	1	1	2	2	4	1	1	1	1	2	1	1	1	1

Son olarak 1844-45 tarihli nüfus defterinin Mucur kazasına ait Mikail ve Aflak köylerindeki hane reislerinin en çok kullanılan isimleri verilmiştir. Yine benzer isimler olup, diğer verilerde görülen genellikle dini anlamlı isimler bulunmaktadır.

3.1.3. Lakaplar

Hane reislerinin isimlerinden sonra sosyal açıdan önemli bir alanı teşkil eden lakaplar, şahsın fiziksel, tipolojik ve psikolojik özellikleri ayrıca ailesinin kökeni, mesleği ve soyu hakkında ayrıntılı bilgi verirler. Bu bağlamda araştırma konumuzu

¹¹⁷ BOA. NFS. nr:3534.

oluşturan Mucur kazası mahalle ve köylerinde kayıtları tutulan 1834-35 tarihli temettüat sayımları ve 1840 tarihli temettüat sayımları ve 1840, 1844-45 tarihli nüfus defterlerinde sayımları yapılan hane reislerinin tespit edilen lakapları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 17: 1834-35 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesi Mahalle ve Karyelerde Hane Reislerinin Tespit Edilen Belli Başlı Lakapları ¹¹⁸

Yerleşim Birimi	Topal	Uzun	Kel	Kör	Çürük	Köse	Çolak	Koca	Kemter	Deli	Ördek	Küçük	Arık
Yenice Mahallesi	5	8	-	1	4	3	-	3	2	2	2	1	1
Solaklı Mahallesi	1	-	2	1	-	2	1	-	-	4	-	1	2
Mikail Karyesi	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Aflak Karyesi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Toplam	8	8	2	4	4	5	1	3	2	6	2	3	4

Osmanlı toplumunda sosyal açıdan şahıs isimlerinden sonra önemli bir unsur olan Lakaplar, Anadolu'da şahsın isminin yerine kullanılan bir unsurdur. Bu bağlamda lakaplar yöre halkı tarafından birbirlerinin fizyolojik, tipolojik ve psikolojik niteliklerine göre adlandırılmıştır. 1834-35 tarihli temettüat defteri kayıtlarında da genellikle, hane reislerinin fizyolojik özellikteki lakapları görülmektedir. Yukarıdaki tabloda takma ad olarak verilen ve genellikle pek bilinmeyen Kemter; aciz, fakir anlamında; Arık ise, iyi beslenmemiş, zayıf, cılız anlamındadır. Tabloda yer almayan diğer lakaplar ise şöyledir: *Boz, hasta, çil, yarım, ince, eğri, davar, sarı, öz, tekeli, şehirli, Mirza, zeybek, tiryaki, Tatar, Türkmen, Şamlı, Göcek, yalnız, batman, taraz, eski, kadı, Saraç, gedik, bacak, çakur ve Türk.*

¹¹⁸ BOA. ML. VRD. TMT. nr:795.

Örneğin, 1834-35 tarihli temettüat defterinde, “*Topal Oğlu İbrahim bin Halil, Şatır Oğlu Mehmed bin Ömer, Kasab Oğlu Süleyman bin Mehmed, Yalnız Oğlu Ahmed bin Veli*” gibi aile ve sülalenin fiziki, mesleki, psikolojik ve köken olarak özelliklerini yansıtan lakaplarla kaydedilmişlerdir.

Tablo 18: 1840-41 Tarihli Temettüat Defterine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Hane Reislerinin Tespit Edilen Belli Başlı Lakapları¹¹⁹

Yerleşim birimi	Topal	Uzun	Kel	Kör	Sağır	Köse	Çolak	Kara	Koca	Deli	Çürtük	Küçük	Âşık
Yenice Mahallesi	7	11	1	4	–	3	–	3	4	1	5	3	–
Solaklı Mahallesi	–	–	1	4	2	–	4	–	3	2	–	1	3
Mikail Köyü	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Aflak Köyü	3	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	1	–
Toplam	11	11	2	8	2	4	4	3	7	3	5	5	3

1840-41 tarihli temettüat defteri kayıtlarında hane reislerinin ve ailesinin fiziksel, tipolojik ve psikolojik niteliklerini yansıtan takma adlar tabloda gösterilmiştir. Ayrıca bunların yanı sıra Yenice ve Solaklı mahallesinde kullanılan lakaplar ise sırasıyla şöyledir; “*Eski, zâim, bıyık, kul, baş, sarı, emirza, güller, taban, gavga, hecr, öksüz, kurud, kuzeycalı, arık, yarım, batman, keller, eğri, bozoğlan, asir, yetim, gedik, ördek, bi-bekâr, bedük, ibik, dalbaş, çatalbaş, ayvaz, yalnız, karabıçak, zeybek, öküz, kırık, tiryaki, kaplan, beküm, leylek, âraz, memik, deli balı, hehe, vezir, pehlivan, şah, burunsuz, öz, köprülü, çelebi, ince, kadı, Türk, Arap, Tatar, Acem, Eski İlli, Seyfeli, Şamlı, Aksaraylı, Bağdatlı, Hacı Bektaşlı, Kara viranlı, taraz, kelte, fındık, sarıklı, şemin, şarlu, cin, güdük, çelik, kart, bilici, batman, tekeli, asel, kepek, sulh, bıyıklı, kafen, yalınayak*” gibi değişik takma adlar şahsın karakterini, kökenini, fiziki görüntüsünü yansıtmaktadır.

¹¹⁹ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

Tablo 19: 1840-41 Tarihli Nüfus Defterine Göre Mucur Kazası Mahalle ve Köylerinde Hane Reislerinin Tespit Edilen Belli Başlı Lakapları¹²⁰

Yerleşim Birimi	Köse	Topal	Kör	Çolak	Küçük	İnce	Kel	Sarı	Acem	Arab	Öksüz	Aşık	Vezir	Deli
Yenice Mahallesi	2	7	4	-	4	-	1	1	-	-	3	-	-	1
Solaklı Mahallesi	3	-	4	5	1	2	-	1	1	3	-	3	6	2
Mikail Köyü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aflak Köyü	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	5	10	8	5	5	2	1	2	1	3	3	3	6	3

1840-41 tarihli nüfus defteri kayıtlarında Mucur kazası mahalle ve köylerinde hane reislerinin şahıs isimleri kadar öne çıkan lakaplar aile ve sülale hakkında da sosyal açıdan önemli bilgiler vermektedir. Bu bağlamda yine tabloda fiziki, tipolojik ve psikolojik nitelikleri ile kayda geçen lakaplar bulunmaktadır. Tabloda yer almayan “Kara, Şah, Burunsuz, Çil, Kart, Çatal baş, Çürük, Arık, Kara, Eğri Boz, Bekâr, Ayvaz, Tiryaki, Zeybek, Taban, Yalnız, Davar, Kadı, Küçük Kadı, Melek, Mah, Zaim, Metail ve Hacı Bektaşlı” gibi farklı lakaplar da bulunmaktadır. Örneğin, 1840-41 tarihli nüfus defterinde, “Orta boylu kara sakallı Çolak Oğlu Çoban Mehmed veled Süleyman” veya “Orta boylu Aksakallı Vezir Ali Oğlu Çiftçi Ahmed veled Ali” gibi sırayla fiziki özellikleri, lakapları, isimleri, meslekleri ve ardından oğullarının adıyla hane reisleri tanımlanmıştır. Ayrıca 1840-41 tarihli nüfus defteri kayıtlarında, Yenice mahallesinde 2 öksüz ve 3 yetim, Solaklı mahallesinde ise 3 yetim sıfatı bulunmaktadır. Defterde sayılarının az olmasından dolayı hane reislerinin gerçekten bu sıfatlara sahip olduğu çıkarılabilir.

¹²⁰ BOA. NFS. nr:3533.

Tablo 20: 1844-45 Tarihli Nüfus Defterine Göre Mucur Kazası Mahalle ve Köylerinde Hane Reislerinin Tespit Edilen Belli Başlı Lakapları¹²¹

Yerleşim Birimi	Köse	Topal	Uzun	Çolak	Kel	Kör	Boz	Sarı	Kara	Deli	Bal	Küçük
Yenice Mahallesi	1	2	5	2	-	3	2	2	5	-	3	3
Solaklı Mahallesi	-	1	3	4	1	2	2	1	4	1	1	1
Mikail Köyü	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aflak Köyü	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Toplam	1	7	8	6	1	5	4	3	9	1	4	5

1844-45 tarihli nüfus defteri verilerinde de Mucur kazası mahalle ve köylerinde hane reislerine verilen takma adlar genellikle fiziki özelliktedir. Tabloda yer almayan diğer lakaplar ise şöyledir: “Eski, Taban, Kul, Baş, Kemter, Deveci, Davar, Öksüz, Çürük, Zâim, Koca, Batman, Geller, Eğri, Çil, Kart, Ördek, Çopur, Zeybek, Tiryâki, Burunsuz, Yarım, Danbaş, Çatalbaş, Saraç, Bekâr, Kadı, Arap, Dudu, Şehirli, Acem, Türkmen, Türk, Tekeli, Şah, Taraz, Canbaz, Vezir, Mah” gibi farklı lakaplar da tespit edilmiştir. Örneğin; 1844-45 tarihli nüfus defterinde: “Uzun Oğlu Ali, Topal Oğlu İbrahim, Öksüz Oğlu Mehmed” gibi aileyi ve hane reisi olan şahsı tanımlayıcı lakaplar ile kaydedilmiştir. 1844-45 tarihli nüfus defterinde yer alan kayıtlarda Yenice mahallesinde 2 öksüz ve 9 yetim, Solaklı mahallesinde ise 8 yetim bulunmaktadır.

¹²¹ BOA.NFS.. nr:3534.

3.1.3.1. Dini Unvanlar

Osmanlı toplumunda sosyal açıdan şahıs isimleri ve lakaplardan sonra şahsın özelliklerini tanımlayan belirleyici bir diğer unsur da dini unvan ve sıfatlar olmuştur. Ayrıca araştırma konusu olan yörenin sosyal ve dini özellikleri hakkında da önemli bilgiler vermektedir.

Tablo 21: 1834-35 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesi Mahalle ve Köylerinde Yaşayan Hane Reislerinin Dini Unvanları¹²²

Yerleşim Birimi	Hacı	Hafız	Molla	Hatip	İmam	İmam ve Hatip	Vaiz	Nâkib
Yenice Mahallesi	8	3	8	1	–	2	–	4
Solaklı Mahallesi	16	1	–	–	6	3	–	2
Mikail Köyü	–	–	–	–	–	–	–	–
Aflak Köyü	–	–	–	–	–	–	–	–
Toplam	24	4	8	1	6	5	–	6

1834-35 tarihli temettüat defteri Mucur nahiyesi mahalle ve köylerinde en çok Hacı unvanının kullanıldığı görülmektedir. Bu durum iki sebebe bağlanabilir: İlk olarak bir İslâm farızası olan “Hac” görevini yerine getirmiş olanlar, diğeri ise isimlerin başına bir ön ad olarak gelen “Hacı” unvanı olarak açıklanabilir. Hafız ise, Kuran’ı Kerim’i ezberden okuyan kişilere verilen bir unvandır.¹²³ Yine Yenice ve Solaklı mahallesinde Hafızların olduğu da görülmektedir. Bir diğer dini unvan Molla ise; büyük âlimlere, hocalara verilen “efendi” anlamında bir unvandır. Sadece Yenice mahallesinde Molla unvanı taşıyanlar görülmektedir.

¹²² BOA. ML. VRD. TMT. nr:795.

¹²³ Devellioğlu, *a.g.e.*, s.310.

Hatip, camide hutbe okuyan kişiye denir. Yine Yenice mahallesinde hatip bulunmaktadır. İmam, camide kendisine uyulan kimse, cemaate önyak olan zâttır. İbadet mekânlarında dini öğütlerde bulunan kişilere ise, vaiz denilir. Fakat bu tarihte Mucur kazası mahalle ve köylerinde vaiz tespit edilmemiştir. Son olarak bir diğer dini unvan olan Nakîb açıklanacak olursa, bir tekkede şeyhin yardımcısı olan en eski derviş veya dedeye verilen unvandır.¹²⁴ Nakîb sözlükte, hayırlı ve seçkin kişi, bir topluluğun başkanı, vekili, kefil, emini anlamlarına gelir ve çoğulu *nükebâdır*. Terim anlamı olarak siyasi, içtimai, askerî, dini alanlarda hükümdar veya şeyhlerin görevlerini yerine getirmekle sorumlu üst düzey kimselerdi. Ayrıca nakib bu anlamıyla “nakîb’ül – ešrâf ” Hz. Fâtıma ile Hz.Ali’nin soyundan gelen *seyyid* ve *şeriflerin* sorunlarıyla ilgilenmek üzere devlet tarafından görevlendirilen memura da deniliyordu.¹²⁵

Tablo 22: 1840-41 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Yaşayan Hane Reislerinin Dini Unvanları¹²⁶

Yerleşim Birimi	Hacı	Molla	Hafız	İmam
Yenice Mahallesi	4	12	2	1
Solaklı Mahallesi	8	–	–	2
Mikail Köyü	–	–	–	–
Aflak Köyü	–	–	–	–
Toplam	12	12	2	3

¹²⁴ Devellioğlu, *a.g.e.*, s.801.

¹²⁵ Gülgün Uyar, “Nakib”, *TDVİA*, C.32., 2006, s. 321.

¹²⁶ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

1840-41 tarihli temettuat defterinde Mucur kazası mahalle ve köylerinde yaşayan dini unvana sahip hane reislerinden “Hacı” unvanını taşıyanlar her iki mahallede de mevcuttur. Yine Yenice’de Molla unvanı sayı olarak çoğunluktadır.

Tablo 23: 1840-41 Tarihli Nüfus Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Yaşayan Hane Reislerinin Dini Unvanları¹²⁷

Yerleşim Birimi	Hacı	İmam	Hafız	Hatip	Vaiz	Molla	Nâkib
Yenice Mahallesi	10	1	4	–	3	6	6
Solaklı Mahallesi	20	4	1	1	–	–	1
Mikail Köyü	–	–	–	–	–	–	–
Aflak Köyü	–	–	–	1	–	–	–
Toplam	30	5	5	2	3	6	7

1840-41 tarihli nüfus defteri kayıtlarında Hacı unvanı her iki mahallede de çoğunlukta olup, diğer dini unvanlar da mevcuttur. Ayrıca yukarıda bahsi geçen iki temettuat defterinden farklı olarak 1840 tarihli nüfus defterinde Aflak köyünde hane reislerinin birinde dini unvanlardan biri olan Hatip tespit edilmiştir.

¹²⁷ BOA.NFS..nr:3533.

Tablo 24: 1844-45 Tarihli Nüfus Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Yaşayan Hane Reislerinin Dini Unvanları¹²⁸

Yerleşim Birimi	Hacı	Hafız	İmam	Hatip	Molla	Vaiz	Nakib
Yenice Mahallesi	8	3	3	2	5	4	2
Solaklı Mahallesi	6	1	10	–	–	–	2
Mikail Köyü	–	–	–	–	–	–	–
Aflak Köyü	–	–	–	–	–	–	–
Toplam	13	3	13	2	5	4	4

Son olarak 1844-45 tarihli nüfus defterinde yer alan hane reislerinin dini unvanları incelenmiştir. Bu bağlamda yine her iki mahallede de Hacı unvanı çoğunlukta olup, Solaklı mahallesinde ise İmam göze çarpan bir çoğunluktur. Yine kazanın köylerinde yaşayan hane reislerinden dini bir unvan taşıyan tespit edilmeyip, yukarıda bahsi geçen diğer dini unvanların, mahallelerde yaşayan hane reislerine ait olduğu tespit edilmiştir.

3.1.4. Hane Reislerinin Fiziksel ve Tipolojik Özellikleri

XIX. yüzyılın ortalarında Osmanlı toplum yapısı hakkında önemli ve ayrıntılı bilgiler veren temettüat defterlerinde hane reisleri en ince ayrıntısına kadar tanımlanmıştı. Bu bağlamda hane reislerinin sırasıyla fizyolojik ve tipolojik özellikleri, lakapları ve unvanları sonra şahıs isimleri defterlere kaydedilmişti. Ayrıca temettüat defterlerinden sonra XIX. yüzyılın ortalarında kayıtları tutulan diğer defter ise nüfus defterleriydi. Buna göre Mucur kazası mahalle ve köylerinde ikamet eden hane reislerinin temettüat ve nüfus defterlerinde yazılı olan fiziki ve tipolojik özellikleri tespit edilmiştir. Sadece 1834-35 tarihli temettüat defterinde hane reislerinin lakap, isim ve oğul ismi yazılmış olup, fiziki ve tipolojik özelliklerinin deftere kaydı geçmediğinden incelenmeye alınamamıştır. Diğer üç defterde şahısların boyları genel olarak uzun ve orta olmak üzere sınıflandırılmıştır. Araştırma konusunu

¹²⁸ BOA. NFS. nr:3534.

oluşturan ikisi nüfus biri temettüat defteri olan kayıtlarda hane reisleri çoğunlukla orta boyludur ve uzun boylular azınlıktadır. Mucur kazasına ait iki mahalle ve iki köyde yaşayan hane reislerinin ten renkleri, sakal, bıyık şekilleri ve türleri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 25: 1840-41 Tarihli Temettüat Defteri Verilerine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerindeki Hane Reislerinin Tipolojik Özellikleri¹²⁹

Yerleşim Birimi	Sakallı	Bıyıklı	Şâbb-ı emred	Kara sakallı	Kır sakallı	Aksakallı	Kumral sakallı	Sarı sakallı	Köse sakallı	Ter bıyıklı	Kara Bıyıklı	Sarı Bıyıklı	Belli değil
Yenice Mahallesi	182	22	4	75	48	27	14	21	1	7	9	6	1
Solaklı Mahallesi	82	22	8	79	39	35	3	11	1	8	9	1	1
Mikail Köyü	7	-	-	3	2	2	-	-	-	-	-	-	-
Aflak Köyü	7	-	1	3	4	-	2	1	-	-	-	-	-
Toplam	278	44	13	160	93	64	19	33	2	15	18	7	2

1840-41 tarihli temettüat defteri verilerinde hane reislerinin çoğunun sakallı olduğu görülmektedir. Ayrıca sakallı olarak renklerine göre bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu durum da en çok kara sakallı ve ardından kır sakallı hane reislerinin sayısı daha fazladır. Buna göre hane reislerinin kara sakallı olmasından dolayı çoğunun esmer ve yetişkin olduklarını, kır sakallı olanların ise orta yaşlı olduğunu ve

¹²⁹ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

aksakallı olanların da yaşlı olduğunu söylenebilir. Hane reislerinden köse sakallı ise, sakalı ve bıyığı olmayanlara denilir, her iki mahallede de sayısı azdır. Bir diğer tipolojik özellik olarak verilen Şâbb-ı emred ise; henüz sakalı ve bıyığı çıkmamış gençlere denirdi. Yenice, Solaklı ve Aflak'ta şâbb-ı emred olan hane reisleri mevcuttur.

Tablo 26: 1840-41 Tarihli Nüfus Defteri Verilerine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerindeki Hane Reislerinin Tipolojik Özellikleri¹³⁰

Yerleşim Birimi	Kara sakallı	Kır sakallı	Aksakallı	Kumral sakallı	Sarı sakallı	Köse sakallı	Ter bıyıklı	Kara bıyıklı	Sarı bıyıklı	Şâbb-ı emred	Kumral bıyıklı	Kır bıyıklı	Belli değil
Yenice Mahallesi	81	53	24	14	16	1	6	8	6	7	1	-	2
Solaklı Mahallesi	98	37	41	12	9	1	9	10	3	11	3	1	1
Mikail Köyü	3	4	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Aflak Köyü	3	2	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Toplam	185	96	67	29	26	2	15	18	9	19	4	1	3

1840-41 tarihli nüfus defteri verilerinde hane reislerinin tipolojik özellik olarak yine sakallı ve bıyıklı olarak renklerine göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Yenice ve Solaklı mahallesinde hane reislerinin kara sakallı olarak çoğunlukta olduğu ve esmer tenli oldukları söylenebilir. Ayrıca kara sakallı olanların yetişkin olduklarını, kır sakallı olanların orta yaş ve aksakallı olanların yaşlı olduklarını da çıkarabiliriz. Defterdeki verilerde hane reislerinin genç olduklarını ise bıyığı yeni çıkmaya

¹³⁰ BOA. NFS. nr:3533.

başlayan ter bıyıklı ve henüz sakal ve bıyığı çıkmamış olan şâbb-ı emred tipoloji ile açıklanabilir. Yine sakal ve bıyığı olmayan köse sakallı hane reisleri de bulunmaktadır.

Tablo 27: 1844-45 Tarihli Nüfus Defteri Verilerine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerindeki Hane Reislerinin Tipolojik Özellikleri¹³¹

Yerleşim Birimi	Kara sakallı	Kır sakallı	Ak sakallı	Kumral sakallı	Sarı sakallı	Köse sakallı	Ter bıyıklı	Kara bıyıklı	Sarı bıyıklı	Kumral bıyıklı	Kır bıyıklı	Şâbb-ı emred	Belli değil
Yenice Mahallesi	23	73	42	49	4	-	9	2	1	2	-	4	8
Solaklı Mahallesi	47	59	45	47	-	-	11	4	-	8	-	8	9
Mikail Köyü	4	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aflak Köyü	2	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	76	138	90	101	4	-	20	6	1	10	-	12	17

1844-45 tarihli nüfus defteri verilerinde Yenice ve Solaklı mahallesinde hane reislerinin çoğunun kır sakallı olduğu tespit edilmiştir. Buna göre hane reislerinin orta yaşlı veya yetişkin oldukları söylenebilir. Diğer iki deftere kıyasla kumral sakallı olanlarda çoğunluktadır. Bu durumda hane reislerinin kumral tenli oldukları çıkarılmaktadır. Ayrıca aksakallı olan hane reisleri de oldukça fazla olup, yaşlı oldukları, yine kara sakallı olanlar mevcut olup yetişkin ve esmer oldukları, ter bıyıklı ve şâbb-ı emred hane reislerinin ise genç oldukları söylenebilir. Son olarak nüfus defterine hane reislerinin tipolojik özellikleri tam ya da belirgin yazılmayanlar belli değil grubunda tasnif edilmiştir.

¹³¹ BOA. NFS. nr:3534.

3.1.5. Yaş Dağılımı

Bir bölgedeki demografik araştırmalar için nüfus verileri ile arasındaki gelişmişlik düzeyini belirleyen orandan dolayı en önemli veriler yaş dağılımıdır.¹³² Mucur kazası mahalle ve köylerinde erkek nüfus üzerinden değerlendirilen 1840-41 ve 1844-45 tarihli nüfus defterlerindeki hane reisleri ve ailenin devamı olarak görülen oğullarının yaş grupları tespit edilmeye çalışılmıştır. 1256 (1840-41) tarihli nüfus defterinde Yenice mahallesinde 218 hane, Solaklı'da ise 238 hane, Mikail köyünde 11, Aflak'ta ise 8 hane bulunmaktadır. 1260 (1844-45) tarihli nüfus defterinde Yenice mahallesi 217 hane, Solaklı mahallesi 241 hane, Mikail ve Aflak ise 10 haneden ibarettir. Nüfusun yaş dağılımı hane reisleri ve onların oğullarının veya oğlu olmayanların yerine yazılan akrabalarının bu isimler genelde hane reisinin erkek kardeşi olarak kaydedilmiştir. Bu durumda onlar üzerinden incelenip, tasnif edilmiştir.

---

¹³² Güran, *a.g.e.*, s. 209.

Tablo 28: 1840-41 Tarihli Nüfus Defteri Verilerine Göre Hane Reisleri, Oğulları ve Erkek Akrabalarının Yaş Dağılımı¹³³

Yaş grupları	Yerleşim Birimi				
	Yenice Mahallesi	Solaklı Mahallesi	Mikail Köyü	Aflak Köyü	Toplam
0- 4	99	110	5	2	216
5- 9	84	79	4	4	171
10- 14	73	69	8	2	152
15- 19	63	40	2	2	107
20- 24	30	31	1	2	64
25- 29	30	37	2	1	70
30- 34	18	43	1	–	62
35- 39	38	27	4	2	71
40- 44	34	48	3	2	87
45- 49	35	27	–	–	62
50- 54	22	22	2	2	48
55- 59	22	26	1	1	50
60- 64	16	15	1	–	32
65- 69	4	4	–	–	8
70- 74	9	8	–	1	18
75+	8	3	–	–	11

¹³³ BOA. NFS. nr:3533.

Tablo 29: 1844-45 Tarihli Nüfus Defteri Verilerine Göre Hane Reisleri, Oğulları ve Erkek Akrabalarının Yaş Dağılımı¹³⁴

Yaş grupları	Yerleşim Birimi				
	Yenice Mahallesi	Solahlı Mahallesi	Mikail Köyü	Aflak Köyü	Toplam
0- 4	97	88	8	3	196
5- 9	89	83	5	4	181
10- 14	101	76	3	5	185
15- 19	51	48	3	3	105
20- 24	45	28	1	1	75
25- 29	23	20	2	2	47
30- 34	18	17	2	–	37
35- 39	22	23	–	2	47
40- 44	26	44	5	1	76
45- 49	27	32	4	–	63
50- 54	40	17	–	3	60
55- 59	31	43	2	2	78
60- 64	17	28	–	1	46
65- 69	18	11	–	1	30
70- 74	2	–	–	–	2
75+	4	5	–	–	9

¹³⁴ BOA. NFS. nr:3534.

1840-41 ve 1844-45 tarihli nüfus defteri verilerine ait yukarıda tabloda verilen Mucur kazası mahalle ve köylerinde ikâmet eden hane reislerinin ve ailenin erkek şahıslarının yaş grupları tablo olarak gösterilmiştir.

Buna göre yaş dağılımı XIX. yüzyıl ortalarında yörenin yaklaşık olarak, okuryazarlık oranı ve gelişmişlik düzeyi ile ilgili bilgi vermektedir.¹³⁵ Bu durumda her iki nüfus defterindeki verilerde çocuk ve ergen yaş grubu en fazladır.

Fakat gerçek yaşını tam olarak bilmeyen şahısların oranı arttıkça yuvarlama bir rakam olan 0 ve 5 ile biten yaşları verebilecekleri eğilimindedirler. Bu sebepten tarihi veriler üzerinde yapılan çalışmalar yaş yuvarlama ile okuryazarlık düzeyi arasında yakın bir bağlantı olduğunu kanıtlamışlardır.¹³⁶ Ayrıca demografik araştırmalar nüfus içinde 0-14 yaş grubunun oranının arttıkça, nüfusun büyüme eğilimi gösterdiğini ortaya koymaktadır.¹³⁷ Bu bağlamda 1840 ve 1844 tarihinde Mucur kazası mahalle ve köylerindeki yaş dağılımında çocuk ve genç nüfus sürekli artma eğiliminde iken yaşlı nüfus azalmaktadır. Her iki nüfus defterinde de kuvvetle muhtemel tarım ve hayvancılıkla meşgul olan 35-39, 40-44 ve 45-49 yaş grupları da sabit kalma eğilimi göstermektedir. 1840 tarihinden 1844 tarihine kadar artış gösteren yaş grupları ise; 50-54, 55-59, 60-64 ve 65-69 olurken, azalma gösteren yaş grupları ise, yaşlı nüfusa ait olan 70-74 ve 75 yaş üstü olmuştur. 1840-41 tarihli nüfus defterinde Yenice mahallesinde en yaşlı, “*Orta boylu aksakallı baltacı oğlu rençber Yusuf veled Hasan*” olup yaşı 81’dir. Solaklı mahallesinde en yaşlı, “*Orta boylu aksakallı oğlu sipahi Ali veled Mustafa*” olup yaşı 81’dir. 1844-45 tarihli nüfus defterinde Yenice mahallesinde en yaşlı kişi “*Orta boylu aksakallı Ali, 85 yaşındadır*”. Solaklı mahallesinde 85 yaşında olan iki kişi vardır: ilki, “*Orta boylu aksakallı İsa*”, diğeri; “*Aksakallı Mehmed oğlu Mehmed Emin*’dir”.

Sonuç olarak iki nüfus defterine ait tablodan çocuk ve genç nüfusun artma eğilimi gösterdiğini ve bundan dolayı yörenin büyüme ve gelişme yaşadığı söylenebilir.

---

¹³⁵ Güran, *a.g.e*, s. 210.

¹³⁶ *a.g.e*, s. 211.

¹³⁷ *a.g.e*, s. 209.

3.1.6. Meslek Grupları

Temettüat ve nüfus defterleri, nüfusun meslekleri ile ilgili önemli veriler vermektedir. Temettüat ve nüfus defterlerinde meslek grupları doğrudan kaydedilmemiştir. Fakat lakap veya aile adlarıyla birlikte yazıldığından o meslekleri yaptıkları konusunda çıkarım yapılmıştır.

Tablo 30: 1834-35 Tarihli Temettüat Defteri Verilerine Göre Mucur Nahiyesi Mahalle ve Köylerinde Meslek Grupları¹³⁸

Meslekler	Yenice Mahallesi	Solaklı Mahallesi	Mikail Köyü	Aflak Köyü
Kasap	2	–	–	–
Pancaracı	1	–	–	–
Köşker	–	1	–	–
Neccar	1	–	–	–
Kaymakçı	–	1	–	–
Bostancı	1	–	–	–
Baltacı	1	–	–	–
Bileyici	–	1	–	–
Çulha	1	1	1	–
Ferraş	–	2	–	–
Deveci	2	–	–	–
Berber	–	1	–	–
Alay Beyi	1	–	–	–
Başçavuş	3	–	–	–
Sipahi	2	–	–	–
Muallim	1	–	–	–

¹³⁸ BOA. ML. VRD. TMT. nr:795.

Tablo 31: 1840-41 Tarihli Temettuat Defteri Verilerine Göre Mucur Kazâsı ve Köylerinde Meslek Grupları¹³⁹

Meslekler	Yenice Mahallesi	Solaklı Mahallesi	Mikail Köyü	Aflak Köyü
Kaza Müftüsü(Abdurrahman)	–	1	–	–
Nakîbü'l Eşraf Kaimmakamı(Mustafa)	–	1	–	–
Hazinedar	–	2	–	–
Asakîr Muntazaman	–	1	–	–
Çuhadar	–	3	–	–
Sipahi	4	–	2	–
Başçavuş	1	–	–	–
Çavuş	1	–	–	–
Tüfenkçi	–	3	–	–
Matbahcı	1	–	–	–
Cephaneci	1	–	–	–
Çiftçi	1	–	–	–
Çoban	1	–	–	–
Pancarıcı	1	–	–	–
Bostancı	1	–	–	–
Bağcı	–	2	–	–
Tuzcu	–	1	–	–
Mumcu	–	1	–	–
Kuzucu	3	–	–	–
Leblebici	–	1	–	–
Bezîrgân	1	–	–	–
Çulha	1	4	1	–
Demirci	3	–	–	–
Saraç	1	–	–	–
Köşker	–	3	–	–
Ferraş	1	2	–	–
Usta(belli değil)	1	3	–	–
Berber	–	2	–	–
Kasap	3	–	–	–
Kâhya	–	1	–	–

¹³⁹ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

Tablo 32: 1840-41 Tarihli Nüfus Defteri Verilerine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Meslek Grupları¹⁴⁰

Meslekler	Yenice Mahallesi	Solaklı Mahallesi	Mikail Köyü	Aflak Köyü
Çiftçi	76	75	9	5
Rençber	27	21	–	–
Çoban	1	4	–	–
Dülger	–	1	–	–
Neccar	–	1	–	–
Bağcı	1	6	–	–
Köşker	–	2	–	–
Berber	–	3	–	–
Tuzcu	–	1	–	–
Leblebici	–	1	–	–
Pancarıcı	1	–	–	–
Bostancı	1	–	–	–
Kasap	3	–	–	–
Bezîrgân	1	–	–	–
Çulha	2	5	–	–
Değirmenci	–	2	–	–
Deveci	2	–	–	–
Tımarlı Süvari	–	2	–	–
Sipahi	13	1	–	–
Miralay	1	–	–	–
Başçavuş	1	–	–	–
Cami İmamı	1	–	–	–
İmam	–	2	–	–

¹⁴⁰ BOA. NFS. nr:3533.

Tablo 33: 1844-45 Tarihli Nüfus Defteri Verilerine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Meslek Grupları¹⁴¹

Meslekler	Yenice Mahallesi	Solaklı Mahallesi	Mikail Köyü	Aflak Köyü
Çiftçi	90	79	10	10
Rençber	36	60	–	–
Çoban	1	–	–	–
Tuzcu	–	1	–	–
Pancarıcı	2	1	–	–
Bağcı	–	2	–	–
Bostancı	1	–	–	–
Leblebici	–	1	–	–
Köşker	–	1	–	–
Çulha	–	7	1	–
Nacak	1	–	–	–
Bezîrgân	1	–	–	–
Kasap	2	–	–	–
Berber	–	3	–	–
Ferraş	–	2	–	–
Değirmenci	1	–	–	–
Baltacı	1	–	–	–
Dülger	2(biri dülger ustası)	–	–	–
Kantarıcı	–	–	–	1
Sipahi	3	–	2	1

XIX. yüzyılın ortalarında Mucur kazası mahalle ve köylerinde ikamet eden hane sahibi şahıslar ve onların ailesi olan erkek akrabalarının meslekleri türlerine göre tasnif edilerek tablo halinde gösterilmiştir. Buna göre meslek türleri açıklanacak olursa, ilk olarak askerlik hizmetinde bulunan meslekler; *Sipahi*, *Tımarlı Süvari*, *Miralay*, *Alay Beyi*, *Başçavuş*, *Çavuş*, *Cephaneci*, *Tüfenkçi*, *Asakîr-i Muntazaman (Düzenli asker)* şeklinde askeri sınıf olarak Osmanlı ordusunda görevde bulunmuşlardır.

Ayrıca devlet hizmetlerinde bulunan diğer meslekler ise şöyledir: *Çuhadar*, hizmetçi, kapıcı ve memur olarak görev yapan kimse olduğu çıkarılmaktadır. Buna

¹⁴¹ BOA. NFS. nr:3534.

yakın anlamda olan *Ferraş* ise sözlükte; döşeyen, döşemeci, hizmetçi ve süpürücü olarak geçmektedir.¹⁴²

Yine sarayda görev yaptığı düşünülen meslek ise *Matbah*'cıdır. Sözlükte matbah, saray mutfağı anlamına gelir, bu nedenle matbahçı, saray mutfağında yemek yapan aşçı olarak kabul edilebilir.¹⁴³

Halkın çiftçi, tüccar, esnaf olarak çalıştığı klasik Osmanlı toplumundaki meslek türleri üç grupta şöyle açıklanabilir: İlk olarak ürünün hammaddesini emek gücüyle meydana getiren mesleklerdir. Bunlar; tarlada ürünü ekip-biçen, hasadını yapan *çiftçi*'dir.

Yine sözlükte kelime kökeni olarak sıkıntı çeken (renc-ber) anlamına gelen *rençber* de ağır, meşakkatli işlerde bulunan kimsedir.¹⁴⁴ Son olarak genellikle küçükbaş hayvan sürülerini otlatan çoban da bu meslek grubu içindedir.

İkinci meslek grubunda tüccar sınıfına mensup olup, ürünün ticaretini yapan kimsedir. Bunlar, kelime olarak farsça bazergân olan *bezirgân* tüccardır.¹⁴⁵ Diğerleri ise, ürünün hammaddesini alıp ticaretini yapan; "*Pancarçı, kaymakçı, bostancı, bağcı, tuzcu, değirmenci, kantarcı, baltacı (nacak), bileyici, demirci, mumcu, leblebici ve kuzucu*" gibi ticaret ehli kimselerdir. Son olarak çarşı, pazar ve dükkânda çalışan esnaf grubu şöyle sıralanabilir:

Neccar ve *dülger* sözlükte aynı anlamlara gelip, farsça kökenli dülger (duruger); yapıların kaba ağaç işlerini yapan kimse olarak geçer,¹⁴⁶ neccar ise marangozdur.¹⁴⁷ Yine farsça kökenli (kevşger) *köşker* sözlükte; yemenici ve ayakkabı tamircisi olarak geçmektedir.¹⁴⁸ Günümüzde terzilerin işini yapan kişi ise *çulha*'dır. Sözlük anlamı, el tezgâhında bez dokuyan kimse anlamındadır.¹⁴⁹ Başka bir anlamıyla bir şey işleyen, mensucat dokuyan ve dokuyucu anlamlarına gelir.¹⁵⁰ Bu türde bir diğer meslek ise, saraçtır. *Saraç* sözlükte; koşum ve eyer takımları yapan, satan kimse, deri, muşamba vb. malzemelerden bavul, çanta yapan

¹⁴² Devellioğlu, *a.g.e*, s.159, 261.

¹⁴³ Devellioğlu, *a.g.e*, s.585.

¹⁴⁴ Devellioğlu, *a.g.e*, s.886.

¹⁴⁵ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, "*Bezirgân*", (tdk.gov.tr), (Erişim tarihi:13.12.2018).

¹⁴⁶ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, "*Dülger*", (tdk.gov.tr), (Erişim tarihi:14.12.2018).

¹⁴⁷ Devellioğlu, *a.g.e*, s.815.

¹⁴⁸ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, "*Köşker*", (tdk.gov.tr), (Erişim tarihi:14.12.2018).

¹⁴⁹ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, "*Çulha*", (tdk.gov.tr), (Erişim tarihi:14.12.2018).

¹⁵⁰ Şemseddin Sami, *a.g.e*, s.524.

kimsedir.¹⁵¹ Arapça bir kelime olup, halk arasında sarraç diye bilinen, at ve benzeri hayvanlara eyer, yular ve koşum gibi araçları yapan sanatkâra denir. Deri ve at takımları, araba koşumları gibi muhtelif eşya satılan yere de saraçhane adı verilir.¹⁵²

Mucur Kazâsında taşıma ve ulaşım faaliyetlerini ise, *deveci* denilen meslek grubu yürütmektedir. Sonuç olarak meslek gruplarından usta, arşiv defterlerinde sadece usta olarak verilmiş, açık olarak ne ustası olduğu belirtilmemiştir. Ayrıca defterlerde bir de *kâhya* kaydedilmiş olup, kuvvetle muhtemel yöre itibarıyla varlıklı bir ağanın yardımcısı olabileceği tahmin edilir. Kazâda en son eğitim hizmetini yapan *muallim* (öğretmen), din hizmetlerini yerine getiren *cami imamı ve imamlar* bulunmaktadır.

Osmanlı toplumunun XIX. yüzyılda sosyal ve ekonomik yönünü yansıtan meslekler, aynı zamanda kişinin toplum içinde karakter ve saygınlığını belirleyen en önemli faktörlerden de biri olmuştur.

3.2. EKONOMİK DURUMU

3.2.1. Ekonomik Faaliyet Türleri

XIX. yüzyıl ortalarında Osmanlı coğrafyasında toplumun gelir kaynağının önemli bölümünü oluşturan ekonomik faaliyetler tarım ve hayvancılıktı. Kasaba, kazâ ve köy hayatının iktisadi kaynağını, ürünü sağlayan toprak ya da arazi ve tarla, hayvan türleri ve bunların et, süt ve ürünlerinden sağlanan fayda oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra ekonomik gelir getiren dokumacılık, bezirhane ve değirmen gibi diğer ticari ve emek gücünden sağlanan faaliyetlerde kazâ için gelir kaynağıdır.

3.2.1.1. Tarım

XIX. yüzyılın ilk yarısında tarım, sanayi ve ticaretin geliştirilmesine yönelik çalışmalara başlanmıştır. Bu bağlamda yapılan ilk çalışma 1839 tarihinde Ticaret Nezâreti'nin kurulmasıdır. Tanzimat döneminde ziraî faaliyetlerin gelişmesine ve iyileştirilmesine yönelik olarak 1843 yılında Ziraat Meclisi kurulmuştur. Ziraat

¹⁵¹ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, “Saraç”, (tdk.gov.tr), (Erişim tarihi:14.12.2018).

¹⁵² Pakalın, *a.g.e.*, s.125.

meclisindeki görüşmeler ve çalışmalar; ziraî üretimin artırılması, dış ticaret dengesinin sağlanması, halkın gelir ve refah seviyesinin düzeltilmesi ve yükseltilmesi gibi hususlarda araştırmalar yapan bu meclis devletin iktisadi konularda yüksek mercûde danışma organı görevini üstleniyordu.¹⁵³

Ziraat meclisinin görevleri taşra da devam etmiştir. Bu bağlamda ilk olarak taşrada Ziraat Müdürleri tayin edilerek ülkenin tamamına yönelik tarım teşkilatı kurulmuş oldu. XIX. yüzyılın ortalarına doğru Ziraat ve Ticaret Nezareti birleştirilerek Ziraat Meclisi'nin adı Nafia Meclisi olarak değiştirildi. Tarım ve Ziraat politikalarının bir diğer işlevi de ziraî kredi ilişkilerini düzenlemektir. Buna göre, küçük üretici olan köylünün kırsalda yaptığı üretimin devamlılığını sağlayabilmesi için çeşitli sebeplerle krediye ihtiyaç durumu oluyordu.¹⁵⁴

Osmanlı İmparatorluğunda özel kredi piyasasının korunmasına ve küçük üreticinin krediden faydalanmasına yönelik çalışma Tanzimat dönemi ile başlamıştır. Bu doğrultuda ilk kez 1843 yılında ziraat sermayesi adıyla bir fon oluşturuldu ve ardından kredi işlerini belirleyen kurul toplandı. Ayrıca kredi çalışmalarıyla ilgili ülkenin farklı bölgelerinde 1843-1846 yılları arasında 12,5 milyon guruştan fazla kredi dağıtılmıştır.¹⁵⁵

Temeli ziraata dayalı Osmanlı ekonomisinde ekip-biçen, emek gücüyle çalışan kesim köyde ve kırsalda ikamet eden çiftçiden oluşmaktaydı. Bundan dolayı küçük ziraat işletmesinin organizasyonunu kırsal kesimde hane sahibi olan köylü yapardı. Sosyal yapının kırsal yerleşim yerlerinde temsilcisi olan köylü çiftçilerde toprak sahibi olunan arazi ve tarla, babadan oğula geçer ya da miras kalırdı. Klasik Osmanlı sosyal yapısı içinde köylü, bir çift öküzle tarla süren, vergisini veren, devlet istediğinde toprağa tayin edilen tımarlı sipahiye bırakılır ve üç yıl toprağa ürün ekilmez ve işlenmezdi. Ayrıca toprak sahibi olsun veya olmasın köylü vergisini devlete vermekle yükümlüydü. Sadece bazı devlet memurları vergiden muaf tutulmuştu.¹⁵⁶

---

¹⁵³ Tefik Güran, "Tarım Politikası (1839-1913)", *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.III., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.305.

¹⁵⁴ Güran, *a.g.m.*, s. 305, 310.

¹⁵⁵ Güran, *a.g.m.*, s. 311.

¹⁵⁶ Emecen, *a.g.m.*, s. 94-96.

XIX. yüzyıl ortalarında Osmanlı İmparatorluğunun geniş ve verimli topraklarının tamamında değil, sınırlı bir bölümünde tarım yapılmaktaydı. Ülke genelinde tarım yapılan bölgelerde ekili toprakların önemli bir kısmını tahıllar oluşturmaktaydı. Bu durumu ekili toprakların yüzdesi ile nüfus yoğunluğu arasındaki paralellik göstermektedir. XIX. yüzyıl ortalarında Osmanlı ekonomisinde tarımın sınırlı bir bölgede yapılmasının başlıca sorunları arasında sermaye yetersizliği bulunmaktadır.¹⁵⁷

Sonuç olarak XIX. yüzyıl boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nda modern anlamda ilk kez iktisadi ve bütçe düzenlemelerine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Tanzimat ile mirî mubâyaanın kaldırılması tarımsal alanda yapılacak gelişmelerin önünü açmış ve üretimin artmasını sağlamıştır. Ayrıca toprakların tarıma açılması, özel mülkiyetin kaldırılması ve tımar sisteminin kaldırılmasıyla toprak sahiplerine tapuları verilerek idari, sosyal ve iktisadî anlamda gelişmeler sağlanmaya çalışılmıştır.¹⁵⁸

Tablo 34: 1834 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesi Tarla Verileri¹⁵⁹

Yerleşim Birimi	Tarla sahibi hane sayısı	Tarla dönüm	Tarla Kıymet(kuruş)	Hanesi olanların sayısı	Toplam hane
Yenice Mahallesi	44	32	3.470	148	158
Solaklı Mahallesi	32	8	1.700	145	153
Aflak Köyü	3	6	300	4	4
Mikail Köyü	8	12	420	8	8
Toplam	87	58	5.890	305	323

¹⁵⁷ Selahattin Özçelik, "19.yüzyıl Türkiye'sinde Köy ve Kasaba Hayatı Üzerine Gözlemler", *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.IV., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.123-124.

¹⁵⁸ Nuri Adıyeko, "XIX. yüzyılda Milas'ın Sosyal, Demografik, Ekonomik ve Kültürel Özellikleri", *9 Eylül Üniversitesi SBE Basılmamış Doktora Tezi*, İzmir, 1994, s. 175, 177, 181-182, 184.

¹⁵⁹ BOA. ML. VRD. TMT. nr:795.

Yukarıda 1834 ve 1840 tarihli iki temettuat defterine ait tarla bilgilerinden, her iki defterde yer alan hane reislerinin büyük oranda toprağa sahip oldukları anlaşılmaktadır. 1834 tarihinde Yenice mahallesinde bu oran yaklaşık % 13 iken, Solaklı mahallesinde % 11 olarak çıkartılmaktadır.

Tablo 35: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Tarla Verileri¹⁶⁰

Yerleşim birimi	Tarla sahibi hane sayısı	Tarla dönüm	Tarla kıymet(kuruş)	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	85	3.724	167.720	206
Solaklı mahallesi	45	1.884	4.000	211
Aflak köyü	4	140	320	8
Mikail köyü	10	380	1.440	11
Toplam	144	6.128	173.480	436

1840 yılına ait tabloda ise tarla oranları yaklaşık olarak Yenice ve Solaklı mahallesinde %22 civarında çıkmaktadır. Kazânın köylerinde tarla sahibi hane reislerinin mahallede ikamet edenlere göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu durum toprağı olan ve ekip- biçen köylü çiftçi modeline bir örnektir.

¹⁶⁰ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

Tablo 36: 1840 Tarihli Temettuat Kayıtlarına Göre Tarla Çeşitleri Verileri¹⁶¹

Yerleşim birimi	Sulak Tarla sahibi hane sayısı	Sulak tarla dönüm	Sulak tarla kıymet (kuruş)	Kıraç tarla sahibi hane sayısı	Kıraç tarla dönüm	Kıraç tarla kıymet (kuruş)	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	68	244	9.380	34	1.910	3.760	206
Solaklı mahallesi	125	490	18.790	48	2.413	5.060	211
Aflak köyü	4	83	1.520	4	240	480	8
Mikail köyü	1	4	160	–	–	–	11
Toplam	198	821	29.850	86	4.563	9.300	436

Yukarıda tabloda tarla çeşitleri 1840 tarihli temettuat defterinde kaydedildiğinden sadece o deftere ait bilgiler gösterilmiştir. Solaklı mahallesi sulak tarlanın rakamsal olarak Yenice mahallesine göre fazla olması, nüfus olarak da kalabalık olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum, Solaklı mahallesinde yaşayan hane reislerinin yarısından fazlasının sulu ziraat yaptığını göstermektedir. Yenice mahallesinde sulak tarla oranı %30 civarında iken, Solaklı mahallesinde %50 civarında bir oran hesaplanmaktadır. Mucur kazâsının bozkır olan bitki örtüsü, coğrafyası ve su kaynakları düşünüldüğünde kıraç tarlanın, sulak tarladan fazla olması gerekmektedir. Bu durum göz önüne alındığında, deftere kaydedilen kıraç tarla, bazı yerlerde sadece türü belirtilmemiş tarla olarak yazılmıştır. O halde kıraç tarla ve türü belirtilmemiş tarla birlikte hesap edilirse veriler sulak tarladan fazla çıkacaktır. Ayrıca kıraç tarlanın daha fazla olduğu hesap edildiğinde, Anadolu'nun iç bölgelerindeki bir yerleşim yerinin şartlarına uygun olacaktır. Fakat hane toplamında alınan kıymet kuruş hissesi olarak sulak tarlanın verileri Yenice mahallesinde olmasa dahi Solaklı mahallesinde yüksek çıkmaktadır. Bu durum sulak tarla da yapılan ürün farklılığından ve zahmetinden kaynaklanmaktadır.

¹⁶¹ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

3.2.1.2. Hayvancılık

Osmanlı İmparatorluğunun Anadolu coğrafyasında hayvan yetiştiriciliği oldukça önemli idi ve geniş sahada yapılıyordu. Tarımsal faaliyetler için destekleyici görev gören hayvancılık, tarımda, yük taşımada hayvanın çekim gücünden faydalanmak, tarlaya gübre sağlamak ve temel gıda maddeleri olan et, süt, yağ, peynir ihtiyacını karşılamak, bu ürünleri piyasaya sürmek ve derisinden faydalanmak için yapılır. Ayrıca tarla sahibi olan çiftçiler hayvanlarını çift sürme, taşıma gibi işlerde yardımcı olması için yetiştirirlerdi.¹⁶²

Osmanlı İmparatorluğunda hayvancılık göçebe ve yerleşik toplulukların en önemli faaliyetlerinden biri olmuştur. Bu bağlamda göçebe topluluklar, hayvancılığı tek geçim kaynağı olarak yaparken, yerleşik topluluklar ise daha çok çift sürme, taşıma ve gıda ihtiyacı sağlamak için yapıyordu. Hayvancılık, ülke genelinde ekilmeyen topraklar için elverişli bir ortam sağlıyordu. Buna göre özellikle coğrafi açıdan dağlık ve ulaşımın yetersiz olduğu bölgeler tarıma elverişsiz olduğundan, çiftçi hayvancılığa yönelmiştir. Ayrıca hayvanların ekonomik olarak taşınabilir olması ve hayvan ürünleri üretiminin düzenli bir piyasasının olması da çiftçinin, hayvancılığa yönelmesini cazip hale getirmiştir.¹⁶³

Hayvancılık, gıda ihtiyaçlarının üretim ve tüketimi karşılaması özelliği ile pazar kaynağı için önemli bir yere sahiptir. Ayrıca zirai faaliyetlerde, özellikle tarla sürmede bir çift öküzden, ekinlerin tarladan harmana taşınmasında, ürünlerin de harmandan ambara taşınmasında yük ve binek hayvanlarından faydalanılıyordu. Yetiştiriciliği daha yaygın ve kolay olan küçükbaş hayvanlardan ise et, süt ve yün olarak fayda sağlanıyordu.¹⁶⁴

---

¹⁶² Güran, *a.g.e.*, s. 121.

¹⁶³ Güran, *a.g.e.*, s. 121-122.

¹⁶⁴ Hüseyin Muşmal, "XIX. yüzyılın ortalarında Çumra'nın Sosyo-Ekonomik Görüntüsü (10353 Numaralı Temettuat Defterine Göre)", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.24., 2008, s. 259, 261, 265.

3.2.1.2.1. Büyükbaş Hayvancılık

Tablo 37: 1840 Tarihli Temettüat Kayıtlarına Göre Büyükbaş Hayvan Verileri¹⁶⁵

Yerleşim birimi	Karasığır öküz sahibi hane sayısı	Karasığır öküz adet	Karasığır öküz kıymet (kuruş)	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	126	411	51.720	206
Solaklı mahallesi	100	278	35.815	211
Aflak köyü	8	29	3.625	8
Mikail köyü	8	24	2.950	11
Toplam	242	742	94.110	436

1840 tarihli temettüat defterinde yer alan büyükbaş hayvan verilerinden yukarıda tabloda karasığır öküz olarak deftere yazılan öküz verileri gösterilmiştir. Her iki mahalle ve köyde bulunan öküz sayısının nüfusun yarısından fazlasının sahip olduğu görülmektedir. Yenice mahallesinde Solaklı'ya göre öküz sayısı ve kıymet olarak kuruş miktarı daha fazladır. Ayrıca defterdeki kayıtlarda her hayvana belli bir kıymet biçilmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla hayvan sayısı kadar kıymet verilmiştir. Bunlardan deftere kayıtlı adıyla kara sığır öküzün kıymeti her hanede hayvan sayısı baz alınarak genellikle en az 125 kuruş olarak biçilmiştir. Büyükbaş hayvanlardan önemli bir gelir kaynağı olan öküz, ayrıca tarlada geleneksel olan çift sürme görevini de üstlendiğinden hemen hemen her hane de bulunmaktadır.

¹⁶⁵ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

Tablo 38: 1840 Tarihli Temettuat Kayıtlarına Göre Büyükbaş Hayvan Verileri ¹⁶⁶

Yerleşim birimi	Kara sığır inek sahibi hane sayısı	Kara sığır inek adet	Karasığır inek kıymet (kuruş)	Türü belirtilmemiş inek sahibi hane sayısı	İnek adet	İnek kıymet (kuruş)	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	57	123	8.540	113	233	17.525	206
Solaklı mahallesi	95	155	10.920	85	169	12.485	211
Aflak köyü	1	1	70	5	12	920	8
Mikail köyü	3	4	280	8	23	1.610	11
Toplam	156	283	19.810	211	437	32.540	436

Büyükbaş hayvanlardan inek, et ve süt ürünlerinin önemli bölümünü sağlamaktaydı. 1840 tarihli Temettuat defterine ait kayıtlarda yukarıda verilen bilgilere göre inek iki kategoride kaydedilmiş ve ayrı ayrı incelenmiştir. Fakat ikisinin de aynı türden olabileceği ihtimali yüksektir. Her iki türün farklı olarak verildiği tabloda Yenice ve Solaklı mahallelerinde sayı ve kıymetleri oldukça yüksek miktardadır. Köylerde ise türü belirtilmemiş inek sayısı ve değeri daha fazla görülmektedir. Bu durum da tabloda verilen her iki inek türünün verileri birlikte hesaplandığında ortaya daha yüksek bir değer çıkacaktır. Defterde kayıtlı olan inek kıymeti her hanede hayvan başına en az 70 kuruş üzerinden hesaplanarak yazılmıştır.

¹⁶⁶ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

Tablo 39: 1840 Tarihli Temettüat Kayıtlarına Göre Büyükbaş Hayvan Verileri¹⁶⁷

Yerleşim birimi	Camız sahibi hane sayısı	Camız adet	Camız kıymet (kuruş)	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	21	30	5.850	206
Solaklı mahallesi	46	59	12.975	211
Aflak köyü	2	2	650	8
Mikail köyü	–	–	–	11
Toplam	69	91	19.475	436

1840 tarihli temettüat defterine kayıtlı büyükbaş hayvan türlerinden son olarak camız tabloda gösterilmiştir. Defterde camız ve camız ineği olarak iki şekilde yazılan büyükbaş, muhtemelen hayvanın cinsine (erkek-dişi) göre kaydedilmiş olma ihtimali yüksektir. Fakat sayıları çok olmadığından iki tür de aynı kategoride ele alınmıştır. Buna göre camız sayı ve kıymeti en fazla Solaklı mahallesinde bulunmaktadır. Mikail’de hiç camız bulunmayıp, Aflak’ta ise köye yeter miktardadır. Defterde her hanede bulunan camız kıymeti, hayvan başına genellikle en az 150- 250 kuruş olarak kaydedilmiştir.

¹⁶⁷ BOA.ML.VRD.TMT.nr:820.

3.2.1.2.2. Küçükbaş Hayvancılık

Küçükbaş hayvanlar Anadolu'nun iç bölgelerinde kırsalda etinden, sütünden ve yününden fayda sağlanmak için yetiştirilen hayvan türüdür. Mucur kazâsında koyun ve keçi olarak iki tür üzerinden küçükbaş hayvan verileri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 40: 1840 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Küçükbaş Hayvan Verileri¹⁶⁸

Yerleşim birimi	Koyun (ağnam) Sahibi hane sayısı	Koyun (ağnam) Adet	Koyun (ağnam) Kıymet (kuruş)	Keçi sahibi hane sayısı	Keçi adet	Keçi kıymet (kuruş)	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	73	534	12.305	142	588	11.885	206
Solaklı mahallesi	79	751	18.680	155	706	14.320	211
Aflak köyü	5	67	1.675	6	26	520	8
Mikail köyü	3	8	200	9	58	1.210	11
Toplam	160	1.360	32.860	312	1.378	27.935	436

Tabloda gösterilen 1840 tarihli temettüat defterine ait küçükbaş hayvan verilerinden koyun defterde ağnam olarak yazılmıştır. Her iki mahalle ve köylerde, koyun ve keçi olarak iki kategoride ele alınan küçükbaşlardan, koyun sayı olarak yaklaşık bir miktarda olsa da, kıymet olarak keçiye göre daha fazladır. Bu durum da koyun et ve süt ürünlerinin kıymet olarak daha fazla rağbet gördüğü anlaşılmaktadır. Solaklı mahallesindeki koyun ve keçi sayı ve kıymetleri, Yenice mahallesine göre

¹⁶⁸ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

daha fazladır. Mikail köyünde keçi sayı ve kıymeti fazla iken, Aflak'ta koyun sayı ve kıymeti daha fazladır. Defterde her hane üzerinden koyun kıymeti genellikle en az kuruş üzerinden 25, keçi ise 20 kuruş değer biçilerek kaydedilmiştir.

3.2.1.2.3. Yük ve Binek Hayvancılığı

Yük ve binek hayvanlarının çekim gücünden yararlanılarak tarla işlerinde yük taşıma ve belli mesafelerde binek olarak kullanılırdı. Mucur kazâsı mahalle ve köylerinde bulunan yük ve binek hayvanları aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Tablo 41: 1840 Tarihli Temettüat Defterine Göre Yük ve Binek Hayvanı Verileri¹⁶⁹

Yerleşim birimi	Kısrak ve beygir (at)sahibi hane sayısı	Kısrak ve beygir(at) Adet	Kısrak ve beygir (at)kıymet Kuruş	Merkep (Eşek) Sahibi hane sayısı	Merkep (eşek) Adet	Merkep (eşek) Kıymet (kuruş)	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	28	30	5.330	182	216	12.540	206
Solaklı mahallesi	30	27	4.600	190	215	13.030	211
Aflak köyü	3	2	300	7	7	420	8
Mikail köyü	4	3	450	9	9	600	11
Toplam	65	62	10.680	388	447	26.590	436

1840 tarihli temettüat defterinde yük hayvanı olarak merkep (eşek) ve deve binek hayvanı olarak da kısrak ve beygir (at) temettüat defterinde “bargir” olarak kaydedilmiştir. Yukarıda kazâda sayıları diğerlerinden çok olan yük ve binek hayvanlarından merkep (eşek) hemen her hanede bulunmaktadır. Her iki mahallede ve köylerde merkep, sayı ve kıymet olarak oldukça fazladır. Kısrak ve beygir (at) ise birbirine yakın sayı ve değerdedir. Defterde kısrak ve beygir her hane üzerinden

¹⁶⁹ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

hayvan başına en az 150-200 kıymet kuruş iken, merkep ise her hanede genellikle hayvan sayısı temel alınarak 60 kuruş kıymet olarak hesaplanarak kaydedilmiştir.

Tablo 42: 1840 Tarihli Temettüat Defterine Göre Yük ve Binek Hayvanı Verileri¹⁷⁰

Yerleşim birimi	Tay sahibi hane sayısı	Tay adet	Tay kıymet(kuruş)	Deve sahibi hane sayısı	Deve adet	Deve kıymet(kuruş)	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	4	6	1.100	3	4	1.500	206
Solaklı mahallesi	1	1	120	17	17	8.800	211
Aflak köyü	1	2	250	1	1	250	8
Mikail köyü	–	–	–	4	4	2.250	11
Toplam	6	9	1.470	25	26	12.800	436

Yukarıdaki tabloda yük ve binek hayvanlarından kazâda sayısı oldukça az olan tay ve deve verileri gösterilmiştir. Tabloya göre Yenice mahallesinde tay sayısı ve kıymeti fazla iken, Solaklı mahallesinde deve sayısı ve kıymeti fazladır. Mikail’de tay bulunmazken, deve normal miktardadır. Aflak’ta ise köye yetecek kadar tay ve deve bulunmaktadır. Temettüat defterinde her hane üzerinden tay ve deve kıymetleri 150-300 kuruş arasında değişen rakamlarda kaydedilmiştir.

3.2.1.2.4. Arıcılık

1840-41 tarihli temettüat kayıtlarında genellikle “asel kovani” olarak geçen “asel” sözlükte; bal anlamına gelmektedir.¹⁷¹ Defterin bazı yerlerinde “arı kovani” olarak da yazılmıştır. Arıkovanı bal üretimi için oldukça önemli bir ekonomik faaliyettir. Aşağıda tabloda Mucur kazâsı mahalle ve köyelerine ait arı kovani bilgileri gösterilmiştir.

¹⁷⁰ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

¹⁷¹ Devellioğlu, *a.g.e.*, s.43.

Tablo 43: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Asel Kovanı Verileri¹⁷²

Yerleşim birimi	Asel (arı) kovanı sahibi hane sayısı	Asel (arı) kovanı adet	Asel (arı) kovanı kıymet (kuruş üzerinden)	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	66	393	3.780	206
Solaklı mahallesi	58	246	2.560	211
Aflak köyü	1	2	20	8
Mikail köyü	6	38	380	11
Toplam	131	679	6.740	436

1840 tarihli temettuat defterindeki kayıtların aktarıldığı arı kovanı, her iki mahalle ve köylerde sayı ve kıymet olarak gayet yeterli düzeydedir. Arı kovanı yetiştiriciliği için uğraş ve maliyet gerektiğinden ekonomik faaliyet olarak, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık kadar gelişmiş olmadığı anlaşılmaktadır. Fakat mahalle ve köylerde ortalama olarak arıcılık bal üretimini ve ihtiyacını karşılayacak düzeydedir.

3.2.1.3. Bağcılık ve Bahçecilik

Bağ ve bahçecilik emek ve uğraş isteyen faaliyetler olup, daha çok nüfusun yoğun olduğu şehir ve kasaba çevrelerinde yoğun olarak yapılıyordu. Ayrıca bağ ve bahçede pazara yönelik ürünler yetiştirildiğinden, Anadolu’da tarım yapılan toprakların önemli bir bölümünü oluşturuyordu.¹⁷³

Coğrafi konum itibarıyla Kırşehir ve çevresinde bağcılık yaygın olarak görülmektedir. Bağcılık genel olarak üzüm yetiştiriciliği için kullanılmaktadır. Bahçecilik ise evlerin avlu ya da yakınında bulunan küçük ve sınırlı arazide yapılmaktadır. Burada sebze ve meyve gibi ürünler yetiştirilmektedir.¹⁷⁴

¹⁷² BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

¹⁷³ Güran, *a.g.e.*, s.88.

¹⁷⁴ Murat Günçikti, “795 numaralı Temettuat Defterine Göre Kırşehir Merkez Kazası (1250/1834-35) Sosyo-Ekonomik Durum”, *Selçuk Üniversitesi SBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Konya, 2010, s.51, 54-55.

Tablo 44: 1834 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesindeki Bağ ve Bahçe Verileri¹⁷⁵

Yerleşim birimi	Bağ sahibi hane sayısı	Bağ dönüm	Bağ kıymet (kuruş)	Bahçe sahibi hane sayısı	Bahçe dönüm	Bahçe kıymet (kuruş)	Toplam Hane
Yenice mahallesi	104	60	6.725	7	–	280	158
Solaklı mahallesi	104	8	4.140	9	–	350	153
Aflak Köyü	1	–	40	–	–	–	4
Mikail Köyü	–	–	–	–	–	–	8
Toplam	209	68	10.905	16	–	630	323

1834-35 tarihli temettuat defterine ait bağ ve bahçe verileri yukarıda tabloda verilmiştir. Bahçe dönümleri kayıtlarda yazılı olmadığından tabloda verilememiştir. Yenice ve Solaklı mahallelerinde yakın sayılarda bağ ve bahçe verileri görülmektedir. Aflak’da bağ 1 kişiye ait iken, bahçe hiç yoktur. Mikail’de bağ ve bahçe bulunmamaktadır. 1834 tarihinde sırasıyla bağlarda üzüm, kuru üzüm, pekmez, pestil gibi çeşitli ürünler elde etmek ve ihtiyaç fazlasını pazar amacıyla satışa hazır hale getirmek için, Yenice ve Solaklı mahallelerinde nüfusun yarısından fazlasının bağ’ı bulunuyordu. Fakat evlerin önünde sadece sebze ve meyve gibi kendine yetecek kadar ürünler yetiştirildiğinden bahçe sayısı daha azdı.

¹⁷⁵ BOA. ML. VRD. TMT. nr:795.

Tablo 45: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Bağ ve Bahçe Verileri¹⁷⁶

Yerleşim birimi	Bağ sahibi hane sayısı	Bağ dönüm	Bağ kıymet(kuruş)	Bahçe sahibi hane sayısı	Bahçe dönüm	Bahçe kıymet(kuruş)	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	177	238,5	10.460	9	18	350	206
Solaklı mahallesi	205	235,5	11.565	6	12,5	90	211
Aflak köyü	4	2,5	125	1	2,5	125	8
Mikail köyü	10	5	250	–	–	–	11
Toplam	396	481,5	22.400	16	33	565	436

1840 tarihli temettuat defterinde yukarıda tabloda görüldüğü üzere, bağ sahibi hane sayısı, dönümü ve kıymeti bahçe verilerinden çok fazladır. Bağcılık, Yenice ve Solaklı mahallelerinde yakın değerdedir. Aflak ve Mikail köylerinde de bağcılık verileri birbirine yakındır. Aflak'ta bahçe çok az iken, Mikail'de hiç bulunmamaktadır. Genel olarak her iki temettuat defterinde de bağcılık hemen her hanede yapılırken, bahçecilik ise çok azdır.

3.2.1.4. Cehri Çalısı

Sözlük anlamıyla cehri, sarı boya kökü ve al cehrisinin ismidir.¹⁷⁷ Diğer anlamı, kök boyasıgillerden meyve, kabuk veya odununda güzel kırmızı renk elde edilen kök olarak tanımlanır.¹⁷⁸

Anadolu'nun birçok yerinde bulunan ve Mucur yöresinde de boyacılığın hammaddesini oluşturan cehri çalısı sarı renk veren bir bitkidir. Bu sebepten yörede ve Anadolu'da cehri çalısı yetiştirilir. Özellikle Anadolu'nun iç kısımları olan

¹⁷⁶ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

¹⁷⁷ Şemseddin Sami, *a.g.e.*, s. 489.

¹⁷⁸ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, “*cehri*”, (tdk.gov.tr), (Erişim Tarihi: 15.12.2018).

volkanik arazi ve bozkırlar bu bitkinin doğal yetiştirme alanıdır. Cehri çalısının evcil ve yabancı olarak türleri de bulunmaktadır. En erken yabancı cehri çalısının fidanından üç yılda bir ürün alınabilmektedir. Mucur ve yöresinde doğal şartlarda yetişen cehri, çalılardan toplanarak halı, yün, kilim vb. dokuma ürünlerinin boyanmasında kullanılır.¹⁷⁹

Tablo 46: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Cehri Çalısı Verileri¹⁸⁰

Yerleşim birimi	Cehri Çalısı sahibi hane sayısı	Cehri Çalısı adet	Cehri Çalısı kıymet (kuruş)	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	13	172	1.200	206
Solaklı mahallesi	1	7	50	211
Aflak köyü	–	–	–	8
Mikail köyü	–	–	–	11
Toplam	14	179	1.250	436

1840 tarihli temettuat defterinde kayıtlı cehri çalısı verileri yukarıda tabloda gösterilmiştir. Yenice mahallesinde cehri çalısı sayı ve kıymeti, Solaklı'ya göre çok fazladır. Solaklı mahallesinde sadece bir hanenin cehri çalısı bulunmaktadır. Köylerde ise cehri çalısı yoktur. Yöre halkının doğal boya olarak dokumada kullandığı cehri bir kök boya bitkisidir. Bu bitki yabancı olduğundan çalılarda yetişmektedir ve cehri çalısı olarak bilinmektedir.

¹⁷⁹ Eken, *a.g.m.*, s.211.

¹⁸⁰ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

3.2.1.5. Sanayi

3.2.1.5.1. Bezirhane

Bezr, sözlükte, “sebze, çiçek ve hububat” olarak geçmektedir.¹⁸¹ Diğer anlamı, “tohum ve ekilecek tane” olarak tanımlanır.¹⁸² Bezirhane, daha çok Kırşehir yöresinde görülen sınaî (sanayi) türüdür. Bezirhanede zeğrek, susam, keten gibi bitkilerin yağ tohumları öğütülerek yağ elde ediliyordu.¹⁸³ Ayrıca bunlardan yöre tabiriyle “zeğrek” olarak bilinen bezr tohumu susama benzer bitki çeşididir. Bezirhanede yapılan işlemlerden sonra yağı çıkarılarak, yağ ihtiyacı karşılanmaya çalışılırdı.¹⁸⁴ Mucur’da bezirhaneden, yağ üretiminin yanı sıra kaya içi mekânların ve yer altı şehirlerinin aydınlatılmasında bezir çirası olarak da istifade ediliyordu.¹⁸⁵

Tablo 47: 1834 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesindeki Bezirhane Verileri¹⁸⁶

Yerleşim birimi	Bezirhane sahibi hane sayısı	Bezirhane adet	Bezirhane kıymet(kuruş)	Toplam hane
Yenice Mahallesi	5	7	530	158
Solaklı Mahallesi	15	7	690	153
Aflak köyü	–	–	–	4
Mikail köyü	–	–	–	8
Toplam	20	14	1.220	323

1834 tarihli temettüat defteri kayıtlarında bulunan bezirhane verileri yukarıda tabloda gösterilmiştir. Tabloya göre Solaklı mahallesinde bezirhane sayısı ve kıymeti Yenice’ye göre daha fazladır. Aflak ve Mikail’de ise, bezirhane bulunmamaktadır.

¹⁸¹ Şemseddin Sami, *a.g.e.*, s. 292.

¹⁸² Devellioğlu, *a.g.e.*, s.98.

¹⁸³ Günçiktı, *a.g.t.*, s. 58.

¹⁸⁴ Bu bilgi Ali Aydemir (68) tarafından teyit edilmiştir.

¹⁸⁵ İ. Şahin, *a.g.e.*, s. 188.

¹⁸⁶ BOA. ML. VRD. TMT. nr:795.

Tablo 48: 1840 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Bezirhane Verileri¹⁸⁷

Yerleşim birimi	Bezirhane sahibi hane sayısı	Bezirhane adet	Bezirhane kıymet(kuruş)	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	1	1	–	206
Solaklı mahallesi	Tahmini 25 üzeri	–	–	211
Aflak köyü	–	–	–	8
Mikail köyü	–	–	–	11
Toplam	26 üzeri	1	–	436

1840 tarihli temettüat defterinde kayıtlı bezir hanelerin sayısı tam olarak tespit edilememekle birlikte defterde bezirhanelerin kıymetleri de kaydedilmemiştir. Fakat her iki mahallede de 25'in üzerinde hanenin bezirhaneye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Köylerde ise bezirhane bulunmamaktadır.

3.2.1.5.2. Değirmen

1834-35 / 1840-41 tarihli defterlerde “asiyab” olarak kaydedilen değirmen, bu dönem kazânın ve yöre halkının sanayi alanında önemli geçim kaynaklarındandır.¹⁸⁸ Sözlükte, “su değirmeni” olarak geçer.¹⁸⁹ Değirmenlerin su, kol ve yel değirmeni olarak çeşitleri vardır. Fakat temettüat defterlerinde yalın şekilde asiyab yazılarak kaydedilmiştir. Bu bağlamda değirmenlerin çoğunlukla asiyab olması, yerleşim yerinin elverişli coğrafyasının ve su kaynaklarının bol olmasından kaynaklanmaktadır.

Yöre halkı tarlada ürettikleri tahılların ihtiyaç fazlası kısmını ayırarak, bunlar genellikle arpa, buğday gibi öğütmeye uygun tahıllar olup, değirmende öğütülerek un ve bulgur haline getirilir ve temel gıda maddesi olarak tüketilmektedir.¹⁹⁰

¹⁸⁷ BOA. ML. VRD. TMT. nr.820.

¹⁸⁸ BOA. ML. VRD. TMT. nr.795, 820.

¹⁸⁹ Devellioğlu, *a.g.e.*, s.44.

¹⁹⁰ Günçiktı, *a.g.t.*, s.60.

Tablo 49: 1834 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesi Asiyab (Su Değirmeni) Verileri ¹⁹¹

Yerleşim birimi	Asiyab(değirmen) sahibi hane sayısı	Asiyab(değirmen) adet	Asiyab(değirmen) kıymet(kuruş)	Toplam Hane
Yenice mahallesi	8	8	840	158
Solaklı mahallesi	7	5	790	153
Aflak köyü	–	–	–	4
Mikail köyü	–	–	–	8
Toplam	15	13	1.630	323

1834 tarihli temettuat defterinde yer alan asiyab (su değirmeni) verileri yukarıda tabloda gösterilmiştir. Tabloya göre Yenice ve Solaklı mahallelerinde, asiyab sayı ve kıymeti birbirine yakın değerdedir. Köylerde ise değirmen bulunmamaktadır.

Tablo 50: 1840 Tarihli Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Asiyab (Su Değirmeni) Verileri¹⁹²

Yerleşim birimi	Asiyab (değirmen) sahibi hane sayısı	Asiyab (değirmen) adet	Asiyab (değirmen) öşür kuruş üzerinden toplam kıymet	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	8	2	2.400	206
Solaklı mahallesi	17	5	6.240	211
Aflak köyü	–	–	–	8
Mikail köyü	–	–	–	11
Toplam	25	7	8.640	436

¹⁹¹ BOA. ML. VRD. TMT. nr:795.

¹⁹² BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

1840 tarihli temettuat defterinde bulunan asiya (su değirmeni) verileri yukarıda tabloda gösterilmiştir. Tabloya göre asiya verileri en fazla olan Solaklı mahallesidir. Her iki mahallede de toplam 25 hane değirmen sahibi veya işletmecisiydi. Bu sayı, nüfusa oranla az olup, köylerde ise değirmen sahibi veya işletmecisi bulunmamaktadır.

3.2.1.5.3. Dokumacılık

Mucur yöre halkının özellikle kadınların, uğraş ve beceri kaynaklarından birini oluşturan bir nevi sanat yapma işi olan dokumacılığın hammaddesini oluşturmada ise kazâda yetiştirilen tiftik keçisi ve küçükbaş hayvanların büyük payı bulunmaktadır.¹⁹³

Cevat Hakkı Tarım, Kırşehir ve yöresine ait dokumacılıktan şöyle bahseder: “*Her çalışma sahasında erkeklerine yardım eden kadınlar; evlerinde halı, kilim, seccade, cicim, heğbe, aba, pala dokurlar.*”¹⁹⁴

İbrahim İsmail de yörenin halı ve dokumacılık işleri ile ilgili şunları zikreder: “*Kadınların dokudukları halılar temin-i maişete yardım eder. Burada büyük halılar imal edilemiyor. En çok heybe, yastık, minder gibi küçük parçalar güzel dokunuyor. Bu halıcılık terakki edemiyor, görenek üzerine yapılır. Sebebi de ahalinin bazı müstesnalardan sarf-ı nazar, kâffesinin fakir olmasıdır. Denilebilir ki herkes bu evlerde dokunan halı ile geçinmek cihetini düşünüyor, terakki için fazla masraf ihtiyar edemiyor. Halı boyalarından kırmızı kök boya hüdayinabit olarak Mucur’da yetişir ise de bundan o derece istifade edilemiyor, çünkü Avrupa’dan gelen atilin boyaları bunlara rekabet ediyor. Daha ucuz ve kolay tedarik ediliyor. Boyamak hususunda suhuleti vardır. Halıcılar bu anilin boyalarını ensece üzerine iyice tesbit edemediklerinden halıdaki renkler güneş tesiri ve mürur-ı zamanla açılıyor ve tebeddül ediyor. Nebati boyalarla yapılan halılardaki parlaklık bunlarda görülemiyor. Diğer düşünülecek bir cihet ise Avrupa’nın bu anilin boyaları ile yapılanları tutup nebati boyalara ehemmiyet vermemesidir.*”¹⁹⁵

¹⁹³ Eken, a.g.m, s.211.

¹⁹⁴ Cevat Hakkı Tarım, *Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I*, Kırşehir Vilayet Matbaası, 1938, s.15.

¹⁹⁵ İ.İsmail, (2003), a.g.e, s.27-28.

Mucur yöre halkının halı ve dokumacılıkta kullandığı kök boya, cehri bitkisinden elde edilmektedir. Bu bitki çalılardan oluşur ve yöre halkı yün, halı vb. dokuma ürünlerini boyamada kullandıkları, doğal alanında yetişen ve kendileri de yetiştirdikleri, dokumalara güzel bir renk veren bu bitkiden istifade etmektedir. Fakat cehri bitkisinden elde edilen doğal ve güzel renk veren kök boya zamanla yerini Avrupa'dan gelen "anilin" olarak bilinen ucuz ve kimyasal boyaya bırakmıştır. Bu boyanın halıların renklerini güneşin etkisiyle soldurduğu ve parlaklığını korumadığı anlaşılmaktadır.

3.2.1.6. Ticaret

Osmanlı ekonomisinin tarım ve hayvancılıktan sonra önemli bölümünü oluşturan ticaret, tüccar ve esnaf tarafından yapıyordu. XIX. yüzyılın ortalarında artan nüfus ile birlikte Mucur kazâsı da ticaret alanında yaşanan gelişmelerden etkilenmiştir. Bu durum kazâdaki değirmen, bezirhane ve dükkân sayısından çıkartılabilir. Bu bağlamda ürünler işlemden geçirilerek dükkân veya pazarlarda satışa sunuluyordu.

Kazâ ya da kasaba gibi yerleşim merkezlerinde her aile, kendi temel gıda ihtiyacını karşılayacak kadar üretim yapıyordu, diğer ihtiyaçları ise dışarıdan satın alıyordu.¹⁹⁶

Tablo 51: 1834 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesindeki Dükkân Verileri¹⁹⁷

Yerleşim birimi	Dükkân sahibi hane sayısı	Dükkân adet	Dükkân kıymet(kuruş)	Toplam Hane
Yenice mahallesi	15	13	890	158
Solaklı mahallesi	15	15	760	153
Aflak köyü	–	–	–	4
Mikail köyü	–	–	–	8
Toplam	20	18	1.650	323

¹⁹⁶ Eken, *a.g.m.*, s.211.

¹⁹⁷ BOA. ML. VRD. TMT. nr:795.

1834 tarihli temettüat defterinde kayıtlı dükkân verileri yukarıda tabloda gösterilmiştir. Tabloya göre Yenice ve Solaklı mahallesinde dükkân sahibi hane sayıları, âdeti ve kıymeti hemen hemen eşit miktardadır.

Tablo 52: 1840 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Dükkân Verileri¹⁹⁸

Yerleşim birimi	Dükkân sahibi hane sayısı	Dükkân adet	Dükkân kıymet(kuruş)	Vergi hanesi
Yenice mahallesi	26	24	3.700	206
Solaklı mahallesi	19	19	2.000	211
Aflak köyü	–	–	–	8
Mikail köyü	–	–	–	11
Toplam	45	43	5.700	436

1840 tarihli temettüat defterinde kayıtlı dükkân verileri yukarıda tabloda gösterilmiştir. Tabloya göre Yenice ve Solaklı mahallelerinin verileri birbirine yakındır. Fakat sayı ve kıymet olarak Yenice mahallesinin verileri biraz daha fazladır. Her iki temettüat defterinde de ticarete yönelik işler, mahalle çarşısı veya pazarında daha yaygın olduğundan köylerde dükkân bulunmuyordu.

¹⁹⁸ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

3.3. MUCUR KAZÂSİ GELİRLERİN VE VERGİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türk vergi sistemi Büyük Selçuklu Devleti'nden Osmanlı İmparatorluğu'na kadar fethedilen yerler ve genişleyen topraklar ile birlikte gelişme göstermiştir.¹⁹⁹ 1839 tarihinde her alanda yaşanan değişim iktisadi alanda da yaşanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu kuruluştan itibaren genel bir vergi politikası ortaya koymamıştır. Bu bağlamda sadece her bölgenin iktisadi ve içtimai şartlarını göz önünde bulundurarak, hepsine ayrı olarak vergi kanunnameleri düzenlemiştir. Osmanlı klasik döneminde devlet gelir ve giderlerini tek bir merkezden yöneten vergiyi karşılayan bir sistem bulunmuyordu. Bu sebepten devlet vergi toplama işini dirlik sahipleri ve vakıflara bırakmıştı.²⁰⁰

Osmanlı iktisadi yapısı içinde vergiler şer'î ve örfî olarak ikiye ayrılıyordu. Bu vergilerden örfî olan sayı olarak daha azdı. Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile birlikte dirlik ve iktâların devlet memurlarına bırakılmasına son verildi. Ayrıca memurlar maaşa bağlandı. Bazı örfî vergiler kaldırılarak yeniden düzenlendi. Bundan sonra vergilerin her yıl maliye hazinesine gönderilmesine karar verildi. Buna göre, XIX. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda vergiler, vasıtalı ve vasıtasız vergiler olarak ikiye ayrılıyordu.²⁰¹

Türk-İslâm devletlerinin en eski şer'î vergisi olan öşür (aşar), şeriatın olduğu tüm dinlerde mevcuttur.²⁰² Aşar veya öşür sözlükte; mahsullerden alınan onda birler anlamındadır.²⁰³ Bu bağlamda yine eski bir şer'î vergi olan cizye, Türk-İslâm devletleri boyunca Müslüman olmayanlardan askerlik hizmeti karşılığı olarak alınan ve Tanzimat'ın ilanına kadar varlığı devam eden bir vergiydi. Osmanlı İmparatorluğu'nda cizye, kadın, çocuk, yaşlı, keşiş, sakat ve malullerden alınmazdı. Ayrıca cizye vergisi, tımar ve zeamet sahiplerince değil, hazine adına alınırdı. II. Mahmud döneminde cizye vergisi ile ilgili birtakım düzenlemeler yapılmıştı. 1855-

---

¹⁹⁹ Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s.547.

²⁰⁰ Mehmet Emin Yolalıcı, *XIX. yüzyılda Canik (Samsun) Sancağının Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK Yayınları, Ankara, 1998, s. 143.

²⁰¹ Yolalıcı, *a.g.e.*, s. 143.

²⁰² Ziya Karamursal, *Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler*, TTK Yayınları, Ankara, 1940, s. 167.

²⁰³ Devellioğlu, *a.g.e.*, s.46.

56 tarihinde cizye vergisi kaldırıldı ve yerine aynı işleve sahip “bedelatı askerîye” alınmaya başlanmıştır.²⁰⁴

Osmanlı İmparatorluğunda çeşitli türlerde ve içeriğine göre alınan örfî vergiler şöyle sıralanabilir: Tımarlı sipahilere tahsis edilmiş olan topraklardan bir senelik olarak alınan vergiler; resm-i dönüm, resm-i zemin, basma akçesi, boyunduruk hakkı, ağalık hakkı ve kulluk hakkı gibi türlerdir. Ayrıca diğerleri topraktan ekilen ürün veya ekilmeyen ürün üzerinden, hayvan üzerinden, tarla, bağ ve bahçe, değirmen üzerinden alınırdı. Bunlar; resm-i çift ve çift bozan, resm-i çift bozan, resm-i tapu, resm-i asiyab, resm-i bahçe, resm-i bostan, resm-i bağ, resm-i fevâkih, resm-i kefare, resm-i kovan, resm-i pembe, resm-i harir ve resm-i şira, olmak üzere türlere ayrılıyordu. Bunlardan başka resm-i mücerret, resm-i raiyyet, resm-i bennak, resm-i badiheva, caba akçesi evli olanlar ve olmayanlardan, iş görebilen kimselerden ve arazisi olmayanlardan olarak türlerine göre ayrılıyordu. Ayrıca resm-i arus, resm-i ispenç, resm-i cürüm ve cinayet ve Tanzimat’ın ilanı ile beraber ihtisap resmi kaldırılarak tüccar ve esnafın kazançlarına göre devlete ödedikleri temettü vergisi getirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunda yolların ve köprülerin inşası ve tamirâtı için yol parası olarak denbentçiler, müsellimler ve köylülerin görevlendirildiği, devletin gelir fazlasını yol ve köprü işlerinde kullandığı meblağ daha sonra yol, derbent, geçit, toprakbastı gibi çeşitlere ayrılarak ortaya konulmuştur. Son olarak Tanzimat’ın ilanına kadar devam eden tütün öşrü, sonraları tımar sahipleri tarafından alınmıştır.²⁰⁵ Tanzimat’tan önce resm-i harir adıyla anılan vergi Tanzimat’tan sonra ipek öşrü olarak değiştirilmiştir.²⁰⁶

Osmanlı İmparatorluğunda alış-veriş kapsamında şehir ve kazalarda bulunan pazar ve çarşılarda ticaret yapan tüccar, esnaf veya seyyar satıcılardan alınan kazanç vergisine ihtisap resmi deniliyordu. Bu vergi ilk defa II. Mahmud döneminde meydana getirilmiştir. Bu bağlamda ihtisap resmi başlarda 1 /40 hesabı üzerinden tahsis edilirken, daha sonra her yerde farklı miktarda uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca tahsil işlemi ihtisap ağası ya da ihtisap emini tarafından yapılırken, daha sonraki zamanlarda ihtisap nazırı adı verilen memurlar tarafından yapılırdı. Bu hususta 1858 tarihinde ihtisap resmi kaldırılarak, yerine yine tüccar ve esnaftan

²⁰⁴ Karamursal, *a.g.e.*, s. 171, 172.

²⁰⁵ Karamursal, *a.g.e.*, s. 168-170, 194-195.

²⁰⁶ Yolalıcı, *a.g.e.*, s. 147.

alınan temettü vergisi getirilmiştir, tahsil gibi işlemler ise belediyelere devredilmiştir.²⁰⁷ XIX. yüzyıl ortalarında esnaf ve tüccarın emlak ve yıllık geliri üzerinden yüzde üç oranında alınan temettü vergisi tahrir sayımları sonucunda alınırdı.²⁰⁸

Osmanlı İmparatorluğunda en önemli gelir kaynaklarından birini oluşturan hayvancılığın üzerinden alınan şer'î vergilerden ağnam resmi idi. Tanzimat'ın ilanından önce resm-i ağnam ve adet-i ağnam olarak bilinen vergi, Tanzimat'tan sonra ağnam resmi adıyla toplanmıştır. Osmanlı klasik döneminde koyun ve keçi üzerinden alınan ağnam vergisi, XIX. yüzyılın başlarında askerin ve memurların et ihtiyacını karşılamak için ondalık ağnam resmi adıyla ortaya çıkmıştır. Yüzyılın ortalarına tekabül eden 1840 tarihinden itibaren koyun ve keçi başına beşer guruş kısmi vergi şeklinde belirlenmiştir. Fakat bu vergi hesabı sonraları değiştirilmiştir.²⁰⁹

Tanzimat'ın ilanından önce hayvan varlığı üzerinden alınan ağnam resmi, Tanzimat'tan sonra gelir üzerinden alınmaya çalışılmıştır. Ülkedeki bölgelere göre koyun ve keçi üzerinden alınan vergiler 1,5-4 guruş arasında değişiyordu.²¹⁰ Ayrıca aynı nitelikte olan bu verginin sonraları her bölgede küçükbaş hayvanlardan sağlanan tahsilâtın %10'u kadar bir oran belirlendi. Buna göre ağnam resmi bölgelere göre hayvan başına 2 ile 4 guruş arasında değişiklik gösteriyordu.²¹¹

Osmanlı iktisadi yapısı içinde önemli bir yere sahip olan tarım ve hayvancılık, XIX. yüzyıl boyunca toprak ve küçükbaş hayvan üzerinden alınan aşar ve ağnam vergileri, üretim etkinliğinin giderek arttığına göstergesidir.²¹²

---

²⁰⁷ Yolalıcı, *a.g.e.*, s. 156.

²⁰⁸ Abdüllatif Şener, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Reformları*, TTK Yayınları, Ankara, 1992, s. 261.

²⁰⁹ Yolalıcı, *a.g.e.*, s. 153-154.

²¹⁰ Şener, *a.g.e.*, s. 263.

²¹¹ Tefik Güran, *Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi: Bütçeler ve Hazine Hesapları, 1841-1861*, TTK Yayınları, Ankara, 1988, s. 223.

²¹² Yahya Sezai Tezel, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)*, Yurt Yayınevi, Ankara, 1992, s. 70-71.

3.3.1. Temettüat Defterlerine Göre Toplam Gelir Durumu

Tablo 53: 1834 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Nahiyesinin Toplam Emlâkı²¹³

Yerleşim birimi	Emlak (Kuruş üzerinden)	Toplam Hane
Yenice mahallesi	24.753	158
Solaklı Mahallesi	15.705	153
Aflak köyü	550	4
Mikail köyü	820	8
Toplam	41.828	323

1834 tarihli temettüat defterinde Mucur nahiyesine ait yukarıda tabloda verilen emlak değeri kuruş üzerinden en fazla Yenice mahallesi'ne aittir. Bu emlak gelirlerini; defterdeki kayıtlarda bulunan, tarla, bağ, bağçe, dükkân, bezirhane ve asiya (su değirmeni) oluşturmaktadır. 1834 tarihine ait temettüat defterinde her iki mahalle ve köylerin toplam mal varlığı yani emlâkı ise: 41.828 kuruş olarak hesaplanmıştır.

Tablo 54: 1840 Tarihli Temettüat Defteri Kayıtlarına Göre Mucur Kazâsının Toplam Gelirleri²¹⁴

Yerleşim birimi	Hayvan gelirleri(kuruş)	Emlak gelirleri (kuruş)	Ticaret Gelirleri(kuruş)	Toplam Gelirler (kuruş)	Vergi Hanesi
Yenice mahallesi	132.075	192.870	6.100	331.045	206
Solaklı mahallesi	134.305	39.555	8.240	182.100	211
Aflak köyü	8.800	2.570	4.050	15.420	8
Mikail köyü	9.980	1.930	4.700	16.610	11
Toplam	285.160	236.925	23.090	545.175	436

²¹³ BOA. ML. VRD. TMT. nr:795.

²¹⁴ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

1840 tarihli temettüat defterinde bulunan Mucur kazâsına ait toplam büyükbaş, küçükbaş, yük ve binek hayvancılığı, arıcılık gelirleri, hayvan gelirleri kategorisinde, kazanın toplam tarla, tarla türleri, bağ ve bahçe gelirleri ise emlak gelirleri kategorisinde, son olarak bezirhane, dükkân ve asiyaab gelirleri de ticaret gelirleri kategorisinde gösterilmiştir. Mucur kazasına ait temettüat defterlerine kayıtlı olan hane reislerinin toplam gelirleri (mal varlıkları) 545.175 kuruş olarak hesaplanmıştır. Mucur kazâsı mahalle ve köylerinde gelirlerin büyük çoğunluğunu hayvan türlerinden elde edilen kıymetler oluşturmaktadır. Her iki mahalle ve köyde bulunan tarla, bağ ve bahçe gelirleri ise kayda değer miktardadır. Mucur kazâsı mahalle ve köylerinde toplam mal ve mülk bakımından en varlıklı hane reislerini açıklayacak olursak: Yenice mahallesi en varlıklı şahıs “*Orta boylu aksakallı Şatır oğlu Mustafa*’dır”. Bu şahsın toplam mal varlığı yani temettüatı; 5.335 kuruş olup, bir sene önce ödediği tekâlif (vergi) ise; 130 kuruş olarak kayda geçilmiştir. Solaklı mahallesinde toplam mal varlığı en fazla olan hane reisi: “ *Orta boylu aksakallı Hüseyin ağa oğlu Süleyman*’a aittir.” Bu şahsın toplam mal varlığı yani temettüatı; 11.210 kuruş, bir sene önce ödediği tekâlif (vergi) ise; 120 kuruş olarak kayda geçilmiştir. Aflak köyünde toplam mal varlığı en fazla olan hane reisi: “ *Orta boylu aksakallı faideci oğlu Yusuf*’a aittir.” Bu şahsın toplam mal varlığı yani temettüatı; 4.525 kuruş, bir sene önce ödediği tekâlif (vergi) ise; 60 kuruş olarak kayda geçilmiştir. Mucur kazâsında son olarak Mikail köyünde toplam mal varlığı en fazla olan hane reisi: “ *Orta boylu kara sakallı topal oğlan oğlu Ali*’ye aittir.” Bu şahsın toplam mal varlığı yani temettüatı; 3.960 kuruş, bir sene önce ödediği tekâlif (vergi) ise; 64 kuruş olarak defterde kayda geçilmiştir. Her iki kazâ ve mahalleye bakıldığında toplam mal varlığı (temettüatı) en fazla olan hane reisi Solaklı mahallesindeki “*Hüseyin ağa oğlu Süleyman*’a” aittir. Mucur kazâsı mahalle ve köylerindeki toplam mal varlıkları miktarları hane reislerinin genel olarak gelir durumlarının çok iyi düzeyde olduğunu göstermektedir.

3.3.2. Temettüat Defterine Göre Toplam Vergi Durumu

Mucur kazâsına ait 1840 tarihli temettüat defterinde vergi miktarları “*Sene-i sabıka’da*” yani bir sene önce verilen *tekâlîf* esas alınarak kayda geçilmiştir. Sözlükte ise tekâlîf, teklifler ve vergiler olarak tanımlanır.²¹⁵ Vergi yükümlülüğü olan hane reisleri temettüat defterlerinde mükellef olarak tanımlanır.

Tablo 55: 1840 Tarihli Temettüat Defterine Göre Mucur Kazâsı Mahalle ve Köylerinde Vergi Durumu ²¹⁶

Yerleşim birimi	Vergiden muaf olanların sayısı	Fakir veya yetim olup vergi veremeyenlerin sayısı	Sebebi belli olmayıp, vergi vermeyenlerin sayısı	Vergi hanesi	Toplam hane
Yenice mahallesi	3	4	3	206	216
Solaklı mahallesi	4	8	12	211	235
Aflak köyü	–	–	–	8	8
Mikail köyü	–	–	–	11	11
Toplam	7	12	15	436	470

Mucur kazâsı mahalle ve köylerine ait temettüat defteri kayıtlarında vergi durumu dört kategoride ele alınmıştır. Her iki mahallede vergiden muaf olanlar; Yenice mahallesinde ikisi imam biri de iskânı olmadığından dolayı vergi ödememişlerdir. Solaklı mahallesinde vergiden muaf olanlar ise; biri kazâ müftüsü diğerleri devlet memurudur. Her iki mahallede yetim ve fakir olup, vergi ödemeyenlerin sayısı da göze çarpmaktadır. Bu durum da Yenice ve Solaklı mahallesinde mal varlığı olmayıp vergi ödemeyen şahıslar ise: Yenice mahallesinde: “*Orta boylu kumral sakallı topal Abdullah oğlu Yusuf*” tur.” Bu şahsın

²¹⁵ Devellioğlu, *a.g.e.*, s.1064.

²¹⁶ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

kayıtlarda hiç mal varlığı kaydedilmeyip, sadece bu şekilde kendisi tanıtılarak yazılmıştır. Solaklı mahallesinde ise mal varlığı kaydedilmeyip, vergi veremeyen şahıslar şunlardır: “ *Orta boylu kır sakallı sarı İsmail oğlu Osman ve orta boylu aksakallı sece oğlu Ali*’dir.” Bu şahısların deftere kayıtlı mal varlığı ve tekâlifi bulunmamaktadır.

Defterde kayıtlı olan ve sebebi yazılmayanlardan tekâlif (vergi) ödemeyenler ise Solaklı mahallesinde, Yenice’ye göre daha fazladır. Köylerde fakir ve tekâlif vermeyen hane reisi bulunmamaktadır.

Tablo 56: 1840 Tarihli Temettüat Defterine Göre Mucur Kazâsı Toplam Mal Varlığı ve Vergilerin Durumu²¹⁷

Yerleşim birimi	Toplam mal varlığı	Toplam vergi miktarı(kuruş)	Vergi Hanesi	Toplam Hane
Yenice mahallesi	254.106	8.529	206	216
Solaklı mahallesi	286.045	7.135	211	235
Aflak köyü	15.420	280	8	8
Mikail köyü	16.600	388	11	11
Toplam	572.171	16.332	436	470

1840 tarihli temettüat defteri kayıtlarına göre Mucur kazâsında toplam mal varlığı en fazla olan mahalle Solaklı Mahallesi’dir. Köylerden ise Mikail mal varlığı en fazla olanıdır. Toplam vergi miktarı kuruş üzerinden en fazla Yenice mahallesinde verilmiştir. Tablodan da anlaşıldığı üzere 1840 yılında toplam mal varlığı, vergi miktarı ve nüfusu baz alındığında en fazla olan Solaklı Mahallesi’dir.

²¹⁷ BOA. ML. VRD. TMT. nr:820.

SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu XIX. yüzyılda ekonomik olarak zorlu bir süreç içerisine girmişti. Tanzimat'ın ilanıyla birlikte bu yüzyılın ortalarında iktisadi alanda birtakım çalışmalara başlanmıştır. Bu doğrultuda yapılan ilk çalışma halkın gelir gücüne uygun olmayan vergileri ortadan kaldırmak olmuştur. Tanzimat'tan önce ihtisap resmi olarak bilinen vergi yerini bu dönem "temettü vergisi'ne" bırakmıştır. Bir tür kazanç vergisi olan temettü vergisi, hane esas alınarak halkın gelir ve mal varlığı üzerinden alınıp, hane reisi vergiye mükellef sayılıyordu. 1830 tarihinden itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nda ülkenin belli bölgelerinde temettüat sayımlarına başlanmıştır.

Araştırmamıza konu olan yerleşim birimi, Kırşehir Sancağı Mucur kazâsı Yenice ve Solaklı mahalleleri, Aflak ve Mikail köyleridir. Temettüat sayımlarını oluşturan ilk 1834 tarihli Mucur nahiyesine ait defterin kayıtlarında ekonomik durumu gösteren, tarıma dayalı tarla, bağcılık ve bahçecilik, varsa asiyab, dükkân ve bezirhane gibi ekonomik faaliyetler yer almıştır. 1840 tarihli temettüat defterlerinde daha geniş ve kapsamlı olarak hayvan türlerinden büyükbaş, küçükbaş, yük ve binek, arıcılık faaliyetlerine yönelik hayvancılık, ziraata dayalı tarla, sulak ve kıraç olarak iki şekilde kaydedilmiştir. Ayrıca diğer ekonomik faaliyetlerden ticarete dayalı dükkân verileri, sanayi ve buna bağlı cehri çalısı üreticiliği, bezirhane, asiyab sayı ve kıymetleri de defterdeki kayıtlara göre tablo halinde gösterilmiştir. Her iki temettüat defterinde de Mucur kazâsı mahalle ve köylerinde tarım ve hayvancılığa yönelik faaliyetlerin yaygın olarak yapıldığı görülmektedir.

Temettüat ve nüfus defterlerinden elde edilen önemli bir sonuç ise, Mucur kazâsının mahalle ve köylerindeki demografik durumdur. Buna göre eldeki kayıtlardan yola çıkarak farklı tarihlerde ve defterlerde Mucur kazâsının tahmini nüfusu şöyledir: 1834 tarihli temettüat defterinde Mucur'un toplam tahmini nüfusu: 1.615 civarında; 1840 tarihli temettüat defterinde toplam tahmini nüfus: 2.360 civarında; 1840 tarihli nüfus defterinde toplam tahmini nüfus: 456; 1844 tarihli nüfus defterinde toplam tahmini nüfus: 1.325 civarındadır. Eldeki verilerden çıkan sonuca göre Mucur kazâsı mahalle ve köylerinde en fazla nüfus 1840 tarihli temettüat defterine aittir.

1840 ve 1844 tarihli nüfus defterlerindeki verilerden Mucur kazâsı mahalle ve köylerinde yaş grubu olarak en fazla genç ve yetişkin nüfus görülmektedir. 1834 ve 1840 tarihli temettüat defterleri, 1840 ve 1844 tarihli nüfus defterlerinde Mucur kazası mahalle ve köylerinde meslek grupları olarak en fazla çiftçi görülmektedir. Bu durum kırsal yerleşim olan Mucur kazâsında tarım ve hayvancılık gibi üretime dayalı ekonomik faaliyetlerin yapıldığının göstergesidir.

Mucur kazâsı mahalle ve köylerinde 1834 tarihinde toplam tarla 58 dönüm; 1840 tarihli temettüat defterinde ise toplam tarla 6.128 dönüm, sulak tarla 821 dönüm, kıraç tarla 4.563 dönüm arazi tespit edilmiştir. Mucur kazası mahalle ve köylerinde 1840 tarihinde toplam büyükbaş hayvan sayısı 1.116, toplam küçükbaş hayvan sayısı 2.738, toplam yük ve binek hayvanı 544, toplam arı kovanı 679 adet olarak tespit edilmiştir. Bu bilgilere göre Mucur kazâsı mahalle ve köylerinde yapılan hayvancılık faaliyetlerinden en çok küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu anlaşılmaktadır.

Mucur kazâsı mahalle ve köylerinde bulunan hanelerin 1834 tarihinde mal varlıkları 41.828 kuruştur. 1840 tarihinde ise toplam mal varlıkları 572.171 kuruş, toplam gelirleri 545.175 kuruş ve 1840 tarihinde Mucur kazâsı mahalle ve köylerinde toplam vergi miktarı da 16.332 kuruş olarak temettüat defteri kayıtlarında tespit edilmiştir.

Günümüzde Anadolu kırsalında küçük bir kasaba niteliğinde olan Kırşehir Sancağına bağlı Mucur kazâsı, XIX. yüzyıl ortalarında sosyal, idari, demografik ve ekonomik özellikleri ile ele alınıp incelenmiştir. Kırşehir coğrafyasında yer alan Mucur kazâsında tarla ve bağcılık en önemli ziraat faaliyetlerindedir. Ayrıca ahilik teşkilatının merkezi olan Kırşehir ve dolayısıyla ona bağlı olan Mucur kazasında ticari bir uğraş olan dükkân 1834 tarihinde 18 adet, 1840 tarihinde 43 adettir. Bunun yanı sıra sanayi alanında sağlanan bezirhane, cehri çalısı ve asiyab (su değirmeni) gibi gelir kaynakları da bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

ARŞİV KAYNAKLARI

BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), ML. VRD. TMT. (Maliye Varidatı Temettüat Defteri), (795).

BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), ML. VRD. TMT. (Maliye Varidatı Temettüat Defteri), (820).

BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), NFS. (Nüfus Defteri), (3533).

BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), NFS. (Nüfus Defteri), (3534).

KİTAPLAR

Akdağ, Mustafa (2010), *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Akdağ, Mustafa (2009), *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası "Celali İsyenları"*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Cihan, Avşar (1990), *Kırşehir ve İlçeleri*, Özgün Matbaacılık, Ankara.

Çadircı, Musa (1997), *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK Yayınları, Ankara.

Çadircı, Musa (2011), *Tanzimat Sürecinde Türkiye Anadolu Kentleri*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

Çakır, Çoşkun (2001), *Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi*, Küre Yayınları, İstanbul.

Eldem, Vedat (1994), *Osmanlı İmparatorluğu'nun Şartları Hakkında Bir Tetkik*, TTK Yayınları, Ankara.

Ergin, Osman (1936), *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*, Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, İstanbul.

Güney, Ali Rıza (1997), *Mucur Tarihçesi Gelenekleri ve Halk Şairleri*, Ocak Yayınları, Ankara.

Günşen, Ahmet (1997), *Anadolu'nun Türkleşmesi Sürecinde Türk, Soy, Boy, Oymak ve Cemaatleri ile Kırşehir*, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, İstanbul.

Güran, Tefvik (2014), *19.Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

Güran, Tefvik (1988), *Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi: Bütçeler ve Hazine Hesapları, 1841-1861*, TTK Yayınları, Ankara.

Karal, Enver Ziya (1943), *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı*, Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Karamursal, Ziya (1940), *Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler*, TTK Yayınları, Ankara.

Karpat, Kemal (2003), *Osmanlı Nüfusu(1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı yayınları, İstanbul.

İnalçık, Halil (1993), “Köy, Köylü ve İmparatorluk”, *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları ve İncelemeler*, Eren Yayınları, İstanbul.

İsmail, İbrahim (2003), *Türkiye'nin Sıhhi ve İctimai Coğrafyası: Kırşehir Vilayeti*, haz., Kamil Büyüker, Ocak Yayınları, Ankara.

İsmail, İbrahim (H. 1341/ 1922), *Türkiye'nin Sıhhi-yi İctimai Coğrafyası- Kırşehir Vilayeti*, Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Neşriyatından, İstanbul.

Ruben, Walter (2015), *İç Anadolu'da Küçük Bir Eskiçağ Şehri: Kırşehir*, çev., Cemal Sakallı, Eray Ofset Matbaacılık, Kırşehir.

Ortaylı, İlber (2000), *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, TTK Yayınları, Ankara.

Ortaylı, İlber (2008), *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara.

Karaköse Hasan (2014),“Yakınçağda Kırşehir”, ed., Yaşar Özüçetin, *Kırşehir (Siyasi Tarihi ve Kırşehir Tarihi Bibliyografyası)*, Kırşehir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

- Şahin, Hasan (2006), *Geçmişten Bugüne Mucur ve Köyleri*, (y.y.), Ankara.
- Şahin, Hasan (2007), *Geçmişten Bugüne Kırşehir*, Sarıyıldız Basımevi, Ankara.
- Şener, Abdülatif (1992), *Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Reformları*, TTK Yayınları, Ankara.
- Tarım, Cevat Hakkı (1938), *Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I*, Kırşehir Vilayet Matbaası.
- Tezel, Yahya Sezai (1992), *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)*, Yurt Yayınevi, Ankara.
- Timur, Taner (1979), *Osmanlı Toplumsal Düzeni*, Turhan Kitapevi, Ankara.
- Tönük, Vecihi (1945), *Türkiye'de İdare Teşkilatı*, İçişleri Bakanlığı Yayınlarından Seri: III, S.I., Kanaat Basımevi, Ankara.
- Umar, Bilge (1993), *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkılap Kitapevi, İstanbul.
- Ünal, Mehmet Ali (2012), *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Yolalıcı, Mehmet Emin (1998), *XIX. yüzyılda Canik (Samsun) Sancağı'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, Adnan (2006), *Küçük Asya'nın Kır-Şehri*, Kırşehir Belediyesi Kültür-Tarih Yayınları Serisi I.

SÖZLÜK

- Devellioğlu, Ferit (2007), *Osmanlı- Türkçe Ansiklopedik Lugat*, yay.haz., Aydın Sami Güneyçal, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Pakalın, Mehmet Zeki (1993), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, C.3., İstanbul.
- Sami, Şemseddin (2010), *Kamus-ı Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul.

ANSİKLOPEDİLER

- Aydemir, Abdullah (1991), "Ashabü'l Karye", *TDVİA*, C.III., ss.468-469.

Baykara, Tuncer (2002), “Kaza”, *TDVİA*, C. 25., ss. 117-119.

Çavdar, Tefik (1999), “Osmanlı Döneminde Nüfus Bilgileri”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.IV., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss. 551-557.

Demir, İsmet (1999), “Temettu Defterlerinin Önemi ve Hazırlanış Sebepleri”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, C.VI., Ankara, ss. 315-321.

Emecen, Feridun M. (1999), “Osmanlılarda Yerleşik Hayat Şehirliler ve Köylüler”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.IV., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss.91-97.

Günay, Selçuk (1999), “19.yüzyılda Osmanlı Mülki Yapısında Aşiretler”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.IV., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss.190-192.

Güran, Tefik (1999), “Tarım Politikası (1839-1913)”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.III., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss. 305-311.

Koç, Yunus (1999), “Osmanlı İmparatorluğu’nun Nüfus Yapısı (1300-1900)”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.IV., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss.535-550.

Özçelik, Selahattin (1999), “19.yüzyıl Türkiye’inde Köy ve Kasaba Hayatı Üzerine Gözlemler”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.IV., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss. 119-131.

Saydam, Abdullah (2002), “Tanzimat Devri Reformları”, *Türkler Ansiklopedisi*, ed., Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, C.XII., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss.1325-1365.

Sungur, Mutullah (2002), “19.yüzyılda Osmanlı Devletinde Taşra İdaresi ve Vilayet Yönetimi”, *Türkler Ansiklopedisi*, ed., Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, C.XIII., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss. 1357-1383.

Şahin, İlhan (2002), “Kırşehir”, *TDVİA*, C.25, ss. 481-485.

Şahin, İlhan (2006), “Nahiye”, *TDVİA*, C.32, ss. 306-308.

Tarım, Cevat Hakkı (1960), *Kırşehir Ansiklopedisi*, Sevinç Matbaası, Ankara.

Uyar, Gülgün (2006), “Nakib”, *TDVİA*, C.32., ss.321-322.

Ünal, Mehmet Ali (1999), “Osmanlı Devleti’nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, ed., Güler Eren, C.VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss. 111-122.

MAKALELER

Adıyeke, Nuri (2000), “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, *OTAM*, C.XI., S.XI., ss.769-823.

Bizbirlik, Alpay - Atar, Zafer (2009), “ 19. Yüzyıl Osmanlı Tarihinde Temettuat Defterleri’nin Yeri: Saruhan Sancağı Mütevellî Çiftliği Temettuat Defteri Örneği”, *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*, S.I., ss.37-57.

Çadircı, Musa (1988), “Tanzimat Döneminde Osmanlı Ülke Yönetimi (1839-1876)” IX. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, *TTK Yayınları*, C. II, Ankara, ss.1153-1161.

Değerli, Ayşe (2013), “Temettuat Defterine Göre Seydişehir’in SosyoEkonomik Yapısı”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S.30., ss.89-110.

Eken, Galip (1998), “ Osmanlı Döneminde Sosyal ve Ekonomik Açından Mucur”, *Vakıflar Dergisi*, S.27., ss.195-212.

Ergenç, Özer (1984), Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, *Osmanlı Araştırmaları*, S.IV., ed., Halil İnalçık ve Nejat Göyünç, Endurun Kitapevi, İstanbul, ss.69-78.

Özdemir Kızıllan, Ayşe (2008), “Osmanlı Vergi Düzeninde Temettuat Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.20., ss.57-66.

Kütükoğlu, Mübühat (1995), “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Kaynaklarından Temettü Defterleri”, *Belleten*, C. LIX., S.225., ss. 395-412.

Muşmal, Hüseyin (2008), “XIX. yüzyılın ortalarında Çumra’nın Sosyo-Ekonomik Görüntüsü (10353 Numaralı Temettuat Defterine Göre)”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.24., ss. 253-276.

TEZLER

Adıyeke, Nuri (1994), “XIX. yüzyılda Milas’ın Sosyal, Demografik, Ekonomik ve Kültürel Özellikleri”, *9 Eylül Üniversitesi SBE Basılmamış Doktora Tezi*, İzmir.

Günçıktı, Murat (2010), “795 numaralı Temettuat Defterine Göre Kırşehir Merkez Kazası (1250/1834-35) Sosyo-Ekonomik Durum”, *Selçuk Üniversitesi SBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Konya.

Satı, Hava (2004), “820 Numaralı Temettuat Defterine (1256/ 1840) Göre Mucur ve Hacıbektaş Kazalarının Sosyo-Ekonomik Durumu”, *Kırıkkale Üniversitesi SBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kırıkkale.

ELEKRONİK KAYNAKLAR

TDK Güncel Türkçe Sözlük, “**Bezirgan md.**”, (tdk. gov.tr), (Erişim tarihi:13.12.2018)http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=bezirg%C3%A2n&uid=6457&guid=TDK.GTS.5c129b0a789a75.75621317 .

TDK Güncel Türkçe Sözlük, “**Dülger md.**”, (tdk. gov.tr), (Erişim tarihi:14.12.2018)http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c12d3e2b83f21.54488860 .

TDK Güncel Türkçe Sözlük, “**Köşker md.**”, (tdk.gov.tr), (Erişim tarihi:14.12.2018)http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c12d3eb9311b9.74103071 .

TDK Güncel Türkçe Sözlük, “**Çulha md.**”, (tdk. gov.tr), (Erişim tarihi:14.12.2018)http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c12d449eff858.78610356 .

TDK Güncel Türkçe Sözlük, “**Saraç md.**”, (tdk. gov.tr), (Erişim tarihi:14.12.2018)http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c12d671877798.41397829 .

TDK Güncel Türkçe Sözlük, “**Cehri md.**”, (tdk. gov.tr), (Erişim Tarihi: 15.12.2018)http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c152a23ec27c4.60272153 .

TTK Tarih Çevirme Klavuzu, <http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/>, (Erişim tarihi: 02.01.2019).

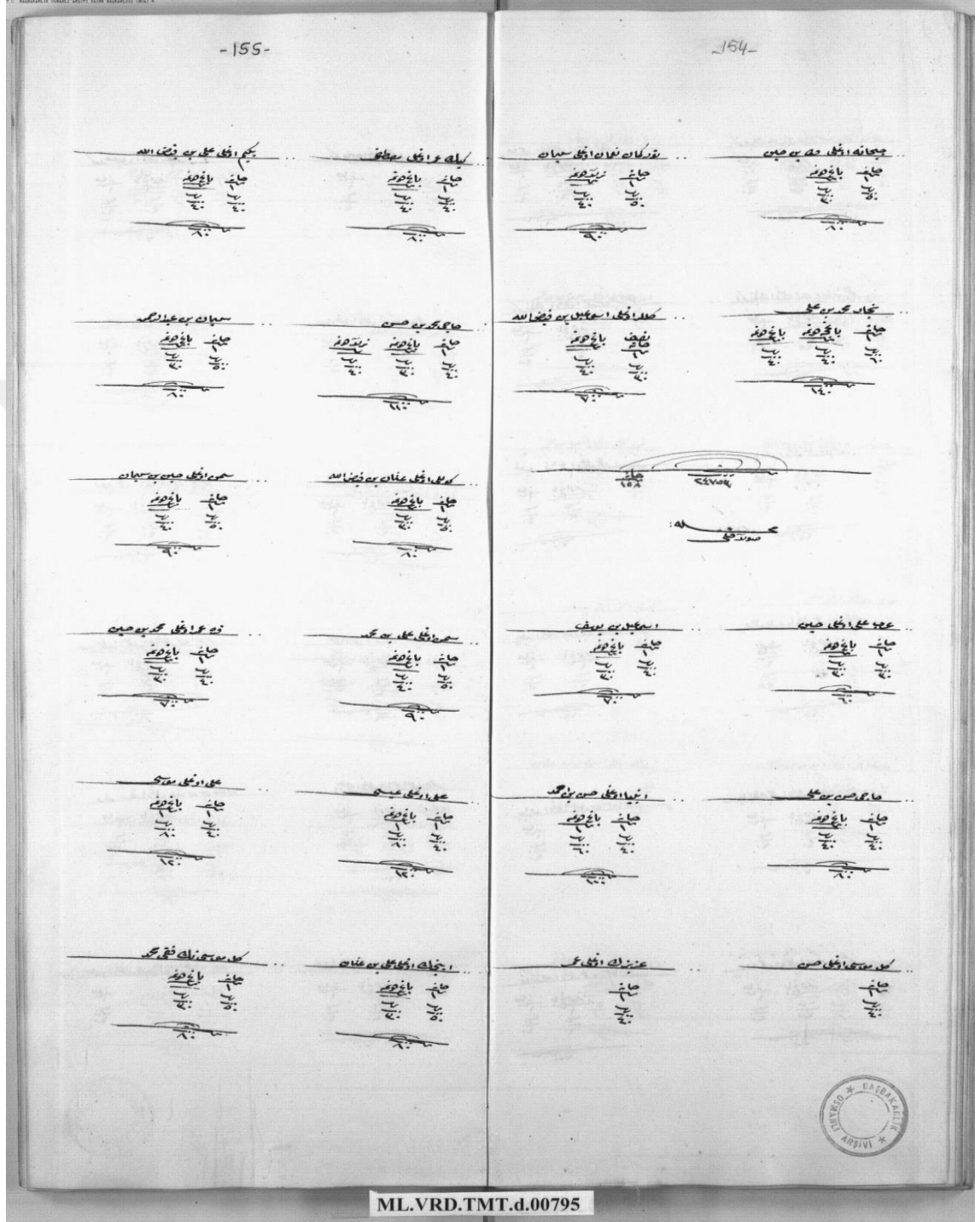
KISA RÖPORTAJ

Ali AYDEMİR, (68) Emekli Sınıf Öğretmeni, (Kırşehir/ Mucur'da ikamet ediyor.)

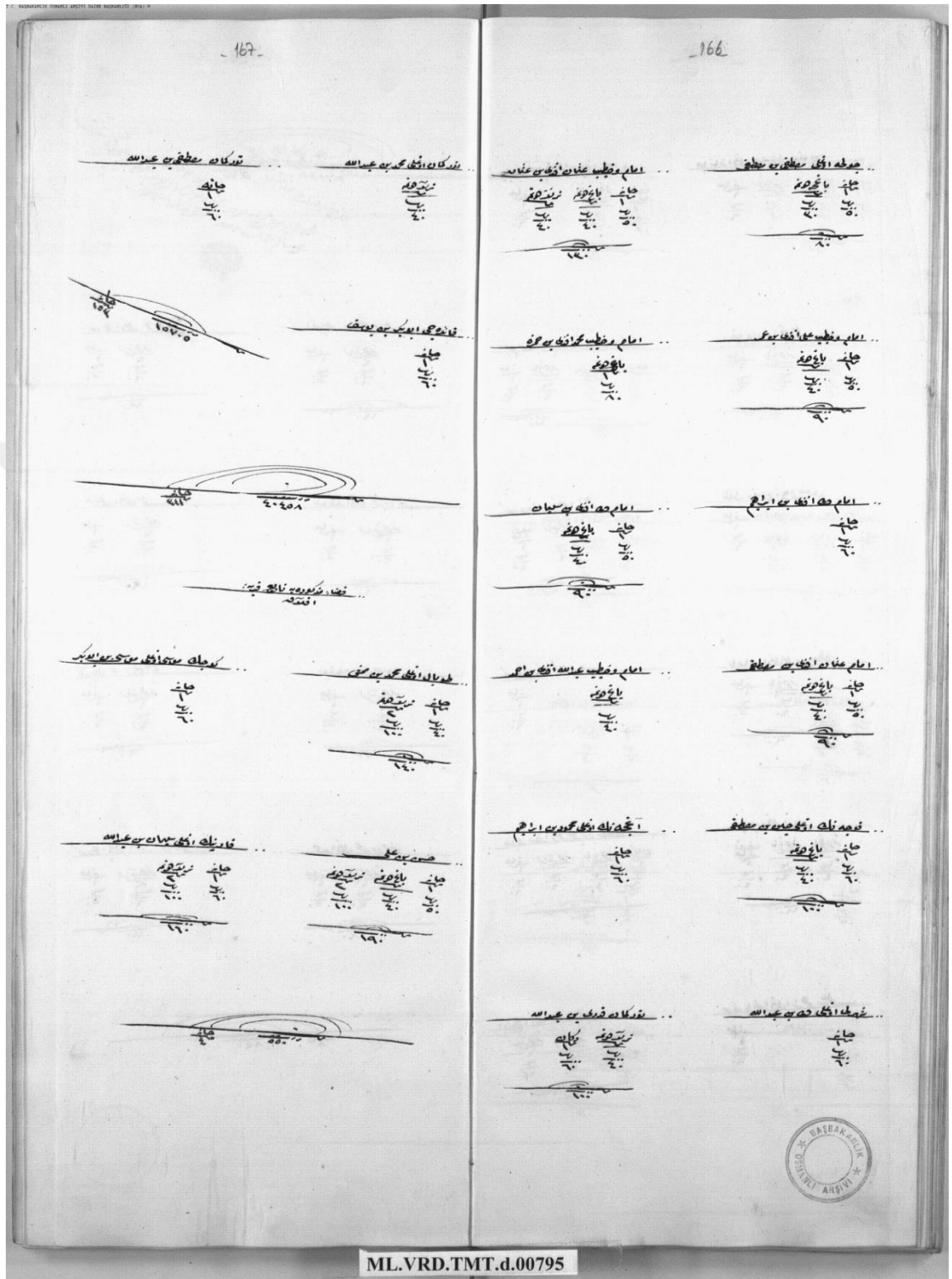
EKLER

Ek 1:

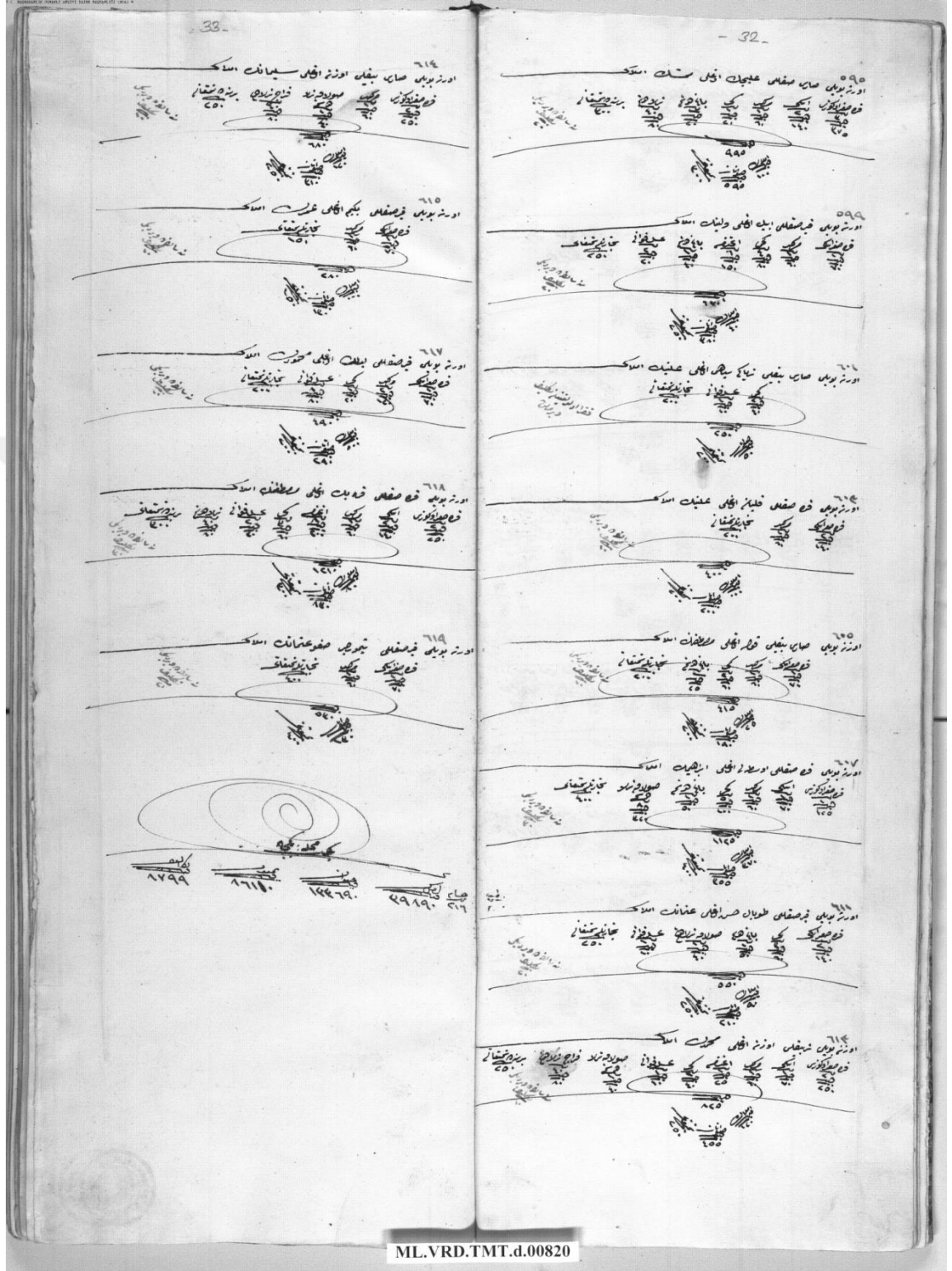
1- 1834 Tarihli Temettuat Defterinde Mucur Kazası Yenice Mahallesi ile İlgili Kısımın Son Sayfası (1250/ 1834) (BOA. ML. VRD. TMT., nr: 795).

Ek 2:

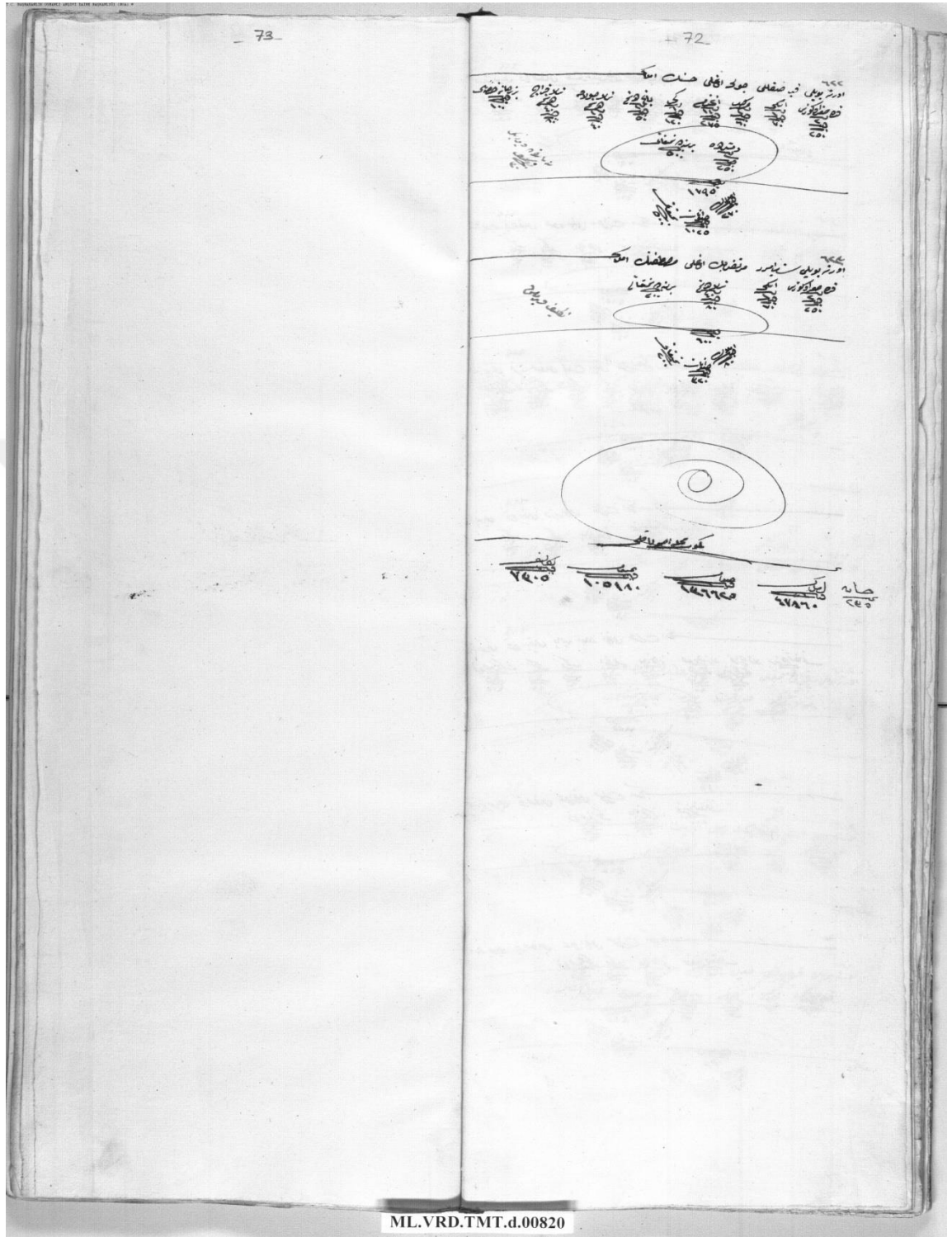
2- 1834 Tarihli Temettuat Defterinde Mucur Kazası Solaklı Mahallesi ile İlgili Kısmın Son Sayfası (1250/ 1834) (BOA. ML. VRD. TMT., nr: 795).

Ek 3:

3- 1840 Tarihli Temettuat Defterinde Mucur Kazası Yenice Mahallesi ile İlgili Kısımın Son Sayfası (1256/ 1840) (BOA. ML. VRD. TMT., nr: 820).

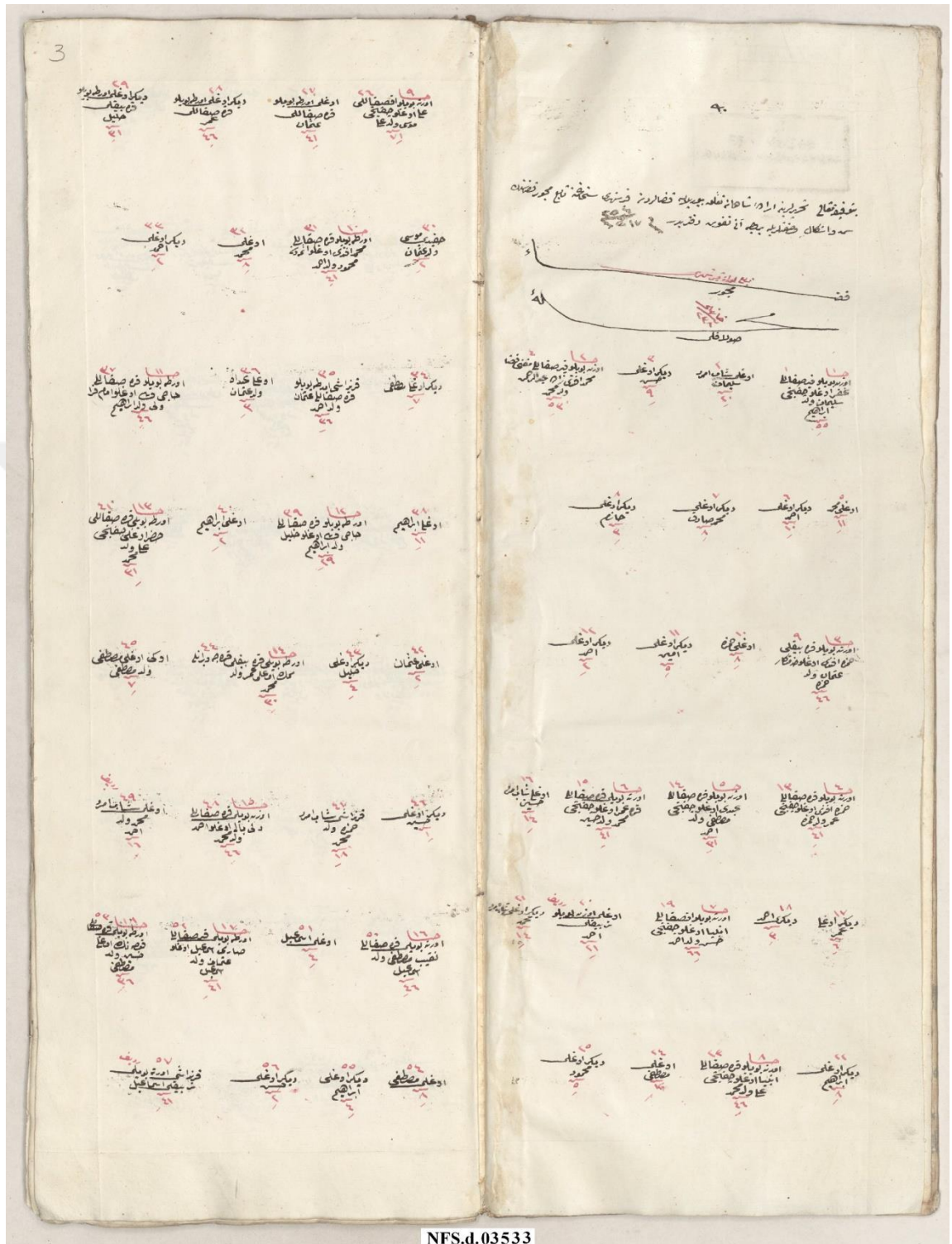
Ek 4:

ML.VRD.TMT.d.00820

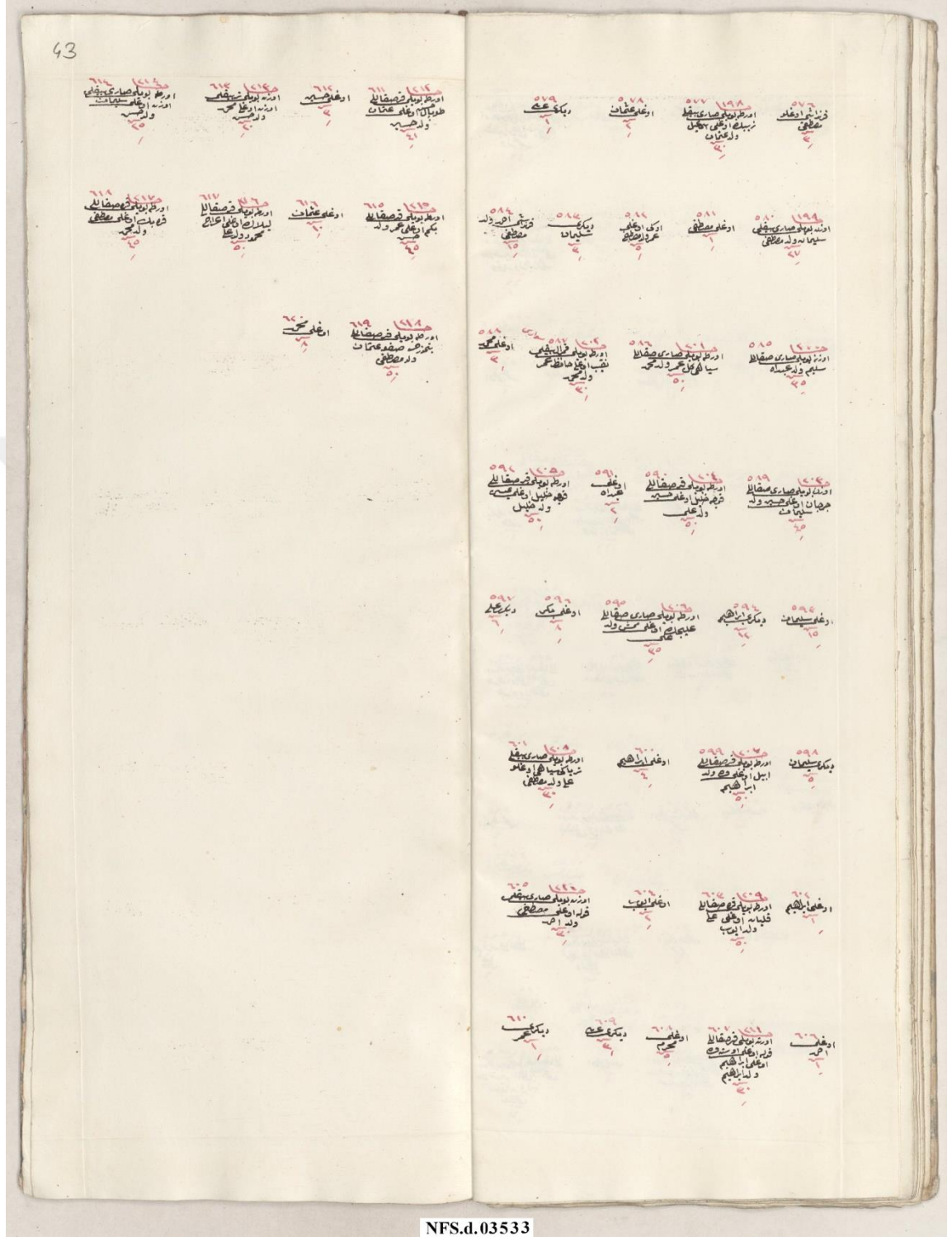
4- 1840 Tarihli Temettuat Defterinde Mucur Kazası Solaklı Mahallesi ile İlgili Kısımın Son Sayfası (1256/ 1840) (BOA. ML. VRD. TMT., nr: 820).

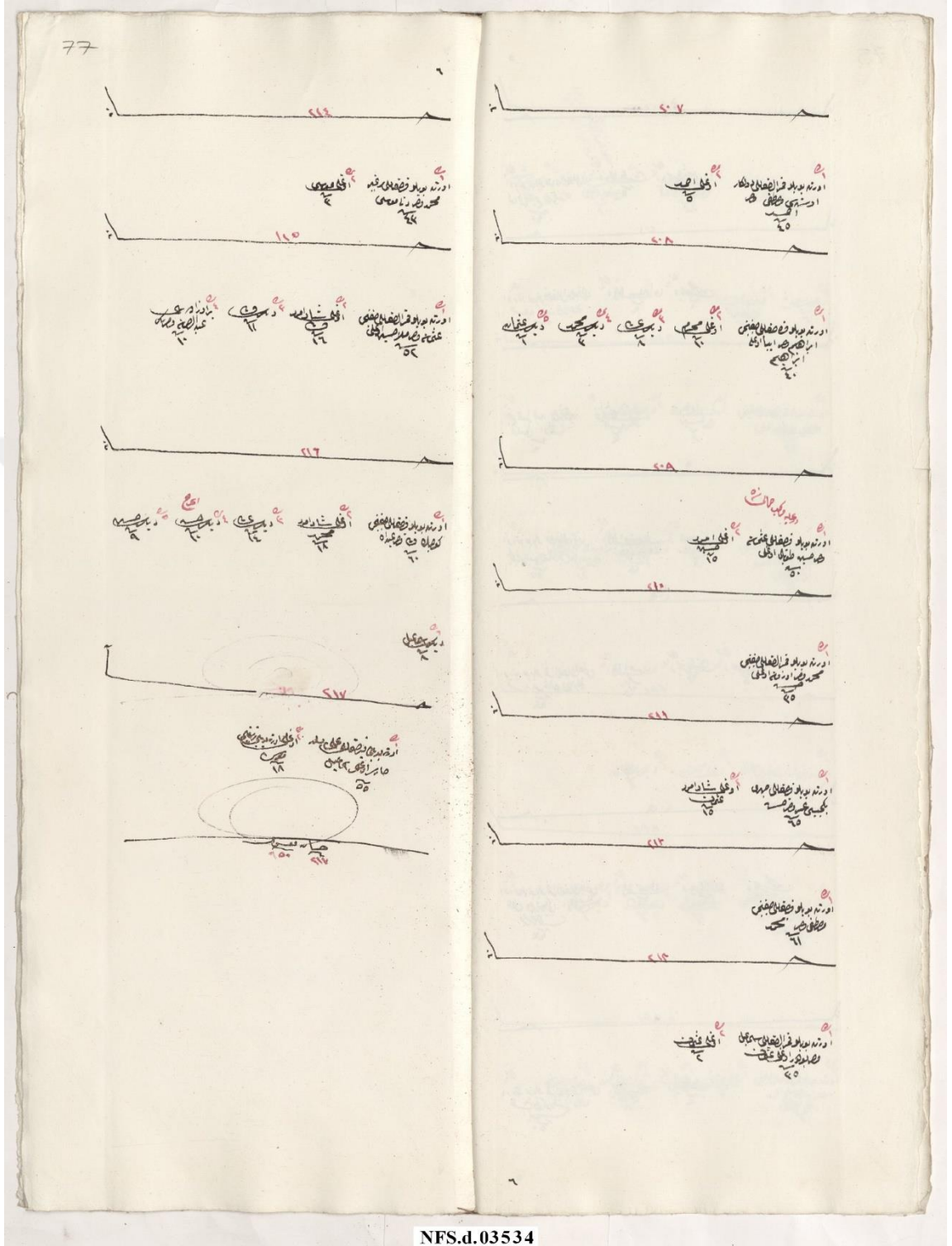
5- 1840 Tarihli Nüfus Defterinde Mucur Kazası Solaklı Mahallesi ile İlgili Kısmın İlk Sayfası (1256/ 1840) (BOA. NFS., nr: 3533).

Ek 6:

6- 1840 Tarihli Nüfus Defterinde Mucur Kazası Yenice Mahallesi ile İlgili Kısımın Son Sayfası (1256/ 1840) (BOA. NFS., nr: 3533).

NFS.d.03534

7- 1844 Tarihli Nüfus Defterinde Mucur Kazası Yenice Mahallesi ile İlgili Kısımın Son Sayfası (1260/ 1844) (BOA. NFS., nr: 3534).

113

۴

۴۴۳

۴۴۴

۴۴۵

۴۴۶

۴۴۷

۴۴۸

۴۴۹

۴۵۰

۴۵۱

۴۵۲

۴۵۳

۴۵۴

۴۵۵

۴۵۶

۴۵۷

۴۵۸

۴۵۹

۴۶۰

۴۶۱

۴۶۲

۴۶۳

۴۶۴

۴۶۵

۴۶۶

۴۶۷

۴۶۸

۴۶۹

۴۷۰

۴۷۱

۴۷۲

۴۷۳

۴۷۴

۴۷۵

۴۷۶

۴۷۷

۴۷۸

۴۷۹

۴۸۰

۴۸۱

۴۸۲

۴۸۳

۴۸۴

۴۸۵

۴۸۶

۴۸۷

۴۸۸

۴۸۹

۴۹۰

۴۹۱

۴۹۲

۴۹۳

۴۹۴

۴۹۵

۴۹۶

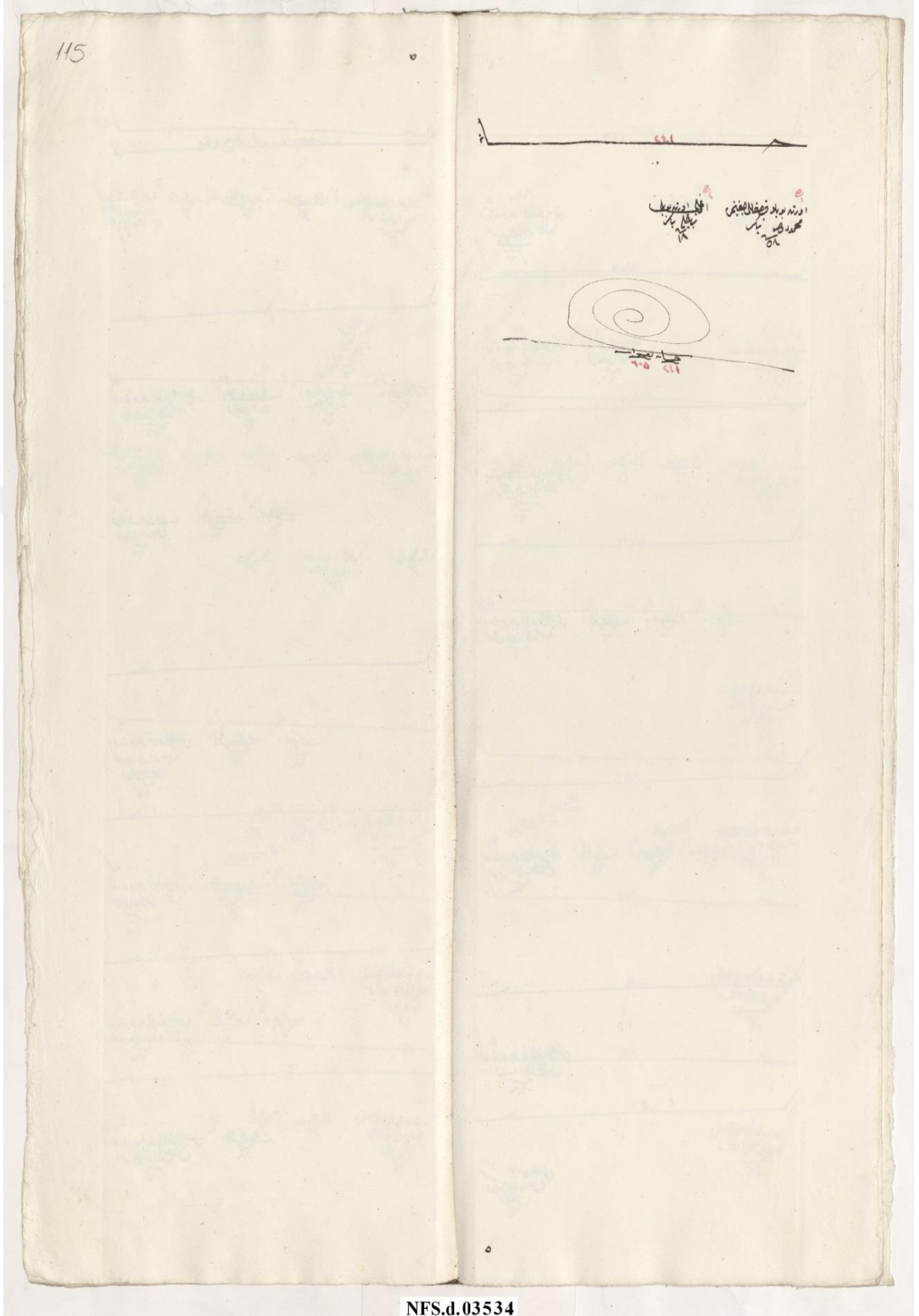
۴۹۷

۴۹۸

۴۹۹

۵۰۰

۵

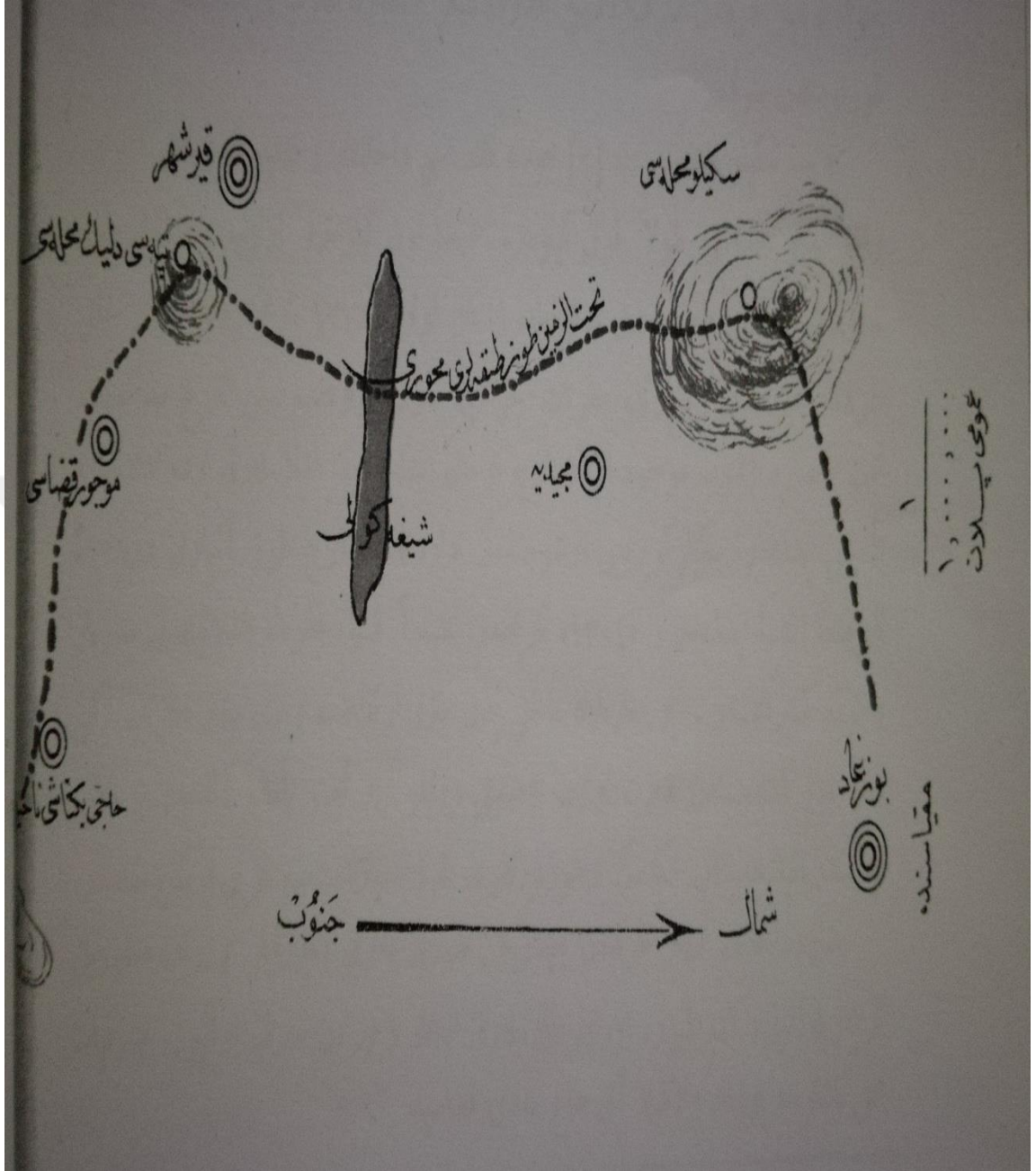

NFS.d.03534

8- 1844 Tarihli Nüfus Defterinde Mucur Kazası Solaklı Mahallesi ile İlgili Kısımın Son Sayfaları (1260/ 1844) (BOA. NFS., nr: 3534).

Ek 1:

Harita: Kırşehir Vilayeti'nin kazâları gösterilen haritada, Mucur kazâsı sağdan veya güneyden alttan ikinci sırada; göl olarak çizilen yer ise, Seyfe Gölüdür. (İbrahim İsmail, Türkiye'nin Sıhhi-yi İctimai Coğrafyası- Kırşehir Vilayeti, Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Neşriyatından, H.1341/ 1922-23, s. 6).

ÖZGEÇMİŞ

1991 yılında Ankara’da doğdu. İlk ve orta öğrenimi aynı okulda, lise öğrenimini ise 2009 yılında Ankara Abidinpaşa Lisesi’nde tamamladı. 2011 yılında Kırıkkale Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Tarih bölümü ikinci öğretim programını kazanarak üniversite hayatına başladı. 2015 yılında 4 yıllık üniversite eğitim hayatını başarı ile tamamlayarak mezun oldu. 2016 yılı Ocak ayında yine Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı. Yüksek Lisans eğitimi ile birlikte özel sektörde Sosyal Bilgiler öğretmenliği, devlet kurumunda da özel eğitim öğretmenliği gibi görevlerde bulundu.

